

2022

1992

1992
2022

FONDAT
1930

UNIVERSITATEA DE STAT
DIN TIRASPOL

UST

PRIMA INSTITUȚIE DE ÎNVĂȚĂMÂNT
SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

MD-2069, Republica Moldova
str. Ghenadie Iablocikin, nr. 5
Tel. (Fax): 022 75-49-24
E-mail: contact@ust.md

**Două maluri
ale Nistrului
- un viitor comun!**

Simpozion internațional, dedicat
celor 30 de ani de la evacuarea
Universității de Stat din Tiraspol
în municipiul Chișinău

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL
EVACUATĂ LA CHIȘINĂU**

SIMPOZION ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL

**„DOUĂ MALURI ALE NISTRULUI –
UN VIITOR COMUN”**

Chișinău, 9-10 IULIE 2022

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Liubomir Chiriac, profesor universitar, doctor habilitat (Moldova) – președinte

Eduard Coropceanu, profesor universitar, doctor (Moldova)

Mircea Snegur, Primul președinte al Republicii Moldova

Anatol Gremalschi, profesor universitar, doctor habilitat (Moldova)

Cezar Ionuț Spînu, profesor universitar, doctor habilitat (România)

Laurențiu Șoitu, profesor universitar, doctor (România)

Norbert Pikuła, profesor universitar, doctor habilitat (Polonia)

Tudor Cozari, profesor universitar, doctor habilitat (Moldova)

Diana Antoci, conferențiar universitar, doctor (Moldova)

COMITETUL ORGANIZATORIC

Angela Globa, conferențiar universitar, doctor – președinte

Valentin Constantinov, conferențiar universitar, doctor habilitat

Nicolae Aluchi, conferențiar universitar, doctor

Andrei Braicov, conferențiar universitar, doctor

Anatol Ionaș, conferențiar universitar, doctor

Tamara Munteanu, conferențiar universitar, doctor

Ion Mironov, conferențiar universitar, doctor

Grigore Chiperi, conferențiar universitar, doctor

Tatiana Veverița, conferențiar universitar, doctor

Dorin Pavel, conferențiar universitar, doctor

Victoria Stratan, conferențiar universitar, doctor

Vladimir Cojocari, colonel (r)

Liuba Procopii, conferențiar universitar, doctor

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Două maluri ale Nistrului – un viitor comun", simpozion științific internațional (2022 ; Chișinău). Simpozion științific internațional "Două maluri ale Nistrului – un viitor comun", [Chișinău, 9-10 iulie 2022] / comitetul științific: Liubomir Chiriac (președinte) [et al.] ; comitetul organizatoric: Angela Globa (președinte) [et al.]. – Chișinău : S. n., 2022 (Tipografia UST). – 127 p. : fig., fot. color.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Antetit.: Min. Educației și Cercet. al Rep. Moldova, Univ. de Stat din Tiraspol. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – ISBN 978-9975-76-407-0 (PDF). 082:378(478-25)=135.1=111=161.1

D 71

© Universitatea de Stat din Tiraspol, 2022

Tipografia Universității de Stat din Tiraspol

CUPRINS

SESIUNEA PLENARĂ	
Eduard COROPCEANU. Cine nu-și cinstește istoria, nu poate avea viitor	7
Ștefan URÎTU. Prima instituție de învățământ superior din Republica Moldova: Istoricul-Prezentul-Viitorul	11
Liubomir CHIRIAC. Universitatea de Stat din Tiraspol și reforma universitară - între Scila și Caribda	17
Cezar Ionuț SPÎNU. Universitatea de Stat din Tiraspol – instituție cu tradiție și viziune	22
Natalia TERENTIEVA. Молдо-украинское сотрудничество: опыт перемещенного заведения	23
Liviu MIRON. Relațiile de colaborare dintre Universitatea de Științele Vieții „Ion Ionescu de la Brad” din Iași și Universitatea de Stat din Tiraspol	25
Laurențiu ȘOITU. Doamne, ai grijă de norocul nostru!	26
COMUNICĂRI ÎN SECȚIE	
Mirela METUSHAJ. Political Landscape of the European Union Toward Western Balkans	33
Dariusz MILEWSKI. Între mit și realitate. Relațiile polono-moldovenești ca subiect de cercetare	33
Valeriu BORDAN. Asigurarea studiilor de calitate la Universitatea de Stat din Tiraspol în cei 30 de ani de activitate la Chișinău	35
Angela GLOBALA. Universitatea de Stat din Tiraspol – un templu al științei și demnității umane	39
Diana ANTOCI. Activitatea științifică a Universității de Stat din Tiraspol în perioada de evacuare	43
Valentin CONSTANTINOV. Colaborarea Universității de Stat din Tiraspol cu universitățile din Polonia	45
Tudor COZARI. Războiul de la Nistru – momentul (ne) adevărului	62
Andrei BRAICOV. Impactul facultății Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale asupra învățământului superior din Republica Moldova	66
Nicolae ALUCHI. Facultatea Biologie și Chimie după anul 1992	67

Anatol IONAȘ. Semiotica formulelor de salut și adresărilor în limbajul artistic	74
Tamara MUNTEANU. Evoluția facultății Pedagogie în cei 30 de ani de evacuare	77
Vasile PANICO. Secvențe din istoria facultății Pedagogie	85
Valentina BOTNARI. Evoluare în evacuare	88
Bartłomiej DŹWIGAŁA. Campania moldovenească a lui Ioan Albert din 1497 ca expresie a participării în mișcarea de cruciată	91
Agnieszka NALEWAJEK. Pregătirile militare ale Curții Regale ale lui Ioan Albert pentru campania moldovenească din 1497.	91
Elena TABAN. Arest total, inopinat și bine planificat	92
Igor POSTOLACHI. ”Fac și...înțeleg”	98
Vitalie DILAN. O istorie de succes în evacuare: laboratorul SIG al facultății de Geografie	99
Vitalie MAMOT. Amintiri de război. Evacuarea universității mele	102
Nicolae BOBOC. Fenomenul evacuării	106
Tudor CASTRAVEȚ. Ce am făcut în ultimii 30 de ani?	108
Vasile GRATI. 30 de ani de la evacuare – reflecții personale	109
Hubert BECZEK. Jan Zamoyski – un geniu al diplomației și conducerii. Campania din Moldova, anul 1595	115
Zbigniew CHMIEL. Campania lui Korecki și Wisniowecki în Moldova în anii 1615/1616	116
Elena Cristina GHEORGHE. Universitatea de Stat din Tiraspol – la ceas de comemorare	117
Larisa ȘOFRON. Universitatea de Stat din Tiraspol la 30 de ani de la evacuare – vechi amintiri și noi speranțe	118
Maria ȚIFRAC. Formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar artistice	120
Valentin DELINSCHI. De la Tiraspol până la Chișinău	121
Anatol IONAȘ. Treizeci de veri	123
Liuba PROCOPII. Nistru zbuciumat	125

SESIUNEA PLENARĂ

CINE NU-ȘI CINSTEȘTE ISTORIA, NU POATE AVEA VIITOR

Eduard COROPCEANU, doctor, profesor universitar, rector

Universitatea de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău, Republica Moldova

coropceanu.eduard@ust.md

Universitatea de Stat din Tiraspol este prima instituție de învățământ superior de pe teritoriul actual al Republicii Moldova, fiind fondată la 1 octombrie 1930. Chiar dacă soarta instituției a fost pusă la încercare de numeroase provocări de-a lungul deceniilor, s-a reușit realizarea numeroaselor performanțe, care permit ocuparea primelor poziții în clasamentul universităților din Republica Moldova. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova Nr. 330 din 21 mai 1992, Institutul Pedagogic de Stat din Tiraspol „T.G. Șevcenko” obține statutul de universitate. Astfel, Universitatea de Stat din Tiraspol este succesorul de drept al primei instituții de învățământ superior din Republica Moldova.

În perioada anilor '90 Universitatea de Stat din Tiraspol devenise un nucleu al mișcării de renaștere națională nu doar în Tiraspol, dar în toată regiunea. Colectivul universității a susținut constant și cu devotament cursul politic al Guvernului Republicii Moldova și a promovat în regiune politicile de unitate civică în baza obiectivelor de dezvoltare a tânărului stat independent. Profesorii și studenții formau o comunitate unită și solidară, la fel ca într-o familie mare. Mulți dintre profesori și studenți au fost arestați pentru viziunile sale în acea perioadă. În noiembrie-decembrie 1991 membrii colectivului universitar și studenții au asigurat desfășurarea campaniei electorale prezidențiale, în cadrul căreia Dl Mircea Snegur a vizitat universitatea, iar ulterior a fost asigurată activitatea secției de votare în cadrul alegerilor prezidențiale, eveniment atacat cu vehemență de grupurile de separatiști, care doreau să zădărnicească procesul de alegeri. Astfel, Universitatea de Stat din Tiraspol a servit ca o platformă care a integrat cele două maluri ale Nistrului și a permis ca alegerile să fie reprezentative, cu organizarea secțiilor de votare la Tiraspol, unde au venit să-și realizeze dreptul de vot mii de concetățeni din diverse localități din stânga Nistrului.

În urma declanșării proceselor secesioniste în regiunea de est a Republicii Moldova, Universitatea rămâne devotată aspirațiilor Guvernului de la Chișinău și opune rezistență, demonstrând verticalitate și continuitate în promovarea valorilor naționale și general umane. În perioada războiului nedrept și asimetric din punct de vedere a potențialului militar și al pregătirii pentru acțiuni militare a părților beligerante (pe de o parte detașamentele slab echipate ale voluntarilor moldoveni, iar pe de alta – armata Federației

Ruse în coaliție cu formațiunile militare ale regimului separatist tiraspolean), Universitatea rămânea a fi unica organizație din stânga Nistrului cu tricolorul arborat pe blocul administrativ. Această atitudine a fost calificată ca o nesupunere și o sfidare pentru autoritățile autoprocimate, urmată de coborârea forțată a tricolorului, după care membrii colectivului îl arborau iar și îl păzeau ca să nu fie zmulș noaptea de răufăcători. Acțiunile de intimidare a colectivului UST au culminat cu condiționarea de a trece sub jurisdicția autorităților separatiste, iar gardiștii înarmați cu automate care au încercuit sala de ședințe și blocurile de studii au fost ca argument al determinării autorităților tiraspolene de a rezolva definitiv și unilateral problema nesupunerii UST. Chiar dacă au fost presați de oficialitățile transnistrene și de soldații înarmați, membrii colectivului UST n-au dat acordul de a trece sub jurisdicția regiunii secesioniste.

În condițiile în care conducerea Republicii Moldova s-a pomenit în situația că nu mai putea asigura activitatea instituției și securitatea oamenilor, a fost luată decizia de a evacua temporar Universitatea de Stat din Tiraspol până la soluționarea conflictului militar, cu revenirea ulterioară a instituției la Tiraspol. În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 480 din 9 iulie 1992, Universitatea de Stat din Tiraspol este evacuată în municipiul Chișinău.

Universitatea de Stat din Tiraspol este unica organizație cu statut de evacuată din raioanele de est ale Republicii Moldova, care în cei 30 de ani de activitate în evacuare și-a păstrat identitatea și prezintă un simbol al continuității procesului de fortificare a suveranității și integrării teritoriale a Republicii Moldova.

Prea mult sânge a fost vărsat pentru existența Universității de Stat din Tiraspol: șapte rectori împușcați în perioada interbelică (pentru promovarea ideii naționale), evacuarea din 1992, profesori arestați (pentru aceleași idei naționale). Majoritatea profesorilor, doctori habilitați, doctori în științe, unii fiind în vârstă și locuind în cămin, lipsiți de condiții firești pentru o viață normală, făceau săptămânal naveta Chișinău-Tiraspol pentru a-și vedea copii, familiile și care sperau că de curând va fi soluționat conflictul militar din Transnistria și vor reveni acasă la Tiraspol, la sediul inițial al Universității. Pentru devotament Universitatea a fost decorată cu Ordinul „Credință Patriei”, clasa I.

Pe parcursul celor 92 de ani de existență, prima instituție de învățământ superior din republică a pregătit peste 80 de mii de specialiști de înaltă calificare: savanți și profesori universitari, scriitori, manageri ai diferitor instituții, politicieni, personalități cu renume în învățământ și cultură.

În primii ani de evacuare la Chișinău toți așteptau revenirea în scurt timp la Tiraspol, acolo unde rămăsese campusul universitar bine dotat, constituit din 7 cămine, 4 blocuri de studii, săli de curs și de laborator echipate cu cel mai modern utilaj pentru acele timpuri, biblioteca cu cel mai bogat fond de carte din țară etc. După câțiva ani de evacuare, când s-a înțeles că revenirea la Tiraspol se amână până la soluționarea conflictului, s-a pus sarcina de a restabili baza materială a facultăților pentru asigurarea calității procesului de instruire și de cercetare. Merită a fi menționat faptul, că după anii '90 nu s-au deschis universități în republică care ar presta servicii educaționale pe domeniile științelor exacte și ale naturii, deoarece sunt necesare investiții în materiale și laboratorare dotate cu echipament specializat. UST este unica instituție care în această perioadă grea din punct de vedere economic a rămas fidelă domeniilor sale tradiționale: geografie, biologie, chimie, fizică, matematică, informatică etc. și nu s-a extins pe alte domenii, care la moment erau mai atractive din punct de vedere al veniturilor financiare, dar a considerat că țara are nevoie de profesori de matematică, fizică, chimie... Astfel, la moment putem constata, că UST este unica universitate din Republica Moldova cu programe acreditate în domeniul Științe ale Educației (Formarea profesorilor) la fizică, biologie, chimie, geografie... Aceasta e este o misiune foarte grea într-o societate cu o situație socio-economică dificilă, dar colegii din Universitatea de Stat din Tiraspol rămân cu speranța că politicile statului în domeniului educației vor deveni mai atractive, tinerii vor fi motivați să devină profesori, iar copii din școli se vor bucura de posibilitatea de a avea profesori pasionați și creativi.

Actualmente, universitatea dispune de un corp didactic valoros (circa 85% cu titlu științific – care depășește cu mult media pe sistem), programe de studii la ciclul I și II acreditate de ANACEC și agenții internaționale de asigurare a calității. În clasamentele internaționale ocupă primele locuri printre universitățile din Republica Moldova, inclusiv la excelența academică (locul III). În universitate întotdeauna a fost o prioritate cercetarea științifică, iar în ultimul deceniu s-a dezvoltat considerabil infrastructura de cercetare, relațiile de colaborare cu instituțiile de profil din țară și de peste hotare. Universitatea este lider național în domeniul organizării și desfășurării manifestărilor științifice atât pentru cercetători și cadre didactice universitare, cât și pentru specialiștii din învățământul preuniversitar. Antrenarea tinerilor în procesul de cercetare constituie un obiectiv prioritar, care are ca finalitate formarea unor competențe profesionale funcționale în contextul schimbărilor dinamice de pe piața muncii, dar totodată – asigurarea continuității cercetărilor prin atragerea tinerilor specialiști în domeniu. Au fost fondate noi laboratoare și centre de cercetare, care sunt accesibile pentru angajații, dar și studenții UST. Pentru

dezvoltarea direcțiilor de cercetare, elaborarea proiectelor de cercetare cu impact asupra proceselor educaționale și economice membrii colectivului dezvoltă activ relațiile de colaborare cu diverse organizații din țară și de peste hotare. Toate aceste performanțe au reușit cu un buget modest, Universitatea de Stat din Tiraspol fiind una dintre cele mai eficiente din punct de vedere economic universități din Republica Moldova.

În contextul intențiilor de reformarea învățământului universitar, considerăm că Universitatea de Stat din Tiraspol este un simbol al sistemului universitar din Republica Moldova din câteva motive: prima instituție de învățământ superior din țară; instituție evacuată provizoriu, care a demonstrat devotament și verticalitate; instituție-model, care chiar și în condiții dure de existență a reușit să demonstreze performanță și a urcat în top-ul clasamentului universitar; instituția care a reușit să păstreze domeniile puțin solicitate, de la care au renunțat alții etc.

În Ucraina sunt 11 universități evacuate, în Georgia – 4 și nimănui nu i-a venit gândul să le lichideze, deoarece ele sunt un simbol al demnității naționale și al continuității politicii de integrare a teritoriilor ocupate. Considerăm că Universitatea trebuie să devină un centru al promovării politicilor autorităților constituționale în raioanele de est ale Republicii Moldova, așa cum a făcut-o cu devotament întotdeauna. Prin formarea inițială și continuă a specialiștilor, contactul permanent și direct cu mediul profesoral, dar și activitățile extracurriculare organizate, UST trebuie să aducă mesajul la fiecare membru al comunității despre obiectivele dezvoltării statului și necesitatea consolidării în jurul lor pentru a spori calitatea vieții și a serviciilor sociale.

Universitatea are o serie de programe orientate pentru promovarea non-violentă și constructivă a politicilor de consolidare a valorilor naționale și europene în regiunile temporar necontrolate de autoritățile de la Chișinău și dorește să participe ca un partener cunoscător pe unele domenii în procesul de integrare și dezvoltare durabilă a statului Republica Moldova.

PRIMA INSTITUȚIE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: ISTORICUL-PREZENTUL-VIITORUL

Ștefan URÎTU, doctor, conferențiar universitar

Președinte al Comitetului Salvării Universității de Stat din Tiraspol

Voi încerca în câteva minute care îmi sunt oferite de organizatori să descriu punctul meu de vedere referitor la ceea ce a fost, ce este și ce trebuie să fie Universitatea de Stat din Tiraspol (evacuată, abreviat: UST). Creată la 30 octombrie 1930, această instituție a avut de suferit și suferă nemeritat până în prezent, pentru că anumite persoane văd în această universitate „creație stalinistă”, în timp ce urmașii fideli ai stalinismului definesc UST ca fiind „остров национализма” („însulă a naționalismului”). Ca urmare UST a fost evacuată. Evacuarea ca atare are și ea o dublă semnificație. Separatiștii s-au bucurat că au scăpat de intelectualitate și că ei vor reuși în continuare să turmenteze mințile populației din regiune, făcând din ei o nouă generație de oameni: „poporul transnistrean”. Cei care au decis evacuarea UST, s-au bucurat și ei considerând că au salvat partea cea mai importantă a Universității, - capitalul uman, fără de care nu poate funcționa nici o instituție de învățământ. Sub aspectul descris, eu personal am o frământare lăuntrică care în ultimul timp se amplifică. În adâncul meu mă întreb: a fost oare atunci necesitatea stringentă de a evacua universitatea? Sau a fost executată o comandă plătită de separatiști, poate o indicație a foștilor superiori? La acel moment eu eram deja arestat și nu pot răspunde cu certitudine la aceste întrebări... Pe de altă parte - cum vine inițiativa MEC acum, în plină campanie de admitere la studii universitare? Este oare reforma universitară o comandă plătită de separatiști și prezentată Doamnei Maia Sandu ca „un proiect de suflet” al ei, sau asta e o afacere ordinară a mafiei imobiliare din Chișinău? Dar nu cumva mafia de la Tiraspol și cea de la Chișinău este una și aceeași? Mă doare...

Azi participăm la acest eveniment, având și el o dublă semnificație. Pe de o parte, este un eveniment trist de comemorare a evacuării și azi, la 30 ani de la evacuare constatăm că suntem tot aici... dar, pe de altă parte, că timp de 30 de ani guvernările, care s-au perindat, nu au făcut nimic pentru ca noi să fim restabiliți în drepturile noastre patrimoniale – acolo, la Tiraspol, unde avem o infrastructură extraordinară: 5 blocuri de studii, 7 cămine cu 2500 locuri, bibliotecă cu peste un milion de unități, 2 săli sportive, stadion, teatru, laboratoare pentru cercetări științifice (fizică, astronomie, chimie, biologie, geografie etc.), ateliere, chiar și un Birou de Construcții Studentești și multe altele, pe care eu le estimez acum la sute de milioane de Euro. Deși, așa cum am menționat, guvernările anterioare nu au făcut

eforturi pentru ca UST să revină la Tiraspol, dar nu au făcut prea multe ca să distrugă această universitate (a contrapune cu acțiunile actualei guvernări!). E drept că tentative de comasare au fost, dar nimeni nu a îndrăznit să facă aici, în Chișinău, ceea ce și-au dorit să facă separații de la Tiraspol. Azi, la guvernare au venit „oamenii buni”, cu studii în străinătate, poate și bune dar rupte de la realitatea țării pe care s-au angajat să o conducă. Azi văd că au publicat pe pagina guvernului un proiect de reformă universitară, menit să aducă să-l satisfacă pe Vladimir Putin și pe slugoii acestuia din Tiraspol. Cred că dacă această intenție de nimicire prin „absorbție” a universităților se va realiza,- aceasta va fi un cadou separatismului, o încurajare a anarhiștilor de pe ambele maluri ale r. Nistru dar și o trădare față de propriul alegător. Fără a susține reforma ca atare, mă refer în special la tentativa de absorbție a UST, care în câteva luni urmează să marcheze 92 ani de la fondare.

Evenimentul de azi eu îl mai văd și ca o vitrină, ca o expoziție. Dacă vreți ca o analiză a trecutului, prezentului și viitorului UST și a oamenilor care au făurit-o. Au vorbit aici profesori, absolvenți, oameni care au devenit celebri datorită UST. Ne bucurăm de recunoștința acestora și aș vrea să ascult în continuare aceste mărturii care vin de aproape, iar altele vin de la mare distanță (România, Polonia, Cehia etc.). Asume aprecierea dată în timp este valoroasă, pentru că lucrurile mari se văd la distanță.

Am și eu niște amintiri și percepții față de UST. Îmi amintesc cum la începutul anilor '80 ai secolului trecut, fiind la doctorantură la Moscova, am avut fericirea să locuiesc o perioadă în căminele Academiei de Științe Pedagogice ale ex-URSS. Mă simțeam mândru atunci când aspiranții/doctoranzii de acolo mă invidiau. Unii dintre ei spuneau că ar da jumătate din viața lor pentru a putea asculta lecțiile de psihologie ale profesoarei, doctor habilitat, Etel Natanzon. Același lucru aș putea spune de profesorul Miroslav Kozlovschi, care era model de cercetător științific, cu tact pedagogic și de intelectualitate rară.

Soarta a dispus așa încât activând la Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului, am devenit mai popular și am avut ocazia să călătoresc în multe țări. Oricând ajungea vorba de UST, eram întrebat despre renumitul academician Mitrofan Ciobanu (matematician-topologist). Tu lucrezi cu El la aceeași facultate?! Păi ajută-mă să-l invităm la noi să facă lecții sau, măcar, să-l ascultăm, să-i putem adresa întrebări...Chiar și în stare de universitate evacuată, noi am găzduit profesori de la Utica University USA, care, apropo, zilele acestea serbează 75 ani de la fondare, din Danemarca, din Austria, din Praga și din alte universități, care au remarcat potențialul științific al UST.

Iată în fața mea este profesorul, doctor habilitat, Tudor Cozari. Este și el o personalitate neordinară, o mândrie a Universității! Vă mărturisesc că în ultimii 10-15 ani

sunt contactat ba de un italian, ba de un neamț, cu rugămintea: „*Domnule am văzut pe profilul tău că ai ceva cu Universitatea din Tiraspol. Ajută-mă, te rog, să-l găesc pe profesorul Tudor Cozari... Eu vin la Chișinău. Vreau să-l văd și să-i strâng mâna pentru lucrările pe care le face*”. Și aceste nume nu sunt unice. În UST s-a lucrat, se lucrează și se va lucra cu seriozitate.

Așa aș putea continua aproape despre mulți dintre colegii de universitate care mi-au fost și dascăli și prieteni, - lucru pentru care vă mulțumesc celor care sunteți în viață, vă urez să fiți sănătoși și..., Dumnezeu să-i ierte pe acei care nu mai sunt printre noi.

Aici s-a vorbit despre facultatea de geografie, - este unică. Susțin această idee. Facultatea de geografie este cea mai puternică dar și atractivă pentru studenți. Cu regret însă, în acești 30 ani de când suntem evacuați, Universitatea de Stat a Moldovei (USM), nu a încetat să caute să rupă ceva din noi, din UST. În primul an de evacuare ne-au primit, ne-au oferit aulele și laboratoarele lor, - le mulțumim, le rămânem recunoscători, însă peste câteva luni de activitate la UST, eram rugați să plecăm pentru că le stricăm studenții. Vedeți voi, la ei nu era tradiția ca profesorul/conferențiarul să stea împreună cu studentul în laborator. Apoi, când se mai rărise concursurile de admitere, USM începe a ataca ca hiena: ba matematica, ba facultatea de geografie, ba anexarea UST. Se vede că universitatea care a produs fostul și actualul ministru, nu știu ce înseamnă concurența loială și autonomia colectivității universitare. Am mare suspiciune că proiectul reformei universitare, anunțată public la 27 iunie de către Ministrul Educației și Cercetării, - este tot o făcătură din laboratoarele USM, comandată de mafia imobiliară sau poate de separatiști. În scurt timp lucrurile se vor limpezi.

Un alt episod îmi amintesc în legătură cu administrarea Universității. Eram prodecan la facultatea fizică și matematică și, într-o zi, vine profesorul Ion Florea și-mi zice: „*tovarășe Urîtu, sunt vinovat, am confundat zilele. M-am pornit spre universitate din timp util, însă mergeam agale, „gură – cască”, pentru că știam că marți am doar a doua pereche. Așa am întârziat cu vre-o 12 minute la prima lecție pentru că era miercuri și nu marți. M-au așteptat studenții și nu e bine. Emite, te rog, o dispoziție și anunță-mi mustare. Sunt vinovat. Studentul nu trebuie să aștepte profesorul...*”. Am mers cu dumnealui la studenți, am discutat cu ei și am înțeles că era pentru prima dată în viața lui de profesor. Povestesc acest episod pentru că acesta vorbește multe... Era o disciplină tradițională. Universitatea putea să activeze fără conducere, fără controale poate și ani în șir. O așa tradiție nu poți să o acumulezi peste noapte (contrar la ceea ce imi spunea actualul ministru al educației, Anatolie Topală, barem, acum desființăm UST, iar maine-poimâne, dacă vor

apare condițiile de revenire la Tiraspol, o re-deschidem sau creăm alta nouă. Jale!!! Să-ți treacă prin gând ideea că poți distruge o universitate care fiind șlefuită timp de 92 ani - funcționa „ca ceasul” și să ai tupeul a crede că o poți restabili peste noapte... Trist de tot... Oare așa sunt toți „oamenii buni” din actuala guvernare?!

Universitatea de Stat din Tiraspol a fost și cetate pentru consângeneii noștri din acea regiune, dar și un punct de comunicare a cetățenilor cu autoritățile statului. Oamenii veneau să se bucure împreună cu noi, alții veneau să se plângă. Unii veneau doar să aducă o informație pe care o considerau importantă pentru autoritățile RM. Regret foarte mult plecarea prematură a lui Ion Pancenco, care fiind decan îmi permitea să folosesc biroul decanatului, telefoanele și faxul pentru audierea cetățenilor. Cred că sute de oameni au primit de la noi sfaturi și îndrumări utile. În situație de război, când autoritățile de la Chișinău nu erau admiși la Tiraspol, iar autoritățile autoproclamate la Tiraspol nu vroiau pentru că erau preocupați doar de problemele separatismului și îmbogățirea personală, cel mai des le spuneau: „ești român, - pleacă în România...”. Ceea ce făceam noi era foarte necesar, dar și riscant, desigur.

Îmi amintesc perioada începând cu luna februarie 1992 și până la evacuare, aproape zilnic eram vizitați ba de înarmați purtând berete roșii, ba de acei cu berete negre și toți se străduiau să găsească arme sau semne de producere a armelor în Universitate. Eu conduceam atunci un grup de cercetători într-o temă cu implicarea laserului. Tare se mai temeau de aceasta. Puneam anumite semne și observam că peste noapte s-a umblat în laborator. Alteori eram vizitat în laborator de unii colegi, sau chiar de unii studenți curioși: da ce faceți, dar cum va lucra, etc.? Totuși cea mai puternică armă împotriva tinerilor înarmați s-a dovedit a fi arta, cultura. Acolo, la Tiraspol, aveam un șir de ansambluri cum ar fi: „de dansuri populare”, „de folclor”, „de teatru”, cenacluri, etc. La momentul când apăreau cazacii, studenții noștri se îmbrăcau în haine naționale și, când trăgeau o horă în fața bustului „T. G. Șevcenکو”, - toți încremeneau. Uitau cum îi cheamă, uitau de arme și de acei care i-au trimis pe capul nostru. Uneori ieșea cineva dintre noi și întreba cazacii: *„voi credeți că aceste fete și băieți sunt pentru război? Voi vreți pe ele să le ucideți?...”*

Fiindcă efectul pozitiv era evident, am venit odată la Mircea Druc care era pe atunci Prim-ministru al RM. Zic, Domn Prim-ministru, iată ce armă avem noi împotriva separatismului și i-am descris situația de mai sus. Zic dați-ne un autobuz și combustibil, iar noi ne angajăm pe contul și riscul propriu să mergem din sat în sat, toată Transnistria: cu ansamblurile, cu echipe de sport și vom face ca RM să rămână integră. Domnul M. Druc atunci mi-a zis că îi place foarte mult ideea, numai că dânsul nu are bază legală pentru a ne

oferi ceea ce aveam nevoie noi, pentru a promova interesele statului. Păcat. Până acum avem pierderi mult mai mari, de mii și milioane de ori mai mari și toate fără bază legală. Mai mult ca atât, exemplul rău este și molipsitor... Or, furtul avioanelor, aeroportului, furtul băncilor, acum mai proaspăt furtul universităților, din punctul meu de vedere, reprezintă lanțul acțiunilor de sfidare a răbdării societății.

UST și azi are potențialul de a elabora o reformă a învățământului general și a celui universitar din Moldova, - așa ca el să devină profitabil. Investițiile în educație și cercetare este unul dintre cele mai eficiente, însă efectul acestor investiții se vede peste 10, 15 și chiar 20 ani dar politicienii doresc rezultate azi, cât ei sunt la guvernare. Deși ei înșiși prezintă informația (vezi pagina www.mec.gov.md) din care rezultă că universitățile în RM sunt plătite de cca 86 de ori mai puțin decât în Occident, „oamenii buni” vor azi rezultate bune.

Deși în proiectul reformei universitare se vorbește de apropierea învățământului universitar cerințelor pieței muncii, am impresia că actualul ministru al educației și cercetării, A. Topală așa și nu a înțeles că pentru universitățile cu caracter pedagogic, cum este UST, piața muncii sunt liceele, gimnaziile și scolile. Nu poți, nu ai dreptul să lichidezi o universitate care produce cadre pedagogice, atunci când instituțiile consumatoare ale produselor acestei universități duc lipsă acută de cadre pedagogice. Eu personal sunt solicitat de mai multe licee prestigioase din Chișinău să predau fizica. Aproape toți studenții UST, începând cu anul 3 sunt deja încadrați în câmpul muncii, în liceele din Chișinău, dar ne putem închipui ce se face la țară! Fără a ridica prestigiul muncii pedagogului, orice reformă universitară este sortită la eșec, iar absolvenții acestora, chiar și plătiți cu burse bune, vor pleca în străinătate să schimbe scutece.

Recent, împreună cu rectorul UST, Domnul Eduard Coropceanu, am avut o întâlnire cu Oleg Serebrian, -viceprim-ministru pentru reintegrare, la care a participat și ministrul Anatolie Topală. Le-am descris capacitatea și potențialul UST. Am arătat că având legături cu fiecare școală și grădiniță, cu fiecare primărie și casă de cultură din Stânga Nistrului, noi putem contribui mult mai mult la reintegrarea țării, rezolvând probleme comune cu semenii noștri din Transistria, noi putem implementa proiecte de anvergură. Dar cel mai important este că UST, având statutul de evacuată, poate și trebuie să devină argumentul principal la negocieri de orice nivel, pentru că această instituție civilă a fost izgonită de forțele separatiste care nu aveau nevoie de intelectualitate, de adevăr. UST, revenind la Tiraspol, poate deveni un centru de cristalizare pozitivă, un centru de cultură, educație și știință, susținând și promovând politicile și tradițiile naționale, așa cum a fost altă dată. Nu

mi-au lăsat prea multă speranță că am fost înțeleși de cei doi oficiali, pentru că unul dintre ei părea absolut indiferent (vorba ceea: Спасибо партии родной за 4-х годичный выходной), iar celălalt se părea că încă nu a ieșit din campania lui Vlad Filat, „VERDE pentru MOLDOVA” și așteaptă cu sufletul la gură să realizeze comanda, pentru a-și primi remunerarea din partea mafiei imobiliare.

Doresc să aduc sincere mulțumiri colectivului UST, pentru răbdarea și susținerea față de mine. Îmi amintesc cum atunci, când eu eram deja arestat de către regimul separatist din Tiraspol, colectivul Universității a înconjurat sediul miliției pretinsei RMN și, în pofida ploii „cu găleata” ei nu au plecat decât doar după ce o delegație de încredere (Ion Pancenco și Mihail Cernei), m-a vizitat și s-a convins că eu sunt în viață și că nu sunt torturat. De menționat că intuiția lucra și acolo, în celulă. Fără a ști ce fac colegii, eu ceream să am o întâlnire cu decanul Ion Pancenco, căruia urma să-i transmit planurile, orarul și alte documente legate de sesiunea studenților de la secția „prin corespondență”. Ziceam că, dacă vin circa 600 studenți și nu vor fi implicați în activitate de studiu (din cauză că nu am avut posibilitatea să afișăm orarul), acești studenți vor umplea orașul, iar voi, cei care vă credeți stăpâni, veți crede că au venit românii să vă bată. Cred că și datorită acelor acțiuni eu am fost tratat cu mai mult respect.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL ȘI REFORMA UNIVERSITARĂ - ÎNTRE SCILA ȘI CARIBDA

Liubomir CHIRIAC, doctor habilitat, profesor universitar

Universitatea de Stat din Tiraspol

Universitatea de Stat din Tiraspol (UST) a fost fondată în anul 1930 și este considerată prima instituție superioară de învățământ din Republica Moldova. Pe parcursul istoriei sale a fost trecută prin foc și sabie de nenumărate ori: profesori exilați, studenți deportați, rectori împușcați, evacuată de câteva ori în perioada celui de-al doilea război mondial. UST, universitate regională din Transnistria, simbol al rezistenței și demnității naționale din stânga Nistrului, apărând cu dârzenie Constituția RM, nu s-a subordonat regimului anticonstituțional din orașul Tiraspol și în urma conflictului transnistrean din anul 1992 a fost forțată să se evacueze în orașul Chișinău.

Pe parcursul a 92 de ani de activitate prodigioasă, a reușit să pregătească circa 100 000 de specialiști de calificare înaltă pentru economia națională, decorată fiind cu ordinul "Credinței Patriei" clasa I, pentru muncă asiduă, rezultate frumoase înregistrate, abnegație și patriotism în raport cu idealurile naționale.

În urma lansării unei reforme universitare grăbită, mai puțin inspirată, fără a urma procedurile care țin de consultații și dezbateri publice, UST - prima instituție de învățământ superior, după 92 de ani de activitate, a fost forțată să fuzioneze cu Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău. Nu avem informații dacă s-au mai produs reforme similare în spațiile educaționale civilizate în ultimii 100 de ani.

Să se înțeleagă corect. Profesorii UST susțin implementarea unei reforme universitare bine gândite, transparente, cu dezbateri publice prealabile de calitate și suport informațional profesionist. Și încă ceva. O reformă poate avea sorți de izbândă dacă are și suportul financiar necesar. O adevărată reformă universitară nu poate fi realizată cu succes fără implementarea politicilor educaționale moderne sprijinită la fiecare etapă cu resursele financiare necesare. Conține reforma universitară toate ingredientele necesare?

Să examinăm succint doar unele aspecte ale acestei reforme.

1. "Universitățile din Moldova sunt prea mici pentru a funcționa eficient"

Astfel, Ministerul Educației și Cercetării (MEC), în nota de argumentare a proiectului reformei universitare, evidențiază că majoritatea universităților din Moldova sunt prea mici pentru a funcționa eficient, având la activ administrații și infrastructuri statice

care nu sunt adaptate numărul de abiturienți. De aceea, există disponibilizări financiare în cadrul și între instituții. Să examinăm în profunzime acest argument marca MEC.

În contextul celor menționate mai sus datele statistice existente privind eficiența financiară a universităților demonstrează că ”mare nu înseamnă și eficient”. Conform analizei mold-street (<https://www.mold-street.com/?go=news&n=14326>), în articolul, ”Reforma universităților: cea mai mare este și cea mai ineficientă universitate” se punctează: ”...Universitatea de Stat din Moldova (USM) este cea mai mare instituție de învățământ superior, atât după numărul de studenți, cât și după valoarea mijloacelor fixe. Însă această universitate este și cea care a raportat cele mai mari pierderi din domeniu în ultimii ani. De exemplu, în anul 2020 pierderile au constituit 51 mln lei, aproape dublu față de 2019. De altfel, USM a înregistrat mai multe pierderi decât restul tuturor instituțiilor de învățământ superior cu rezultate negative, luate împreună.” Evident, mare nu înseamnă și eficient. Nu sunt sigur că după implementarea reformei respective brusc se vor schimba lucrurile privind pierderile în cazul universității date.

2. ”Patrimoniul instituțiilor absorbite nu vor fi înstrăinate”

„Niciun teren și nicio clădire nu vor fi înstrăinate, urmând ca universitățile să le gestioneze conform legilor în vigoare”, declară Ministerul Educației și Cercetării.

Să urmărim unele aspecte istorice care se referă la reforma Academiei de Științe ale Moldovei (AȘM) din 2017. Să vedem care sunt lecțiile învățate. În urma implementării reformei AȘM în 2017 instituțiile științifice au rămas fără patrimoniu. Astfel, conform datelor statistice la începutul anului 2018, AȘM avea în gestiune un patrimoniu de peste 1,1 miliarde lei. Iar, la începutul anului 2020 patrimoniul instituțiilor respective era deja de 10 ori mai mic comparativ cu anul 2018. O parte din fostele active ale AȘM au fost scoase la privatizare și vândute companiilor imobiliare. Să nu se creadă că resursele financiare obținute au fost reinvestite de Guvernul RM în știință. Să nu se înțeleagă că instituțiile de cercetare, după reforma din 2017, au devenit brusc mai viabile din punct de vedere financiar și performanțele în cercetare au crescut simțitor. Care este garanția că nu se va întâmpla ceva similar și în cazul acestei reforme? Să nu fim naivi, nu este nici o garanție. Se vor găsi alte argumente MEC, punctate din perspectiva eficientizării învățământului superior, care ne vor convinge de necesitatea privatizării patrimoniului universităților absorbite. Cam așa s-a întâmplat și cu reforma AȘM din 2017.

În prezent, se crede că Instituțiile de cercetare AȘM fuzionând cu USM vor deveni mai performante. Istoria reformelor similare din alte țări scoate în evidență alte rezultate decât cele așteptate. În acest sens, academicianul G. Duca, menționează:

”În **Turkmenistan** institutele au fost transmise la universități, iar academia – lichidată, dar și-au revenit în fire după trecerea în neființă a lui Turkmenbașy și au reînviat-o, fiind cheltuite sume exorbitante din bugetul de stat.

Georgia regretă desființarea practică a Academiei de Științe, iar mai târziu s-a încercat chiar restabilirea ei, dar, din păcate, încă nu s-a reușit, deoarece toate proprietățile institutelor au fost vândute sau privatizate, iar transferul angajaților științifici în sistemul de învățământ superior nu a adus decât o bătaie de cap și, mai mult, potențialul științific serios, pe care îl deținea Georgia, s-a pierdut și actualmente nici nu există resurse financiare suficiente pentru a restabili institutele.

În **Kazahstan** Academia a fost transformată într-o organizație obștească, institutele fiind transmise universităților, după care au dispărut. Actualmente, există dispoziția Președintelui țării de a restabili Academia ca o instituție națională și a crea de urgență institute de cercetare pe lângă academie.”

Unul din obiectivele centrale ale reformei universitare ține de creșterea calității cadrelor didactice. Astfel se dorește ca:

3. Ponderea cadrelor didactice cu titlu științific, științifico-didactic în învățământul superior se va majora până la 80%, până în anul 2030

În anul 2022, UST dispunea de un contingent de circa 3000 studenți și circa 85% din profesori doctori în științe. Un indicator calitativ al excelenței foarte bun, nu numai comparativ cu alte universități din țară dar și cu media europeană. A ținut cineva cont de acest indicator în procesul inițierii reformei? Evident, că nu. Nu se înscria în filosofia argumentării MEC privind necesitatea lichidării UST.

Începând cu anul de studii 2005-2006, în Universitate au fost puse în aplicare exigențele Procesului de la Bologna și ale creării Spațiului European al Învățământului Superior, a fost implementat în legătură cu aceasta Sistemul European de Credite Transferabile (ECTS). În anul 2007, UST avea deja acreditate toate cele 21 de specialități ale sale. În anii de studii 2014-2016, în scopul acreditării UST, a fost realizată cu succes, în premieră pentru Moldova, evaluarea externă de către Agenția Germană de Asigurare a Calității (AQAS) a programelor de licență: Matematica și Informatica, Biologie și Chimie,

Pedagogia învățământului primar. În anul 2022, UST avea deja absolut toate 32 specialități la ciclul I și 26 de programe la ciclul II, acreditate de ANACEC. Investigațiile științifice, din cadrul UST, se efectuează în bază de proiecte instituționale, proiecte pentru tinerii cercetători și în cadrul Programului de Stat obținut prin concurs sau la catedrele universitare. În anii 2020-2023 în cadrul instituției se desfășoară activități a 6 proiecte de stat și 20 proiecte interne. Colaboratorii universității participă activ la un șir de proiecte internaționale finanțate de diferite organizații internaționale, ce susțin centrele universitare (ERASMUS, TEMPUS, UNESCO-TEMPUS). Unul dintre criteriile de evaluare a activității anuale a cadrelor profesoral-didactice este recunoașterea națională și internațională a lor. Așadar mobilitatea internațională ne permite să fortificăm colaborările reciproce cu multe universități din România, Polonia, Ucraina, Bulgaria, Rusia, Germania, Franța, Belgia, Italia, S.U.A. etc.

Un rol important în dezvoltarea didacticilor științelor reale și pregătirea cadrelor de calificare înaltă, în cadrul UST, l-a avut academicianul Mitrofan M. Cioban, care în cooperare cu I. Lupu, dr. habilitat, profesor universitar, A. Hariton, dr., profesor universitar, în anul 2002, au constituit Școala Doctorală „Teoria și metodologia instruirii” din cadrul Universității de Stat din Tiraspol (cu sediul în Chișinău) care s-a dovedit a fi unica în Republica Moldova. Cercetările remarcabile în cadrul școlii respective s-au axat, în mod special, pe didacticele științelor exacte și ale naturii (matematică, fizică, informatică, chimie, biologie, geografie). Grație cercetărilor avansate în domeniul didacticii, în cadrul Universității de Stat din Tiraspol a fost fondat unicul seminar științific de Profil și Consiliul Științific Specializat în domeniul didacticii științelor exacte și ale naturii în Republica Moldova. În calitate de conducători științifici, în cadrul Școlii doctorale „Teoria și metodologia instruirii”, au înregistrat rezultate frumoase: Mitrofan Cioban, dr. hab., prof. univ., academician al AȘM; Ilie Lupu, dr.hab., prof. univ.; Andrei Hariton, dr., prof. univ.; Liubomir Chiriac, dr. hab., prof. univ.; Laurențiu Calmuțchii, dr. hab., prof. univ.; Andrei Braicov, dr. conf. univ.; Viorel Bocancea, dr. conf. univ.; Valeriu Cabac, dr. prof. univ.; Eduard Coropceanu dr. prof. univ.; Anatol Gremalschi, dr. hab., prof. univ.; Vasile Panico, dr., prof. univ.; etc. Astfel, pe parcursul ultimii 20 de ani de activitate, în cadrul Școlii doctorale respective au fost susținute 47 de teze doctor în științe.

Este necesar de menționat că în perioada 2004-2019 în cadrul doctoranturii UST, domeniul matematică și informatică, coordonate de academicianul M. Ciobanu, au fost susținute 17 teze de doctor și 2 teze de doctor habilitat - un rezultat frumos pentru Școlile

doctorale din cadrul UST și un rezultat excelent pentru știința pedagogică și matematică din țara noastră.

A vorbit cineva de la guvernare despre performanțele respective? Niciodată. De ce oare?

4. Din ce resurse financiare se va face reforma universitara?

MEC, în nota informativă și analiza de impact a acestuia, nu sublinează din ce resurse financiare se va face reforma. Singura informație este că „proiectul se încadrează în limitele alocațiilor bugetare aprobate în acest scop”.

Ulterior, MEC a punctat că pentru implementarea acestei reforme vor fi investite peste 700 de milioane de lei (circa 35 milioane euro). Din această sumă circa 10 milioane de euro vor fi destinate modernizării sistemului de management și asigurării calității. Iar aproximativ 25 milioane de euro vor fi alocați pentru dezvoltarea programelor de studii și modernizarea infrastructurii universităților. Experții menționează că bani sunt dintr-un împrumut de la Banca Mondială (BM), aprobat prin lege „și acești bani vor fi utilizați în conformitate cu acordul încheiat cu BM”. Sunt mulți sau puțini banii destinați reformei? O mică comparație în acest sens.

California Institute of Technology (Caltech), din SUA, una din primele 10 universități din lume, are circa 300 de profesori și doar 2397 studenți (2021-2022), din care 987 de studenți sunt la licență iar 1410 la masterat și doctorat, anul de învățământ 2021-2022. În schimb, bugetul universității este de 4,6 miliarde dolari în 2021. Performanțele academice CALTECH sunt recunoscute și apreciate în lumea întreagă. După cum vedeți o universitate mică și eficientă. Nu credem că s-au luat în calcul astfel de universități în cazul implementării reformei universitare.

Vor schimba fața învățământului superior din Moldova cele 35 milioane de euro? Dacă nu urmează și alte investiții serioase pe parcursul a 10 ani, puțin probabil că universitățile noastre vor nimeri în topul celor 1000 universități cele mai bune din lume, în următorii 20 ani. Nu știm dacă există viziune în acest sens. Cel mai probabil - nu. Tot așa cum UST, în virtutea deciziilor guvernamentale lipsite de viziune, a nimerit între **Scila și Caribda**.

Se spune că drumul pavat cu intenții bune duce în iad. Și în cazul acestei reforme universitare intențiile bune menționate de MEC sunt puse la îndoială de experți, profesori și oamenii de bună credință care își doresc pe bune modernizarea sistemului educațional din țară. Suntem, în acest sens, cu ochii pe acțiunile MEC.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL – INSTITUȚIE CU TRADIȚIE ȘI VIZIUNE

Cezar Ionuț SPÎNU, profesor universitar, doctor, rector

Universitatea din Craiova, România

Universitatea de Stat din Tiraspol este instituția de la care ia start învățământul superior în Republica Moldova. În cei 92 de ani de activitate, mai mult ca oricare dintre celelalte universități moldovenești, instituția a avut de înfruntat diverse încercări, cea mai dramatică fiind evacuarea în ultimele trei decenii la Chișinău ca rezultat al ocupării forțate a campusului universitar de către forțele separatiste. În cei 30 de ani Universitatea a reclădit cu forțe proprii laboratoarele educaționale și de cercetare, sălile de studii și infrastructura necesară pentru buna desfășurare a procesului de formare a specialiștilor în mai multe domenii. Bucură mult realizările importante ale universității, publicarea rezultatelor cercetărilor în reviste internaționale de prestigiu, participarea la saloane internaționale de inventică, precum și elaborarea noilor materiale cu proprietăți importante pentru industria alimentară, biotehnologie, agricultură și industrie. În ultimii ani se observă dezvoltarea intensă a infrastructurii de cercetare, diversificarea direcțiilor de cercetare, crearea parteneriatelor cu universități și institute din țară și de peste hotare.

Relațiile de colaborare dintre Universitatea de Stat din Tiraspol și Universitatea din Craiova au intrat într-o nouă etapă de dezvoltare începând cu anul 2018, când cele două instituții au hotărât să realizeze o serie activități comune: manifestări științifice, cercetări în cadrul grupurilor de cercetare mixte, mobilități ale cadrelor didactice și studenților, utilizarea infrastructurii de cercetare și a utilajului disponibil pentru activități investigaționale etc. Au fost organizate vizite în cadrul facultăților Universității din Craiova, elaborate inițiative de cercetări comune cu publicarea rezultatelor în reviste din domeniu, depunerea propunerilor de proiecte europene comune. În cadrul parteneriatului cu INCESA – infrastructura de cercetare în științe aplicate a Universității din Craiova, cercetătorii Universității din Stat din Tiraspol au obținut acces la cel mai performant echipament pentru cercetări avansate în domeniile de studiu.

Nivelul unei universități este determinat de valoarea corpului didactic și de cercetare, dar și de capacitatea instituției de a se implica în rezolvarea problemelor socio-economice actuale. Universitatea de Stat din Tiraspol dispune de un colectiv valoros, constituit din doctori și doctori habilitați, laureați ai premiilor de stat din Republica Moldova, precum și ai Academiei Române – aprecieri destul de înalte pentru contribuții

valoroase la edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Totodată valoarea Universității de Stat din Tiraspol constă și în asigurarea sistemului educațional și de cercetare cu tineri specialiști, dar și în pregătirea unor specialiști de înaltă calificare, care contribuie la dezvoltarea unor domenii economice și sociale cu importanță strategică pentru Republica Moldova. Acest simpozion este o dovadă de implicare a Universității de Stat din Tiraspol în soluționarea multiplelor probleme care au obiectivul de îmbunătățire a calității activității socio-economice în regiune.

Astfel, Universitatea de Stat din Tiraspol a fost și rămâne a fi o instituție cu tradiții, care asigură evoluția perspectivelor dezvoltării societății.

МОЛДО-УКРАИНСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО: ОПЫТ ПЕРЕМЕЩЕННОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Наталия ТЕРЕНТЬЕВА, доктор педагогических наук, профессор
Профессор Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова (Киев), профессор Национального университета "Черниговский колледж" имени Т.Г. Шевченко (Чернигов), профессор Донецкого областного института последипломного педагогического образования (перемещен в Славянск (2014), сейчас дважды перемещенное учреждение), вице-президент Международной академии культуры безопасности, экологии и здоровья

Перемещенные учреждения высшего образования являются феноменом стран, целостность территорий которых понесла потери в результате военной агрессии со стороны Российской Федерации. Это, в частности, Молдова и Украина. В Украине первая волна перемещения произошла в 2014 году, вторая – в 2022 году. В Молдове такое перемещение произошло 30 лет назад и учреждения имеют значительный опыт адаптации к новым условиям жизнедеятельности и предоставлению качественных образовательных услуг, налаживанию новых связей как внутри страны, так и с иностранными партнерами. Тесные связи установлены между учреждениями высшего образования Молдовы и Украины как на уровне международных соглашений, так и на уровне персонального сотрудничества в научной и учебно-методической отраслях.

Тираспольский государственный университет (перемещенный в город Кишинев) является примером такой вынужденной эвакуации, становления и

развития в новом городе с налаживанием продуктивной деятельности непосредственно в заведении и презентации этих достижений в сфере высшего образования на государственном и международном уровнях, а также в сфере общественной деятельности (активная двустороннее и многостороннее сотрудничество с учебными заведениями и научными институтами и общественными организациями).

Опыт совместной деятельности с образовательно-научными институтами Украины получил распространение на уровне официальных соглашений (Национальный университет «Черниговский коллегийум» имени Т.Г. Шевченко (Чернигов), Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Киев), Херсонская академия непрерывной Херсон) и др.), индивидуального взаимоучастия украинских и молдавских ученых в научных и научно-методических мероприятиях, публикация результатов исследований в профессиональных изданиях с целью апробации и распространения опыта.

Личное научное и учебно-методическое сотрудничество является наиболее распространенным видом двустороннего взаимодействия, поскольку дает возможность общения в сферах профессиональных интересов и возможность представлять собственные работы широкой целевой аудитории, что значительно повышает уровень научной деятельности, заинтересованности в ее результатах, критического мышления, расширяет сознание и границы мировосприятия. Привлечение студенческой молодежи для участия в научно-методических мероприятиях также способствует установлению связей и усиливает возможности академической мобильности.

Выражаю личную благодарность за возможность реализации такого сотрудничества ректору Тираспольского Государственного Университета Эдуарду Коропчану и его команде, в частности, доктору психологических наук Диане Анточ и доктору исторических наук Валентину Константинову за их активную международную деятельность и позицию солидарности.

RELAȚIILE DE COLABORARE DINTRE UNIVERSITATEA DE ȘTIINȚELE VIEȚII „ION IONESCU DE LA BRAD” DIN IAȘI ȘI UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL

Liviu MIRON, profesor universitar, doctor

Prorector pentru relațiile internaționale la USV Iași

DHC al Universității de Stat din Tiraspol

membru corespondent al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură București

În cadrul Simpozionului științific internațional „Două maluri ale Nistrului - un viitor comun” dedicat celor 30 de ani de la evacuarea UST în municipiul Chișinău, poate fi remarcat și succesul colaborării cu diferite instituții de învățământ superior din România, printre care am aminti de Universitatea de Științele Vieții “Ion Ionescu de la Brad” din Iași (USV IAȘI).

Ca și prorector cu relațiile internaționale din USV Iași, pot aprecia în contextul biografic relatat de istoria urgisită de soartă a acestei universități, că doar bravii dumneavoastră dascăli care au trăit aceste dramatice schimbări de-a lungul timpului sunt în măsură să descrie ceea ce simt astăzi, mai mult ca niciodată.

Timpul, fiind așa cum metaforic l-a definit Platon “copia mobilă a eternității”, pentru dumneavoastră, comunitatea academică din UST a fost chiar o unitate de măsură a unei noi identități, cu prezent, dar mai ales trecut și viitor, prin care trecem cu toții. De la noi, din Iași, transmitem să aveți în continuare timp și de speranță și de visare, în ritmul sau cadența care vă vor menține în viață, în viața țării și în viața lumii.

Am citit impresionantul mesaj adresat Președintei R. Moldova, Doamna Maia Sandu de către primul Președinte al Republicii Moldova, domnul Mircea Snegur, din care se degajă nu numai îndemnul la revederea statutului acestei instituții stipulat de H.G. 480/9 iulie 1992, dar și exprimarea durerii care v-a luminat viața în tot parcursul timpului istoric, care v-a dat putere prin răbdare.

Am ascultat glasul acestor trăiri de la profesori actuali ai UST, pe care-i stimez la fel ca și pe cei care nu au avut până acum acest prilej. Invitați la Universitatea de Științele Vieții din Iași, profesorii dumneavoastră au impresionat comunitatea noastră academică cu prelegeri absolut magistrale, în ultimii 5 ani fiind abordate titluri ca:

- „Interrelațiile modificărilor capacității de reținere a apei, conținutului de prolină și rezistenței plantelor la secetă”(2017), conf., dr. Aluchi Nicolai;

- „Modificări adaptive la nivel celular și toleranța plantelor la insuficiența de umiditate”(2019), conf., dr. Aluchi Nicolai;
- „Rolul compușilor coordinativi cu bioelemente în stimularea proceselor fiziologice la plantele superioare de cultură”(2021), prof., dr. Coropceanu Eduard.

În același timp sau cu mult înainte, un ilustru explorator și enciclopedist al lumii animale din mediul acvatic și terestru, un om energic și în permanentă căutare (așa cum este descris de Academicianul Ion Toderaș), la fel, cadru didactic al universității dumneavoastră, ne-a fascinat cu diferite ocazii în care a prezentat ca invitat, prelegeri la studenții noștri din Iași sau când, lansările de carte ale domniei Sale organizate de USV IAȘI de câteva ori, au adunat sute de studenți în momente de o emoție specială. Rețin doar clipa de sfârșit a prezentării ultimei cărți intitulată “Animalele” (Editura ARC, 2019) când, un grup de studenți din sală au venit să mulțumească pentru prezentarea cărții profesorului Tudor Cozari, și cu vocile tremurânde de bucurie spunându-i: “Felicitări, domnule profesor și să știți că și noi suntem din Republica Moldova dar învățăm la Iași!”

Când bucuria co-existenței în plan educațional și cultural este exprimată în acest mod -deși aparent simplu- atât de profund, toți cei uniți prin diferite programe de cercetare sau educaționale de exemplu Erasmus+, (studenți sau profesori) dorim ca școala să rămână cu menirea ei sacră, cu vocația ei din toate timpurile și cu prestigiul ei centenar, neatins de vremelnice păreri sau intenții. Aceasta este internaționalizarea de care vorbim, acestea sunt momentele care leagă generații, spirite, universități și idealuri, oameni și fapte.

DOAMNE, AI GRIJĂ DE NOROCUL NOSTRU!

Laurențiu ȘOITU, doctor în științe ale educației, profesor universitar emerit
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România

Ce va fi fost? O uriașă provocare, o încercare nemeritată nici de studenți, nici de profesori, nici de comunitatea înnobilită de bătrâna lor Universitate. Pentru generația mea și a multora, aceste evenimente despre evacuare fac parte din povestirile de groază ale părinților și profesorilor doritori să ne învețe să prețuim pacea. Ei se refugiau din fața tuturor armatelor străine – când spre est, când spre vest – ducând arhive, elevi, studenți, familiile cu ei și renunțând la agoniseala lor și a părinților.

Zilele acelea, comemorate după treizeci de ani, ni se par din alte vremi. Probabil că așa se arată pentru mulți dintre cititorii acelor pagini încărcate de emoția evocării. Dumneavoastră, însă, le-ați trăit! Intensitatea sentimentelor din acele zile poate a scăzut, a

dispărut ura, a apărut mai multă compasiune, nedefinită atitudine față de comportamentele multora de atunci. Dar vor exista neîntrerupte tresăriri, în miez de zi și de noapte, în anotimpuri și răstimpuri ale vieții. Vor exista întrebări și teama că nimic din ce a fost nu a dispărut din mințile nedăruite păcii.

Oricâtă înțelepciune ne va însoți, evenimentele acestea ne spun că istoria nu e făurită de oamenii cei buni. Ei o repară! Se străduie să înlăture ceea ce ni se așează-n cale. Hegel conchidea că istoria înaintează prin părțile sale negative! Avertiza, asemeni altor antici gânditori, că prima noastră grijă este să fim pregătiți să scăpăm de piedici multe și nebănuite! Parcă-l auzim pe înțeleptul Solomon cerând „nu da Doamne omului cât poate duce”! Prea multe au fost de oameni îndurate, ca alte încercări pe ei să-i mai apese! Oprească-se durerea, fiindcă omul nu poate să nu-și caute ieșire din orice! Altfel spus, nimeni nu mai crede că răul a dispărut, că nu vrea să mai vină. Însăși rugăciunea moștenită de la Solomon împăratul e și avertizare că fiecare putem încă să-l oprim, să nu-l lăsăm să fie și mai rău!

Fapta mult prea curajoasă, din iulie 1992, voia să oprească răul și mai mare! Ne înclinăm frunțile, asemeni tuturor, în fața gândului salvator, minților în inimi coborâte pentru a găsi cale speranței că soluții mereu sunt! Îngăduiți a spune, a recunoaște unanim că sub foc de pușcă, în tulburarea și turbarea războiului, faptele acestea sunt de mare vitejie! Pe ele le omagiem! Nu pentru atunci, ci pentru acum, pentru zilele în care din nou și din nou, cine nu luptă cu armele de foc, păstrează focul viu al dăinuirii! Aceasta e Universitatea, aceștia sunt soldații ei, aici strălucesc ofițerii cu mințile înflăcărate de inimi dăruite neamului, vieții, credinței în lumină!

Nu de mult, citeam evocări din acele zile și nopți ale unora dintre Domniile Voastre¹, profesori și studenți atunci. Nu vom uita să observăm că acele povestiri veneau la mulți ani după evenimente, unele la peste două decenii². Dacă nu a dispărut din ele durerea, totuși mărturisirile sunt ale oamenilor victorioși, care au depășit toate pericolele sau aproape pe toate. Într-o asemenea situație nu mai știm dacă e important să accentuăm ce a fost ori să ne lăsăm mulțumiți de trecerea clipelor de groaznică teamă.

Un proverb spune că „după război, mulți viteji se-arată”! Aprecierea este la adresa celor care au pierdut. Dumneavoastră, studenții și profesorii, personalul nedidactic, administrativ și temerarii acelui moment ați câștigat. Ați salvat nu doar o instituție foarte

¹ I Gulca, S. Corobceanu, coord. E. Coropceanu, L. Moșanu-Șupac. Universitatea de Stat din Tiraspol în perioada Războiului de pe Nistru. Evocări, documente, Tipografia UST, Chișinău, 2018.

² Universitatea de Stat din Tiraspol la 90 de ani: prin istorie, cu demnitate, spre succes! Volum colectiv: Mitrofan Cioban, Liubomir Chiriac, Dumitru Cozma [et al.], Tipografia UST, Chișinău, 2020.

importantă ci, unitatea gândirii și simțirii, comuniunea de aspirații în curgerea lor continuă. Ați protejat continuitatea vieții academice dintr-o universitate, pe care slujitorii săi o înțeleg altfel, o cunosc întreagă, o simt și o vor vie – dusă peste ani pentru studenții studenților lor. Ba, o vor veșnică și pentru nerisipirea propriilor vieți! Profesorii și elevii, studenții nu pot fi întrebați ai cui sunt. Pe ei nu-i poți lipi doar de familiile lor. Nimic nu am fi fără școala și Biserica noastră! Am fi nimeni chiar pentru familii. Vă amintiți câți dintre studenții și profesorii de atunci ați plecat din Tiraspol împovărați de-ale universității griji, lăsând lui Dumnezeu pe cei dragi de-acasă?!

Acum trei ani³, înainte ca ușile tuturor caselor și instituțiilor să ni se închidă, pe durata unui ciclu universitar, înainte de pandemia Covid 19, am fost prezenți la dezvelirea unui bust în curtea Universității. Președintele țării, din vremea evacuării spre Chișinău, Rectorul, profesorii, studenții nu evocau memoria unui savant al universității, al țării, al lumii academice. Toți, împreună cu veterani ai frontului real din acele zile, omagiau un polițist, pe acela căzut apărând cu arma valorile adânc așezate în istoria culturală a universului străjuit de *Alma mater*, acum omagiată.

În timpul evenimentului din 2019, pentru orice străin, apăreau neobișnuite spațiului academic, evocarea faptelor de arme ale celui căzut și ale celor expuși gloanțelor reale. Astăzi, privite în înlănțuirea lor, toate se amplifică. Ce va fi fost mai important atunci? Ce se petrecea în schimbul de focuri purtătoare de moarte, în atmosfera amenințătoare din laboratoarele, amfiteatrele și spațiile campusului universitar ocupat, pe străzile pândite de singurătatea ucigătoare, în sufletele bântuite de teamă?

Extragerea, scoaterea Universității din acel coșmar a fost, repetăm, șansa salvării nu a unei instituții, cât a posibilității de continuare a idealurilor tuturor. Omagiem – prin exemplul sergentului așezat în fața clădirii principale – și vitejia, curajul, îndrăzneala, faptele temerare ale generațiilor nesfârșite de eroi ce au plătit cu sânge. La intrarea în curte, tresari văzând cum înainte de întâlnirea cu spațiul universitar, apărătorii de țară știu să se jertfească. Ferice de fiul ce cunoaște sacrificiul părinților puternici, mândri vor fi tinerii trăitori în spațiul marcat de gloria faptelor salvatoare, încrezători trăiesc seniorii clipele lor de neîncetată trudă dăruită creșterii întemeiate pe adevăruri ce vor supraviețui.

Oare de câte ori, locuitorii acestei zone a lumii își vor fi distrus casele, școlile, fântânile și recoltele, plecând în bejenii? Înșiși istoricii evită să numere toate aceste „trecătoare” momente. Când o singură știință își poate îngădui contextuale omisiuni, vin mereu celelalte spre a nu lăsa uitării nici suferințe, nici victorii obținute cu incomensurabile

³ 1 martie 2019, ceremonialul pentru dezvelirea bustului sergentului de poliție Ghenadie Iablocikin

pierderi, nici dureroasele stagnări așezate-n cale. Ceea ce cronicarul șterge din al său răboj, științele multiple vor dovedi înghețul și dezghețul ori curgerea dureroasă a vieții ce nu piere. Privind cu prețuire la evenimentul consemnat, mereu vom înțelege de ce, când tulburi erau toate, Universitatea a plecat. A găsit calea conservării. Parcă simbolic a fost salvat ceea ce mai de preț a fost – spre a rămâne cu rostul ei dintotdeauna dat.

Continuând ideea hegeliană a istoriei care înaintează prin părțile ei negative, avem dovada că acel grup de decizie – la început restrâns, apoi lărgit pe cât vremurile au îngăduit – a dat o altă direcție nenorocirii apărute. Adevărații viteji sunt asemeni lui Ștefan cel Mare și Sfânt, pentru că ei pot transforma înfrângerea în izbândă! Biruința acelor zile își arată roadele în lumina sărbătorii aduse prin jertfă, trudă, creație, nădejde, credință și, din nou, nemăsurată dăruire. Reușitele celor treizeci de ani – evocate ori numai sugerate, evidente ori ascunse adânc spre neuitare și rod viitor – succesele Universității de Stat Tiraspol (evacuată la Chișinău) trimit spre această nouă jumătate de secol de existență, dar deschid și alte valențe de raportare, înțelegere și proiectare a devenirii acestui spațiu academic.

După minute multe și pagini de vorbire, nu putem să nu facem oprire întrebând: *dar cine pe toate le-a făcut?* Un vorbitor ca mine, bucuros că vrednici mulți au fost, sunt și vor mai fi, voi îndemna pe oricine să-și arunce privirea peste oamenii și instituțiile, organizațiile, ce astăzi sunt prezente la eveniment. Fiecare-n parte, și acum treizeci de ani, erau stăruitori curajoși în apărarea Universității de Stat din Tiraspol. Prezența Excelențelor lor aduce mărturie că decizia de atunci a fost bună, că o vor apăra cu același curaj precum cei dintâi, că nimeni nu are voie să uite importanța învățământului în creșterea unui neam, a unui popor! Noi, asemeni gazdelor, le prețuim gestul, lăudăm dovada bunei înțelegeri și ne rugăm să nu o părăsească, de nu o pot spori!

Și totuși, acum treizeci de ani, ca-n vremuri de bejenii aspre, studenți, profesori, administrativul universității au plecat spre capitală părăsind spații cu încărcătură afectivă multă, cu tradiție în cercetarea și afirmarea rezultatelor, cu speranță capabilă să încălzească și pietrele gata să vorbească ele însele de istoria fiecărei lumini izvorâte acolo. Au plecat cu gând nezdruncinat că se vor întoarce, convinși că mintea cea bună va învinge, că Biserica, școala, Universitatea s-au ridicat pentru a zidi repere nepieritoare. Deși în alte etape ale evacuărilor, întoarcerea s-a produs pentru școli și universități, acum, după trei decenii, Universitatea de Stat din Tiraspol rămâne un reper important al învățământului superior din capitala Republicii Moldova. De ce nu s-au întors? De ce departe stau?

Despre locuințele de la Cucuteni arheologii au emis ipoteza că erau gândite și construite să fie fragile pentru a se putea ușor distruge. Evitând ideea nevoii de refacere

după fiecare invazie, se accentuează o problemă de igienizare. În lutul pereților intrau bacterii periculoase. Nu se puteau scoate decât distrugând clădirea. Deci, era firesc să fie pregătiți oricând să o distrugă.

Dacă e așa, atunci inteligența celor de acum mai bine de cinci mii de ani nu a dispărut. Nevoia de „igienizare” s-a păstrat. Între a trăi cu microbi, bacterii, viruși ce renasc periodic și a opta pentru o casă nouă, ați ales casa cea nouă! Nu puține vor fi fost îndemnurile de a îndura, de supunere precum a mai fost, de continuitate necondiționată, de evitare a riscurilor mari. Pentru că, în fapt, nu doar casa, construcția, clădirea ați schimbat-o. Venind în capitală alte repere s-au arătat – păstrând destule obiective, dar descoperind noi tradiții, perenele valori, altfel mișcarea minții, a inimii și nelipsitul trup au preluat controlul. Cum ceramica de Cucuteni nu arată modificări după fiecare refacere a caselor – care, fie vorba între noi, nu erau afectate de bacterii cât de apucăturile hoardelor migratoare – la fel Universitatea s-a dus spre izvoarele de apă vie ale sufletului ce însuflețește, ale gândului ce se gândește pe sine spre a neamului creștere, înflorire și neoprită dăinuire.

Documentele din anul 1992, din arhiva Guvernului⁴, confirmă, înainte de orice, intensă preocupare a tuturor pentru soluții viabile în fața unui real război. Impresionează însăși Hotărârea de Guvern nr. 330 din 21 iunie 1992, care, în fapt, pregătea valul transformărilor inevitabile. Unitatea gândirii și voinței politice, atunci era a simțirii responsabile, înțelegerii și asumării deciziilor în fața istoriei. Iar istoria judecă nu doar faptele, cât rezonanța lor pentru viitorime. Cum vom fi vorbit astăzi despre acele vremi, dacă Universitatea de Stat din Tiraspol nu ar fi la Chișinău?! Noi, cei de dincolo de Prut nu vom fi vorbit. Dar dacă împărtășim complexe sentimente ale Excelențelor Voastre, este pentru că ați pecetluit, încă o dată, dreptul la demnitate, credință și nădejde pentru multe generații.

Iată, apare adesea de neînțeles de ce în DEX, în *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, dar și al altor limbi, pentru *comemora* sunt date sinonimele: *celebrare*, *serbare*, *sărbătorire*. Abia o asemenea întoarcere în timp, o privire atentă asupra momentului cu tragismul său – pentru care nici unul de aici nu poartă vină – constatăm că evocăm eroii căzuți, victimele multe, dar, peste toate, este și recunoștința față de victoria acelora cu putere de a interveni, salva, păstra și dezvolta. Este și sărbătoare datorată celor trei decenii complet diferite din istoria Universității, adică din istoria miilor de studenți și a profesorilor

⁴ Mulțumim Doamnei conf. univ., dr. hab. Diana Antoci pentru impresionanta arhivă cu documente remarcabile puse la dispoziție.

împreună truditori. Este omagiul adus comunităților mari și mici, care au susținut creșterea simultană a discipolilor și magiștrilor spre înnobilarea ființei unui neam.

Munca de aici, din amfiteatre, din laboratoare, din spațiile academice nu se măsoară cu niciunul dintre instrumentele disponibile. Ea nu se vede nici la sfârșitul zilei, nici la sfârșit de an, nu se adună în cantități sporite, nu dă satisfacții socotitorilor și transportatorilor de mărfuri. O văd cei ce o simt, pentru că o gândesc, o așează în forme doar de ei și Dumnezeu alese, o ascund adânc, smerit, cu umilință sfântă, să iasă la lumină în formele cerute. Învățătura multă poate fi și bună când de la noi spre alții se îndreaptă să le arate lumina ei cea atrăgătoare, când de folos le este s-o poarte mai departe. Învățătorul e foc ce luminează, nu arde să distrugă, ci însoțește vieți ferite de unele prăpastii.

Să numere consumeriștii toate nenorocirile pe care fiecare le-am ocolit! Să transforme-n bunuri pierderile neînregistrate, să adune clipele durerilor reduse, să înmulțească rodul vieților salvate, pe-al disperărilor risipite, al luminii iscate-n întuneric, al iubirilor născute pe frontul urii și nu cumva să uite de cele nenumite! Atunci vor fi surprinși că școala e pepinieră nu de arbori, ci de viață, nu e fabrică de pâine ori de scule, ci de hrană pură, nu e ogorul, ci sămânța înseși ce-și caută norocul.

Doamne, ai Tu grijă de norocul nostru!

COMUNICĂRI ÎN SECȚIE

POLITICAL LANDSCAPE OF THE EUROPEAN UNION TOWARD WESTERN BALKANS

Mirela METUSHAJ, doctor

“Aleksander Moisiu” University of Durres, Albania

mirel.metushaj@gmail.com

During the last twenty years, the Western Balkans made progress towards cooperation in institutional policies, including the economic and social field, although from time to time there have been sparks of conflict between the countries of this region. One thing is for sure, understanding, development and security are inextricably linked together. Development strengthens stability and helps prevent/cope with crises and conflicts. The biggest and only obstacle to development is of course the lack of security, as development cannot be achieved without creating cooperation/tolerance and understanding, only this way can be created a safe environment for the WB countries and their citizens. Albania's alliance with NATO has consolidated and favoured the geostrategic position of the state and has also favoured a cooperative and stabilising policy in the Balkans. The European Union has also for many years applied legislative common policies between the WB countries to get as close as possible to its policy, so in the relatively near future WB countries will become part of the large European family. The war in Ukraine shows that the unity of this region is needed as soon as possible to face and solve the future geopolitical challenges which have become unpredictable in all fields, politics, economics and social.

ÎNTRE MIT ȘI REALITATE. RELAȚIILE POLONO-MOLDOVENEȘTI CA SUBIECT DE CERCETARE

Dariusz MILEWSKI, doctor habilitat

[Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego](#), Varşovia, Polonia

Relațiile polono-moldovenești din epoca medievală târziu și din epoca modernă timpurie (secolele XIV-XVIII) sunt examinate în istoriografia poloneză în contextul rivalității polono-maghiare și mai târziu polono-otomane pentru influența în regiunea Mării Negre. În același timp, atât aspectele economice (Andrzej Dziubiński), mai rar religioase, cât și neapărat politice și militare (Zbigniew Chmiel, Veniamin Ciobanu, Valentin Constantinov, Ilona Czamańska, Zdzisław Spieralski, Katarzyna Niemczyk-Wiśniewska,

Bartosiczski Szut) sunt luate în considerare.. Din ce în ce mai mult se pune accent pe „mică istorie” în contextul legăturilor sociale (Grzegorz Jawor), economic și politic (Cristian Bobicescu, Mariusz Kaczka) și familial (I. Czamańska). Noua direcție de cercetare este legată de căutarea unei rețele de legături cu clienții în cadrul Imperiului Otoman, care a influențat și relațiile polono-moldovenești (Michał Wasiucionek).

Chiar și o astfel de scurtă trecere în revistă a ultimei literaturi poloneze ne face conștienți că cercetările istorice în domeniul relațiilor polono-moldovenești progresează și dă roade în numeroase lucrări și descoperiri. Desigur, lucrarea canonică a lui Zdzisław Spieralski (oricât de învechită ici și colo, nu numai pentru cercetătorii începători) rămâne o lucrare canonică, ceea ce nu este surprinzător având în vedere istoria sa de peste jumătate de secol. De asemenea, impune o anumită optică de a vedea politica poloneză față de Moldova în contextul „războaielor” purtate de stăpâni privați împotriva gândirii geopolitice de bază a statului, asumând pacea cu otomanii. Am încercat să mă cert cu ea o vreme, dar – trebuie să recunoaștem – probabil cu un succes destul de mediocru.

În acest context, pare justificat să punctăm tocmai această problemă ca una dintre cele mai importante de rezolvat în domeniul cercetării istoriei polono-moldovenești. Cazul este actualizat și de recente descoperiri ale lui M. Wasiucionek, care indică descentralizarea politicii externe a Imperiului Otoman în secolul al XVII-lea și dependența acesteia de interesele locale și jocul pentru putere (de exemplu cazul lui Mehmed Abaza Pașa) și acțiunile sale împotriva lui Miron Barnowski și Mateusz Basarab, ca să nu mai vorbim de o dispută cu Polonia în 1633). Este deci necesar să cântărim în ce măsură Varșovia și Istanbul au fost hotărâtoare în politica ambelor țări față de Moldova și cât de mult, fie că le place sau nu, au cedat-o oficialilor sau magnaților de la graniță, acceptându-și în tăcere acțiunile, atâta timp cât au adus efecte benefice. Deci, avem de-a face cu anarhizarea atât a politicii poloneze, cât și otomane în această regiune, sau este – chiar dacă nu intenționată în prealabil, dar aprobată – o metodă de operare?

ASIGURAREA STUDIILOR DE CALITATE LA UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL ÎN CEI 30 DE ANI DE ACTIVITATE LA CHIȘINĂU

Valeriu BORDAN, doctor, conferențiar universitar, Prim-prorector

Universitatea de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău

Anul 2022 pentru Universitatea de Stat din Tiraspol – prima instituție de învățământ superior din Republica Moldova este unul remarcant. Remarcant prin faptul, că fiind prima instituție de învățământ superior, la 1 octombrie va marca 92 ani de la fondare, iar la 9 iulie - 30 ani de la evacuarea universității la Chișinău.

Deși calea parcursă de prima instituție de învățământ superior din Republica Moldova a fost foarte dramatică, ea reflectă până la urmă în modul cel mai exigent situația și fenomenele social-politice prin care a trecut și trece Republica Moldova.

În iulie 1992, în situația când acțiunile ilegale ale formațiunilor separatiste antinaționale și anticonstituționale din stânga Nistrului au culminat cu ocuparea Universității de Stat din Tiraspol, funcționarea normală a instituției a devenit imposibilă la Tiraspol și universitatea cu cea mai mare parte a profesorilor și studenților a fost evacuată în municipiul Chișinău, în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.480 din 9 iulie 1992, unde activează până în prezent.

Obiectivul principal al universității a fost și rămâne de a contribui la dezvoltarea socială și economică a Republicii Moldova, oferind programe educaționale și pregătire profesională de înaltă calitate studenților noștri.

În acest context menționăm că pregătirea cadrelor calificate din domeniul științe ale educației, în principal prin cercetare științifică, prin instruire și formare profesională, diseminarea prin tehnologiile informaționale moderne, utilizarea inovației tehnologice, dimensiunea culturală, promovarea unui set de valori morale, reprezintă elementele care definesc unicitatea celei mai vechi instituții de învățământ superior din Republica Moldova.

Indiscutabil este faptul că într-o economie în care cunoașterea începe să fie adevăratul capital și cel mai important motor al dezvoltării, iar sistemul de învățământ se confruntă cu noi provocări în ceea ce privește performanța și responsabilitatea, în aceste condiții asigurarea calității procesului de învățământ este cu siguranță o premisă a succesului unei instituții de învățământ.

Pentru Universitatea de Stat din Tiraspol un obiectiv strategic al managementului activităților academice îl constituie menținerea și dezvoltarea ofertei educaționale pe

ciclurile de licență, masterat și doctorat, astfel încât acestea să devină cât mai atractive și competitive atât la nivel național, cât și la nivel european.

Pentru a răspunde tuturor provocărilor timpului, Universitatea de Stat din Tiraspol își impune standarde ridicate și obiective concrete, realizarea cărora să asigure integrarea universității în aria europeană a instruirii și cercetării în domeniul învățământului superior.

Printre acțiunile concrete realizate de Universitatea de Stat din Tiraspol în acest domeniu menționăm și evaluările internaționale ale programelor de studii de către experții internaționali ai Agenției germane de Asigurare a Calității (AQAS).

Prima evaluare internațională a avut loc la facultatea Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale, în anul 2014. Programul de licență supus evaluării este unul din cele mai solicitate de către studenți - Matematică și Informatică. În baza deciziei Comisiei de Acreditare din 20 martie 2015, Agenția germană de Asigurare a Calității (AQAS) a acreditat acest program de studii pe o perioadă de cinci ani.

În anul 2015 o altă comisie de evaluare a Agenției germane AQAS, în urma evaluării, analizei raportului și vizitei la facultatea Biologie și Chimie, a apreciat la un nivel foarte înalt corespunderea indicatorilor de performanță în cadrul programului de studii de licență Biologie și chimie. Este un succes binemeritat al facultății Biologie și Chimie, certificat prin decizia Agenției Germane AQAS din 1 decembrie, 2015 de a acredita programul menționat pe o durată de 5 ani, constatând corespunderea programului de licență acreditat cu standardele de Asigurare a Calității în Spațiul European al Învățământului Superior și cu Cadrul European al Calificărilor.

În anul 2016 Facultatea Pedagogie a Universității de Stat din Tiraspol a fost vizitată de echipa de experți internaționali ai Agenției AQAS, în scopul evaluării programului de studii *Pedagogie în învățământul primar* și pedagogie preșcolară. Facultatea Pedagogie a demonstrat că realizează un program de studii atractiv, dispune de un sistem al managementului calității funcțional pentru asigurarea calității programelor de studii și programele de licență sunt în conformitate cu cerințele și standardele naționale. Și acest program a fost acreditat de către AQAS pentru o perioadă de 5 ani.

În următoarea perioadă 2016-2022 au fost evaluate toate celelalte programe de licență, dar și toate programele de master ale universității de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC). Astfel, la moment Universitatea de Stat din Tiraspol are toate programele de licență și master acreditate la nivel național sau internațional (în total circa 50 programe). Universitatea de Stat din Tiraspol la cele cinci facultăți ale ei: Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale, Biologie și Chimie,

Pedagogie, Geografie și Filologie își asumă misiunea de a pregăti cadre calificate în diferite domenii: *Științe ale educației, Științe exacte, Științe umanistice, Științe ale naturii, Servicii*, asigurând acestora calificări profesionale competitive pe piața muncii, precum și în dezvoltarea activității de cercetare științifică și valorificarea rezultatelor obținute în diferite proiecte de cercetare.

În această perioadă de 30 de ani de activitate în capitală, Universitatea de Stat din Tiraspol a fost decorată cu Ordinul „Credință Patriei” clasa I (a.2010). În decretul președintelui se menționează: ”Distincția i-a fost conferită Universității de Stat din Tiraspol în semn de profundă recunoștință și apreciere a meritelor deosebite în dezvoltarea învățământului universitar, pentru eforturile depuse de generațiile de colaboratori la pregătirea cadrelor didactice, pentru activitate metodico-științifică prodigioasă și pentru curajul și patriotismul de care a dat dovadă colectivul profesoral în apărarea demnității umane și naționale.

De asemenea în semn de înaltă apreciere pentru contribuția la pregătirea cadrelor de înaltă calificare, pentru rezultate remarcabile în cercetare, care contribuie la dezvoltarea științei în Republica Moldova, Universitatea de Stat din Tiraspol a fost decorată și cu cea mai înaltă distincție a Academiei de Științe a Moldovei - Medalia „Dimitrie Cantemir” (a.2010).

**Ministrul Educației, Culturii și Cercetării – MONICA BABUC înmânează
Rectorului Universității de Stat din Tiraspol - primei instituții de învățământ superior din
țară – EDUARD COROPCEANU Diploma de recunoștință în semn de înaltă apreciere
pentru promovarea culturii calității în domeniul pedagogic (a.2018)**

În semn de înaltă apreciere, pentru performanțele atinse în asigurarea calității, în cadrul ceremoniei Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) de decernare a premiilor „Cristalul Calității” din anul 2018, la care a fost prezentă și Ministrul Educației, Culturii și Cercetării de atunci, Dna Monica Babuc, Universității de Stat din Tiraspol i-a fost acordată diploma de recunoștință pentru promovarea culturii calității în domeniul învățământului pedagogic și premiul „Cristalul Calității” (a.2018).

La cei 30 de ani de activitate a Universității de Stat din Tiraspol, în evacuare la Chișinău, putem afirma cu mândrie și demnitate din numele zecilor de mii de absolvenți ai universității că, indiferent de încercările la care a fost și mai este, din păcate și astăzi supusă această instituție de învățământ, ea este și va rămâne prima instituție de învățământ superior din Republica Moldova. Instituție în care educația, cercetarea științifică și inovarea sunt și vor rămâne componentele fundamentale ale strategiei universitare în asigurarea calității întregului proces de pregătire a cadrelor de înaltă calificare la toate programele de studii ale universității, la cele trei cicluri: licență, master și doctorat.

În încheiere menționez că Universitatea de Stat din Tiraspol, în pofida perioadei zbuciumate a anului 2022, va rămâne în istorie ca prima și unica instituție de învățământ superior din Republica Moldova, care în anii de grea cumpănă pentru țară, cu vitejie, dârzenie, curaj și multă demnitate a apărât integritatea, idealurile și simbolurile naționale ale Republicii Moldova atât la Tiraspol cât și la Chișinău, lucru care, din păcate, este uitat de unii demnitari actuali de la Chișinău sau poate că doar de dragul funcțiilor pe care le dețin, neagă cu nerușinare acest adevăr istoric...

Bibliografie:

1. Bordan,V. Universitatea de Stat din Tiraspol, instituția ce oferă șanse egale tuturor tinerilor, care doresc să facă studii superioare de calitate, Univers Pedagogic pro, Nr. 28 (582), 2017.
2. Bordan,V. Programe de studii acreditate - important indicator al performanțelor, Făclia, Nr.18(3511), 2018.
3. Universitatea de Stat din Tiraspol la 90 de ani: prin istorie, cu demnitate, spre succes. Chișinău: Tipografia UST, 2020. 384 p. ISBN 978-9975-76-310-3.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL – UN TEMPLU AL ȘTIINȚEI ȘI DEMNITĂȚII UMANE

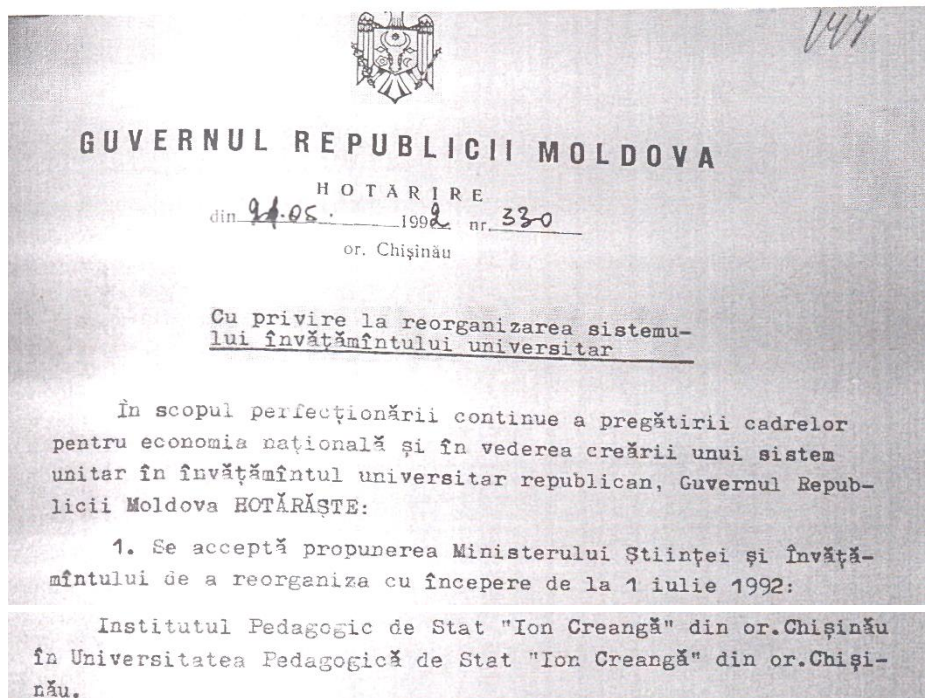
Angela GLOBA, doctor, conferențiar universitar

Catedra Informatică și Tehnologii Informaționale

Universitatea de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău

angelagloba@gmail.com

A fost război. Ecoul lui și-acum mai este viu... scria poetul Grigore Vieru în poezia “Cămășile” fiind măcinat de anii de după cel de-Al Doilea Război Mondial, atunci când multe mame și-au așteptat zadarnic feciorii de pe front, soțiile - bărbații, iar mulți copii nu și-au mai văzut tații întorși acasă. Nu bănuia atunci poetul că în 1991-1992, în 2022 această poezie va fi mai actuală ca niciodată. Nu bănuia nici Ludmila Iablocikin, însărcinată, că soțul ei Ghenadie Iablocikin – bustul căruia a fost înăugurat în curtea Universității de Stat din Tiraspol evacuată în municipiul Chișinău - nu se va mai întoarce niciodată după 13 decembrie 1991, iar copilul lor – nu va fi luat în brațe niciodată de tatăl său.

**Figura 1. Hotărârea Guvernului Republicii nr. 330 din 21 mai 1992
semnată de Prim-ministrul Valeriu Muravschi**

În vara anului 1992, Universitatea de Stat din Tiraspol, fondată la 1 octombrie 1930, prima instituție de învățământ superior din Republica Moldova, în timpul războiului de pe Nistru este supusă unor atacuri groaznice fiind forțată să se supună regimului separatist de la Tiraspol. Cum a procedat colectivul universității atunci? Simplu, a arborat Drapelul de Stat al Republicii Moldova deasupra Universității! L-au dat jos, l-au călcat în picioare, iar noi l-am arborat din nou! Au intrat cu automate Kalașnikov și au ocupat cele mai importante sedii din Universitate, în primul rând - sediul rectorului interimar Petru Tolocenco, presându-l să treacă de partea regimului autoproclamat din Tiraspol. Domnia Sa nu a cedat! Studenții au fost speriați, umiliți, indiferent că erau fete sau băieți. În special, băieții erau persecutați. Au încercat chiar să tragă în ei, dar au tras doar deasupra capetelor acestor tineri. Gardiștii lui Smirnov veneau prin cămine, beți, și băteau cu picioarele prin uși. Eram îngroziți! Arestarea domnului profesor Ștefan Urîtu! Nimeni nu a cedat!

Figura 3. 1 septembrie 1988

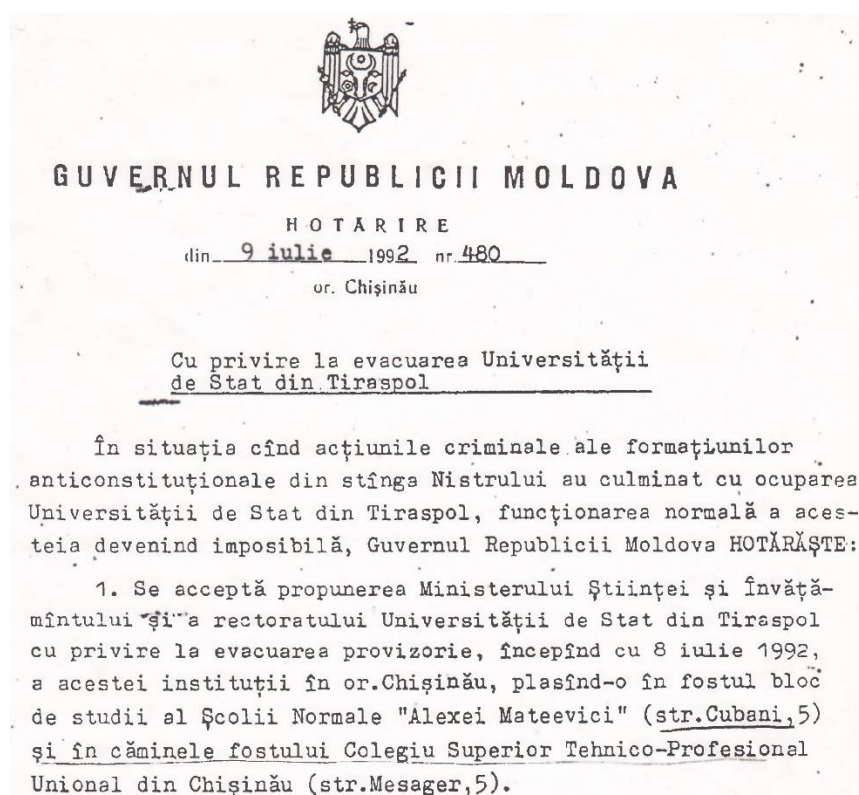
La 9 iulie 1992 autoritățile constituționale din Republica Moldova prin Hotărârea de Guvern nr. 480 au luat decizia de a evacua Universitatea în municipiul Chișinău, care în baza HG nr. 330 din 21 mai 1992 este redenumită din Institutul Pedagogic de Stat „Taras Șevcenco” în Universitatea de Stat din Tiraspol.

Cadrele didactice și studenții, lăsând în urmă un patrimoniu imens (blocuri de studii, săli de clasă amenajate, laboratoare performante, utilaj de laborator, o bibliotecă cu

milioane de cărți, diverse colecții de metale, roci etc., 7 cămine etc.), fără a li se permite să ia cu sine, cel puțin, documentația, au ales să plece cu capul sus, decât să se supună regimului separatist de la Tiraspol, care promiteau posturi noi, avansări în serviciu etc., doar ca corpul profesoral să rămână acolo.

Am lăsat totul și am venit la Chișinău, pe un câmp gol, pustiu, unde eram doar noi și credința în viitor și țara Republica Moldova. Profesorii noștri au lăsat familiile și au venit aici, la Chișinău.

Dar, norocul nostru, oamenii buni și prietenii la nevoie se cunosc. Am fost sprijiniți de Mircea Snegur - Primul Președinte al Republicii Moldova, Anatol Gremalschi - Prim Viceministru al Republicii Moldova. Studenții erau ghidați de profesorii Universității noastre - Liubomir Chiriac, Afanasie Prepeliță ș.a. Ne-au oferit ajutor mai multe instituții din Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Academia de Științe a Moldovei.

**Figura 2. Hotărârea Guvernului Republicii nr. 480 din 9 iulie 1992
semnată de Prim-ministrul Andrei Sangheli**

Ștefan Cel Mare 200, a fost primul sediul al Universității de Stat din Tiraspol: o masă, un scaun și un telefon. Atât. Cu acest prim patrimoniu și-a început și continuat activitatea Universitatea de Stat din Tiraspol la Chișinău. Apoi am primit blocul de studii de la Ghenadie Iablocikin 5 și căminul pentru cadrele didactice din str. Mesager 5/1...

Am făcut admitere la studii în vara anului 1992! Acest lucru a fost INCREDIBIL!!! În toamna anului 1992 începe primul an de studii în condiții de evacuare a UST. Profesorii, care au lăsat familiile în Tiraspol, făceau naveta Chișinău-Tiraspol-Chișinău. Situația a durat ani și ani!

Fiecare cadru didactic a contribuit la formarea bazei materiale a UST, în special biblioteca. Au adus cărțile din bibliotecile personale, s-au ocupat de amenajarea spațiilor de studii etc. Apoi, încet, încet am creat laboratoare de cercetare, am deschis noi specialități, au fost trasate noi direcții de cercetare, au fost stabilite noi relații de colaborare cu instituții de peste hotare... Într-un cuvânt, am renăscut ca pasărea Phoenix din propria cenușă!

Au urmat alte și alte Hotărâri de Guvern care au stat la baza fortificării Universității de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău.

Azi suntem un templu al științei și culturii naționale continuându-ne misiunea nobilă: formarea cadrelor de înaltă calificare atât pe plan național cât și internațional contribuind la fortificarea sectorului educațional din țară, dezvoltarea științei și promovarea continuă a valorilor naționale pentru care am luptat cu devotament, demnitate și, cred, mult curaj.

Dar, cele trăite în 1992 încă mai dor, încă mai apar în vise noaptea!

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ A UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN TIRASPOL ÎN PERIOADA DE EVACUARE

Diana ANTOCI, doctor habilitat, conferențiar universitar, prorector

Universitatea de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău

Perioada evacuării a Universității de Stat din Tiraspol din momentul declanșării conflictului militar debutează din 9 iulie 1992 - 30 ani petrecuți în Chișinău, ce pot fi caracterizați prin muncă asiduă a întregului colectiv: efectuarea reparațiilor din fonduri proprii; inițierea activității științifice și de cercetare; procurarea utilajelor pentru realizarea investigațiilor științifice în domeniul științelor educației (chimie, biologie, geografie, fizică, informatică etc.), științelor exacte și ale naturii; organizarea activității Bibliotecii Științifice a UST prin donarea fondurilor de carte din partea cadrelor didactice și a studenților universității; identificarea direcțiilor principale de activitate în domeniul științific și de cercetare care au promovat imaginea UST în plan național și internațional; formarea și perfecționarea cadrelor didactice în contextul noilor condiții social-economice și educaționale; elaborarea unor noi programe de studii conform necesităților socio-economice ale țării și, prin urmare, acreditarea tuturor acestora de organele abilitate ale Statului în baza Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova; reconfirmarea statutului de membru de profil al Academiei de Științe a Moldovei în baza rezultatelor acreditării activității din sfera științei și inovării (Hotărârea Consiliului Suprem pentru Științe și Dezvoltare Tehnologică nr. 60/MP din 22.07.2013); fondarea revistei *Acta et Commentationes*, seria Științe ale Educației, seria Științele Exacte și ale Naturii. În baza deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare nr.14 din 28.02.2020 revista **ACTA ET COMMENTATIONES** a fost recunoscută în calitate de publicație științifică de profil și a fost inclusă în Registrul revistelor științifice din Republica Moldova la categoria B (domeniile acreditate ale revistei *Acta et Commentationes*: seria Științe ale Educației: *Științe ale educației*; seria Științe Exacte și ale Naturii: *Matematică, Științe biologice, Științe chimice*)

Activitatea științifică a staff-ului academic al UST se realizează prin implicarea în diverse proiecte interne, instituționale, naționale și internaționale: proiecte pentru tinerii cercetători și din cadrul Programelor de Stat obținute prin concurs; proiectele NATO, TEMPUS, UNESCO-TEMPUS. Din 2018 au fost identificate și alocate mijloace financiare extrabugetare pentru executarea proiectelor de cercetare științifică pentru studenții ciclului I, II și III, ceea ce permite realizarea procesului educațional prin cercetare și cercetării prin

educație, formarea competențelor profesionale și sociale și atingerea finalităților educaționale.

Pe parcursul anilor a crescut numărul lucrărilor științifice ale cadrelor universitare din UST publicate în reviste cu factor de impact incluse în baze de date Web of Science, Scopus.

Din anul 2000, în cadrul Universității activează seminarele științifice de profil pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat, de asemenea sunt organizate ședințe ale Consiliilor Științifice de Profil la specialitățile 532. 02 Didactica școlară și 134. 01 Fizica și tehnologia materialelor. În ultimii 7 ani în aceste consilii au fost susținute 58 teze de doctor de către colaboratorii UST, precum și din alte instituții de învățământ superior din țară și de peste hotare. Din 2017 activează Seminarul Științific de Profil din cadrul Universității de Stat din Tiraspol la profil: 531. Pedagogie generală; 533. Pedagogie profesională, Specialitatea: 531.01. Teoria generală a educației; 533.01. Pedagogie universitară). Pe parcursul perioadei de evacuare în cadrul UST au fost susținute peste 200 teze de doctor și doctor habilitat.

În cadrul UST sunt organizate și desfășurate diverse forumuri științifice naționale, internaționale și cu participare internațională. Tradițional sunt realizate: Congresul internațional moldo-polono-roman „Educație, politici, societate”; Conferința științifică internațională „Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane”; Simpozionul științific internațional „Sisteme informaționale geografice”; Conferința științifică internațională „Abordări inter/transdisciplinare în predarea științelor reale (concept STEAM)”; Conferința științifico-practică cu participare internațională „Instruire prin cercetare pentru o societate prosperă”; Conferința științifică cu participare internațională „Educația lingvistică și literară în contextul dezvoltării valorilor general-umane”; Conferința științifică cu participare internațională „Învățământul superior: tradiții, valori, perspective”; Conferința științifico-practică cu participare internațională „Cercetarea și inovarea educației din perspectiva exigențelor actuale ale pieții muncii”; Conferința națională cu participare internațională „Educația în fața noilor provocări”; Conferința științifică cu participare internațională „Conferința republicană a cadrelor didactice”; Conferința științifică studentască cu participare internațională. Din anul 2021 numărul manifestărilor științifice a depășit numărul de 20. Volumul lucrărilor științifice publicate în urma realizării a forumurilor științifice constituie în mediu peste 2500 pagini.

Din 2015 în cadrul UST a devenit o practică tot mai frecventă de realizare a mobilităților academice și de cercetare. În mobilitatea academică și de cercetare sunt

implicați studenții ciclului I, II și III de la toate specialitățile, cadrele didactice universitare. Mobilitatea academică este realizată la nivel național și internațional, în baza colaborărilor inter-instituționale și a Programelor Erasmus+, ceea ce permite valorificarea acordurilor de colaborare încheiate și fortificarea colaborării bilaterale cu mai multe universități din România, Ucraina, Bulgaria, Rusia, Polonia, Germania, Franța, Italia etc.

În perioada de evacuare au fost încheiate diverse acorduri de colaborare cu instituțiile de învățământ general, superior și de cercetare, centre, organizații nonguvernamentale la nivel național și internațional, dintre care, în prezent, peste 100 sunt funcționale și constituie baza pentru realizarea cercetărilor științifice, practicilor de specialitate, orelor practice și de laborator, mobilităților academice și de cercetare, organizarea manifestărilor științifice etc.

Din suita de activități ale UST pe parcursul a 30 ani de evacuare fac parte lansările și prezentările de carte elaborate, aprobate și publicate de cadrele didactice universitare.

Pe parcursul a 30 ani de evacuare a devenit o tradiție implicarea în diverse proiecte, participarea la concursuri în urma cărora au fost obținute rezultate remarcabile: brevete de invenții, medalii, publicații în reviste cu factor de impact), premii și burse la nivel național și internațional (SALONUL INTERNAȚIONAL DE INVENȚII ȘI INOVAȚII „TRAIAN VUIA” (Timișoara, România), Concursul pentru selectarea celor mai buni tineri cercetători ai Institutului de Fizică Aplicată în baza rezultatelor științifice obținute pe parcursul anului 2018, Concursuri municipale anuale pentru tineret, concursuri de burse de Merit, concursul Bursa Guvernului Republicii Moldova etc.).

În perioada evacuării a Universității de Stat din Tiraspol au fost acordate înalte distincții de titlul Doctor Honoris Cauza personalităților recunoscute în comunitatea științifică la nivel național și internațional, valorificând aportul pentru prosperitatea primei instituții de învățământ din Republica Moldova.

Activitatea de cercetare pe parcursul anilor de evacuare a UST a fost realizată în cadrul laboratoarelor de cercetare și centrelor științifice. În anul 2021 a fost aprobată o nouă organigramă a structurii de cercetare care a inclus 23 de subdiviziuni de cercetare științifică: Activitatea realizată în cadrul subdiviziunilor de cercetare este prezentată pe pagina web a UST (www.ust.md).

COLABORAREA UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN TIRASPOL CU UNIVERSITĂȚILE DIN POLONIA

Valentin CONSTANTINOV, doctor habilitat, profesor universitar

Centrul de Istorie și Cultură Poloneză

Universitatea de Stat din Tiraspol

Colaborarea cu instituțiile și fundațiile culturale din Polonia au o istorie frumoasă, iar rezultatele acesteia sunt pe măsură. De mai multă vreme intenționez să prezint un fel de bilanț, pe care bineînțeles că ni-l dorim a fi unul provizoriu. Chiar și așa, cei peste zece ani de colaborare eficientă ne pot furniza informații prețioase cu privire la dimensiunea acestei colaborări, dar și la perspectivele de dezvoltare a acestora.

Pentru prima oară cunoștință cu Polonia am făcut-o în anul 2004, când am fost bursier al Programului Lane Kirkland, coordonat de Fundația polono-americană a Libertății și Comisia polono-americană a fundației Fulbright când am fost acceptat ca bursier pentru anul universitar 2004-2005, cu proiectul *Intelectualitatea din Republica Moldova, România și Polonia și formarea conștiinței naționale*⁵ realizat la Institutul de Sociologie a Universității Maria Curie Skłodowska din Lublin. În cadrul acestei stagieri au fost reluate legăturile cu colegii din Polonia, care au participat la Simpozionul științific internațional moldo-polon consacrat memoriei marelui hatman Stanislaw Zolkiewski, Chișinău (2003)⁶, în special cu domnul profesor, doctor habilitat Dariusz Kołodziejczyk, Directorul Institutului de Istorie a Universității din Varșovia, după ce prin binevoirea Institutului de Istorie al Academiei Polone am avut ocazia să fiu găzduit pentru stagiul de o lună în Varșovia.

O nouă etapă a colaborării cu universitățile din Polonia a început odată cu obținerea seriei de burse de o lună din partea Comisiei Poloneze UNESCO, începând cu 2006 și până în 2014. Aceste burse ne-au permis stabilirea unor relații trainice de colaborare cu colegii noștri polonezi din domeniul istoriei, în special îl vom menționa aici pe dl. Dariusz Milewski, prof. dr hab. la Institutul de Istorie al Universității Kardinal Stefan Wyszyński din Varșovia și absolvent al Institutului de Istorie al Universității din Varșovia.

În paralel cu cercetările din arhivele poloneze, am început tot atunci elaborarea monografiei *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale 1611-1634*, care a servit ca

⁵ Despre Programul Lane Kirkland la care pot aplica și tinerii până la 40 de ani din Republica Moldova vezi: <https://kirkland.edu.pl/>. Teza a fost elaborată sub coordonarea dl. prof. Ryszard Radzik.

⁶ Materialele acestui simpozion au fost publicate în „Revista de Istorie a Moldovei”, 2004, nr.1.

punct de plecare pentru susținerea tezei de doctor habilitat⁷. Un rol important în aceste investigații l-a jucat un nou stagiul de trei luni în calitate de bursier al Centrului Internațional de Cultură din Cracovia în 2011 în cadrul programului Thesaurus Poloniae cu proiectul „Wpływy kulturowe Rzeczypospolity na terenie Mołdawii w okresie XVI - XVII wieków” (Influențele culturale ale Rzeczypospolitei în Moldova în perioada secolelor XVI-XVII). În cadrul acestui proiect pe lângă elaborarea lucrării propriu zise am avut ocazia să adun un material extrem de prețios cu privire la istoria românilor, care de asemenea, parțial a fost utilizat în elaborarea monografiei mai sus amintite, iar celelalte materiale au fost folosite pentru elaborarea altor studii și materiale.

Arhivele și bibliotecile din Polonia ocupă rolul principal în investigațiile istorice de-a lungul timpului și valorificate în lucrările publicate în Republica Moldova și străinătate. În preocupările științifice sunt abordate în special relațiile politice polono-moldovenești, puțin sau deloc cunoscute mediilor științifice din Republica Moldova sau România. O preocupare specială științifică se referă la prelucrarea și valorificarea izvoarelor istorice apărute în ultima perioadă în Polonia și care sunt puțin accesibile mediilor științifice din Republica Moldova sau România.

Începând din 2016 la Universitatea de Stat din Tiraspol a fost deschis Centrul de Istorie și Cultură Poloneză, care și-a propus continuarea și aprofundarea colaborării între universitatea noastră și instituțiile de profil din Polonia. O importanță mare în această colaborare o au conferințele științifice anuale care s-au desfășurat inițial sub egida Catedrei de Științe Sociale, care a fost până în 2016 condusă de dl dr. Ștefan Levința, iar apoi sub egida acestui centru.

De la bun început, mai exact cu cea de-a doua ediție din 2011, în cadrul culegerilor conferințelor științifice internaționale au fost publicate și articolele colegilor noștri polonezi. Primul articol în această serie aparține colegului Dariusz Milewski, despre care a fost vorba mai sus⁸. Destul de productivă a fost participarea colegilor noștri polonezi la conferința din 2012, dedicată problemei Basarabiei și a debutului acestei probleme în 1812.

⁷ Valentin Constantinov, *Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale 1611-1634*, Iași, Demiurg, 2014.

⁸ Dariusz Milewski, *Polsko-mołdawska współpraca wojskowa przeciw Kozakom w latach 1654-1655/Colaborarea militară polono-moldovenească împotriva cazacilor în anii 1654-1655*, în *Materialele Conferinței științifice internaționale: Moldova între tradiție și actualitate, dedicată jubileului de 300 de ani de la înscăunarea lui Dimitrie Cantemir*, Chișinău, 2011, p.118-137, text polonez și traducere română de Valentin Constantinov.

Tematica istorică a fost abordată în studiile lui Radosław Sikora⁹, Dariusz Milewski¹⁰, Zbigniew Hundert¹¹ și Tomasz Ciesielski¹². Începând cu 2012, în culegerile conferințelor științifice internaționale începe să prezinte investigațiile sale în domeniul filosofiei și dl. prof. dr hab. Jakub Bartoszewski¹³. De-a lungul timpului în culegerile conferințelor internaționale au apărut și numeroși alți participanți care au prezentat studii importante cu privire la diferite aspecte din domeniul științelor socio-umaniste.

De-a lungul vremii am participat la numeroase conferințe științifice din Polonia organizate în Varșovia, Cracovia, Opole, Olsztyn, Czestochowa etc.

Pe parcursul anilor, UST a fost organizator al conferințelor științifice internaționale cu participarea cercetătorilor din Polonia, 2010-2019 și publicarea materialelor conferințelor care au fost incluse în diferite baze de date internaționale.

În continuare prezentăm acele culegeri ale conferințelor unde au fost publicate materialele colegilor noștri din Polonia:

1. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „Moldova între tradiție și actualitate”, dedicată jubileului de 300 de ani de la înscăunarea lui Dimitrie Cantemir din 10 decembrie 2010, Chișinău, 2011, 205 p.
2. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „200 de ani de la geneza problemei Basarabiei. Aspecte social-politice, economice și culturale”, Chișinău, 2012, 216 p.

⁹ Radosław Sikora, *Deli junacy i polska husaria czyli przyczynek do dziejów walk o tron hospodara Moldawii w 1572 roku („Deli junacy” și husaria poloneză, sau contribuții cu privire la luptele pentru tronul domnesc al Moldovei în anul 1572)*, în *Materialele Conferinței științifice internaționale: „200 de ani de la geneza problemei Basarabiei. Aspecte social-politice, economice și culturale”*, Chișinău, 2012, p.41-61 (text polonez și traducerea tuturor textelor istorice Valentin Constantinov). În aceeași culegere au fost publicate și studiile istorice ale lui Dariusz Milewski, Zbigniew Hundert și Tomasz Ciesielski.

¹⁰ Dariusz Milewski, *Sejmiki koronne wobec zagrożenia tureckiego w 1628 r. (Sejmicurile regale în fața amenințării turcești din anul 1628)*, în *Ibidem*, p.62-79.

¹¹ Zbigniew Hundert, *Chorągiew jazdy hospodara Multańskiego (wołoskiego) Konstantego Șerbana w wojsku koronnym w latach 1673-1676 (Steagul călărimii domnului muntean Constantin Șerban în armata Coroanei în anii 1673-1676)*, în *Ibidem*, p.79-96.

¹² Tomasz Ciesielski (Polonia), *Działania zbrojne na terenie Moldawii i Wołoszczyzny w trakcie wojny wschodniej 1736-1739 (Operațiunile militare în Moldova și Valahia în timpul războiului din anii 1736-1739)*, în *Ibidem*, p.97-130.

¹³ Jakub Bartoszewski, (Polonia), *Nicola Abbagnano - od filozofii egzystencjalnej do filozofii możliwości (Nicola Abagnano – de la filozofia existențială la filozofia posibilității)*, în *Ibidem*, p.34-41.

3. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „Republica Moldova între Est și Vest. Opțiunile tineretului la etapa actuală”, Chișinău, 2013, 327 p.
4. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „Tineretul și globalizarea. Probleme și oportunități, Chișinău, 11-12 aprilie 2014”, Chișinău, 2014, 250 p.
5. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „Evoluția mentalității tineretului în contextul integrării Moldovei în UE”, Consacrată aniversării de 85 de ani de la înființarea UST și a învățământului superior din Moldova, Chișinău 16-17 martie 2015”, Chișinău, 2015, 278 p.
6. „Materialele Conferinței științifice internaționale: „Dialectica necesității și libertății în educație”, Chișinău 30 martie – 1 aprilie 2016”, Chișinău, 2016, 293 p.
7. Dialog intercultural polono-moldovenesc. Culegere de studii, Chișinău, 2017, vol.I, 206 p. (Materialele Conferinței științifice internaționale „Provocările lumii moderne: Societate, Cultură, Educație, Chișinău, 27-28 martie 2017).
8. „Dialog intercultural polono-moldovenesc”. Culegere de studii, vol. II, nr.1 și nr.2 Chișinău, 2018. 173 p. și 185 p. (Materialele Conferinței științifice internaționale: „Contextele social-educative ale schimbărilor sociale 16-18 aprilie 2018”).
9. Din 2019, Centrului de Istorie și Cultură poloneză organizează Congrese științifice internaționale de studii cu privire la diferite aspecte din cadrul științelor socio-umane și științelor ale educației: istorie, filozofie, pedagogie, pedagogie specială, politologie, asistență socială etc.
10. „Dialog intercultural polono-moldovenesc”. Culegere de studii, vol. III, nr.1 și 2, (Materialele Congresului științific internațional moldo-polono-român: Educație, Politică și Societate, 1-4 aprilie 2019), Chișinău, 2019, 304 p., 296 p.
11. „Dialog intercultural polono-moldovenesc”. Culegere de studii, vol. IV, nr.1-3, (Materialele Congresului științific internațional moldo-polono-român: Educație, Politică și Societate, 14-15 mai 2021), Chișinău, 2020.
12. Dialog intercultural polono-moldovenesc”. Culegere de studii, vol. V, nr.1-2, (Materialele Congresului științific internațional moldo-polono-român: Educație, Politică și Societate, 11-13 aprilie 2022), Chișinău, 2020.

În cadrul preocupărilor cu privire la ștergerea barierelor de cunoaștere generate de problemele de limbă am realizat traducerea mai multor articole publicate în materialele conferințelor științifice internaționale pentru facilitarea accesului a cât mai multe persoane la rezultatele acestor investigații, precum și traducerea integrală din poloneză a lucrărilor.

1. Michał Śliwa, *Democrația poloneză. Idei. Oameni. Evenimente*, (titlul în original: *Polska demokracja. Idee. Ludzie. Dzieje*) Chișinău, 2016, 214 p.
2. Norbert Piłka, *Sentimentul sensului vieții a persoanelor în vârstă*, (Titlul în original: *Poczucie sensu życia osób starszych*) Chișinău, 2017, 222 p.

O preocupare permanentă a ținut de intermedierea semnării acordurilor de colaborare internațională între universitățile din Polonia (Universitatea Pedagogică din Cracovia, Universitatea din Częstochowa, Universitatea Papală Jan Paul al II-lea din Cracovia, Universitatea din Opole, Școala Superioară de Stat din Konin) și Universitatea de Stat din Tiraspol.

Începând cu luna decembrie 2016 au fost coordonate stagiile de mobilitate de o săptămână, în perioada anilor 2016-2019 și pe un termen de 10 zile în 2022 a șase grupuri de masteranzi, doctoranzi și profesori de la Universitatea de Stat din Tiraspol la Universitatea Pedagogică din Cracovia (peste 70 de persoane).

Relațiile de colaborare de-a lungul vremii au determinat și realizarea unor schimburi de păreri și opinii în cadrul unor stagii de Visiting professor. Pentru perioada amintită amintim în ordine descrescătoare:

Stagii Visiting professor:

1. 2018 noiembrie 18 –decembrie 2, Universitatea din Czestochowa Polonia.
2. Cursuri: 1. Istoria Artei și Arhitecturii și 2. Informația și Promovarea Turistică. 60 de ore.
3. 2018 ianuarie 7-21, Academia Jan Długosz din Czestochowa Polonia. Cursuri: 1. Istoria Artei și Arhitecturii și 2. Curs monografic: Istoria Artei și Arhitecturii moldovenești. În total: 60 de ore (45/15).
4. 2016 ianuarie 10-24, Universitatea Pedagogică din Cracovia. Cursuri din domeniul Asistenței Sociale. 60 de ore: Asistența Socială în Moldova (30 ore) și Probleme Sociale în Moldova (30 ore).
5. 2015 ianuarie 10-31, Universitatea Pedagogică din Cracovia. Cursuri în domeniul Asistenței Sociale. 60 de ore: Asistența Socială în Moldova (30 ore) și Probleme Sociale în Moldova (30 ore).

Pe lângă cursurile ținute au fost realizate de-a lungul vremii mai multe prelegeri publice.

Lista Prelegerilor publice:

1. Două prelegeri la Institutul de Științe Politice și Administrative a Universității Pedagogice din Cracovia: 1. Na kresach Unii Europejskiej. Wzywania

transformacji i stosunki narodowościowe (La granița Uniunii Europene. Provocările transformării și relațiile interetnice); 2. Na kresach Unii Europejskiej. Problemy migracyjne w Republice Mołdawii. Prelegeri organizate pentru studenții de la specializarea Relații internaționale și Politologia. 13.01.2022.

2. Prelegerea pentru studenții de la Institutul de Istorie și Arhivistică: Między demokracją szlachecką i oryentalnym despotyzmem. Mołdawia w pierwszych dekadach XVII w. (Între democrația nobiliară și despotismul oriental. Țara Moldovei în primele decenii ale secolului al XVII-lea). 19.01.2022.
3. 2019 iunie 6, Alegerile parlamentare din Republica Moldova și alegerile prezidențiale din Ucraina. Analiză comparativă. Institutul de Politologie. Universitatea Pedagogică din Cracovia.
4. 2019 martie 16-17: Conflicte militare pe teritoriul fostei URSS. Institutul de Politologie. Universitatea Pedagogică din Cracovia Prelegeri publice; (10 ore).
5. 2018 decembrie 13: Transnistria – regiune autonomă a Moldovei sau stat autoproclamat? Institutul de Politologie. Universitatea Pedagogică din Cracovia.
6. 2018 mai 24, Republica Moldova – societate, stat, economie. Institutul de Politologie, a Universității Pedagogice din Cracovia.
7. 2018 mai 22, Republica Moldova – Situația politică, socială și economică, precum și perspectivele dezvoltării sociale. Institutul de Jurnalism și Comunicare socială. Universitatea Jan Paul al II-lea, Cracovia.
8. 2016 decembrie 16: Republica Moldova în căutarea identității. Institutul de Politologie. Universitatea Pedagogică din Cracovia.

Stagii Erasmus+ Staff Mobility for Teaching prevăzute în 2020:

Universitatea din Czestochowa, 8 ore;

Universitatea Pedagogică din Cracovia, 8 ore.

Lista lucrărilor publicate în Polonia:

1. CONSTANTINOV, V., Działania wojenne na terenie Mołdawii w latach 1615-1621 w historiografii rumuńskiej, în „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej”, Poznań, Polonia, 2013, XIV, p.49-56.
2. CONSTANTINOV, V., Lupta pentru putere în Hanatul Crimeei și situația din Țara Moldovei în anii 1623-1626, În „Studia Sieradzana”, 2014, nr.5, p.49-63.
3. CONSTANTINOV, V., Молдавское княжество и международные отношения в первых десятилетиях 17 века, Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne, 2015, Tom 1, Nr 2, p.105-112.

4. CONSTANTINOV, V., Stosunki polsko-mołdawskie za czasów gospodarstwa Stefana Tomszy II (1612-1615), „Saeculum Christianum”, 2014, t.XXI, s.114-120.
5. CONSTANTINOV, V., Mołdawskie akcenty w Trylogii. (Powiązania genealogiczne Jeremiego Wiśniowieckiego i związek małżeński Janusza Radziwiłła, PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Zeszyty Historyczne 2017, XVI, s. 83–91.
6. CONSTANTINOV, V., Działania wojenne w państwach rumuńskich w roku 1611 i ich konsekwencji w ówczesnych stosunkach polsko-tureckich, *Studia Historyczno-wojskowe*, I, Siedlce, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, 2006, p.49-56.
7. CONSTANTINOV, V., *Mołdawia w stosunkach międzynarodowych w końcu XVI i na początku XVII wieku*, „Rzeczpospolita wobec Orientu w epoce nowożytnej”, pod red. Dariusza Milewskiego, Zabrze, 2011, p.10-21.
8. CONSTANTINOV, V., The political and military realities Northward Danube in 1612, “Studia z dziejów stosunków z Państwem Moskiewskim w XVI-XVII wieku”, Zabrze-Tarnowskie Góry, 2013, 148-162.
9. CONSTANTINOV, V., Привлекательность Речипосполиты для молдован и Молдавии для поляков в конце XVI - начале XVII века, În „Atrakcyjność: potrzeba czy zasada?”, col. de red. Anna Bartoszevska, Katarzyna Przysucha, Krzysztof Bejmert, Grzegorz Dębski, Warszawa, 2013, p.37-45.
10. CONSTANTINOV, V., Bitwa pod Sasowym Rogiem i jej wpływ na relacje polsko-osmańskie w 1612 roku, În „Wybrane problemy badawcze historii wojskowej. W pancerzu i mundurze”, pod redakcją naukową Karol Kościelniak i Zbigniew Pilarczyk, Toruń, 2014, p.101-127.
11. CONSTANTINOV, V., Małżeństwo Marii Lupu z Januszem Radziwiłłem, în „Radziwiłłowie w służbie Marsa”, red. M. Nagielski, K. Żojdź, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2017, p.151-160.
12. CONSTANTINOV, V., Jan III Sobieski w historiografii rumuńskiej. Kilka uwag, în „Jarzmo Ligi Świętej? Jan III Sobieski i Rzeczpospolita w latach 1684–1696”, red. Dariusz Milewski, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Warszawa 2017, p.263-269.
13. CONSTANTINOV, V., Wpływ najazdów tatarskich i kozackich na sytuację Mołdawii w czasach pierwszego gospodarstwa Stefana Tomszy II (1613-1614),

”Najjaśniejsza Rzeczypospolita. Studia ofiarowane Andrzejowi Strojnowskiemu”, pod redakcją Małgorzaty Durbas, Częstochowa, 2019, p.447-455.

14. CONSTANTINOV, V., Wojna o tron hospodarski w Mołdawii w latach 1615-1616 i jej wpływ na stosunki polsko-osmańskie, „Saeculum Christianum”, XXVI (2019), nr.2, p.113-125.
15. Dariusz Milewski, "Țara Moldovei în cadrul relațiilor internaționale (1611-1634)", Valentin Constantinov Iași 2014 : [recenzja], Saeculum Christianum t. XXII (2015), s. 313-323.

Recenzent la mai multe lucrări publicate în periodicele din Polonia: Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie czasopismo naukowe, Saeculum Christianum.

Membru al Colegiilor de Redacție a Revistelor științifice din Polonia:

1. Labor et Educatio (Cracovia) ISSN 2353-4745.
2. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie czasopismo naukowe (Częstochowa) ISSN 2545.
3. „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej”, Poznań ISSN 0137-5202, 1234-2041.

Activitatea Centrului de Istorie și Cultură poloneză pentru anul 2020

Centru de Istorie și Cultură Poloneză a fost deschis la Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău în 2017. Scopul creării Centrului a constat în promovarea și punerea în valoare a moștenirii și culturii poloneze în Republica Moldova, de studiere a relațiilor bilaterale moldo-polone și de stabilire a noilor direcții de colaborare cu centrele universitare din Polonia. La ora actuală, Centrul de Istorie și Cultură Poloneză de la Universitatea de Stat din Tiraspol colaborează cu mai multe centre de cercetare de la universitățile din Polonia (Varșovia, Cracovia, Częstochowa, Konin). Regulat sunt organizate deplasări de studii și mobilități academice, conferințe științifice internaționale, publicații în comun. De la înființare până în prezent șeful Centrului este dl. dr. hab. în istorie Valentin Constantinov.

Proiecte de colaborare științifică cu organizații internaționale (Polonia):

- a) Universitatea Pedagogică din Cracovia în numele Comisiei Educației Naționale – semnat acord de colaborare;
- b) Universitatea Papală din Cracovia – semnat acord de colaborare;
- c) Universitatea Jan Długosz din Częstochowa – semnat acord de colaborare;
- d) Universitatea din Varșovia, stagiere de două luni, Bursa Comisiei Poloneze UNESCO;

- e) Universitatea Cardinal Stefan Wyszyński, colaborare științifică;
- f) Institutul de Studii Politice a Academiei de Științe a Poloniei, stagiere o lună – bursa Richard Pipes;
- g) Centrul Academiei de Științe a Poloniei de la Paris (Franța), colaborare științifică.

Participarea la Programul Erasmus +

- 1. Universitatea Pedagogică din Cracovia în numele Comisiei Educației Naționale: doi profesori + 1 student;
- 2. Universitatea Jan Długosz din Częstochowa: au venit doi profesori, pleacă un profesor de la universitatea noastră.

Planificarea coorganizării Congresului Moldo-Polono-Român, activitate transferată din cauza pandemiei pe anul 2021

Membru al Colegiilor de Redacție a Revistelor științifice din Polonia:

- 1. Labor et Educatio (Cracovia) ISSN 2353-4745;
- 2. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie czasopismo naukowe (Częstochowa) ISSN 2545;
- 3. „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej”, Poznań ISSN 0137-5202, 1234-2041;
- 4. Edukacja zawodowa i ustawiczna (Educația profesională și continuă). Rocznik polsko-ukraiński. Revistă editată de Academia de Pedagogie Specială din Varșovia. ISSN 2543-7925;
- 5. Konińskie Studia Społeczno-ekonomiczne ISSN 2391-8632.

Recenzent la următoarele articole:

- 1. SUSTAINABLE SPORT TOURISM DESTINATION IN BANYUWANGI, pentru Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe;
- 2. CRICOVA-THE NATIONAL AND INTERNATIONAL TOURIST BRAND OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA pentru Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe;
- 3. THE TURKISH CAUSE, REFORMATION AND COUNTER-REFORMATION IN POLISH-ENGLISH CONTACTS IN THE 15TH AND 16TH CENTURIES, pentru Saeculum Christianum, Universitatea Cardinal Stefan Wyszyński, Varșovia;
- 4. "RELACJE POLSKO-TURECKIE PODCZAS PIERWSZEGO BEZKRÓLEWIA", Monografie 8 c.a. Editura Universității Cardinal Stefan Wyszyński, Varșovia;

5. THE CHANGING NATURE OF THE EMPLOYMENT AND THE NEED FOR TEACHER PREPARATION FOR INVOLVEMENT IN INNOVATIVE WORK DURING AND IN POST-PANDEMIC PERIOD, pentru Labor et Educatio;
6. THE EMPLOYEE'S PERSONAL CHARACTER AND ITS IMPERATIVE TO THE POST-COVID-19 PANDEMIC WORLD, pentru Labor et Educatio;
7. THE COMPETENCES OF PEDAGOGUES ENSURING SUCCESSFUL PARTNERSHIP WITH PARENTS OF CONTEMPORARY GENERATION: THE ATTITUDE OF STUDENTS – THE FUTURE PRE-SCHOOL TEACHERS, pentru Labor et Educatio;
8. JEREMI MOHYŁA – MIĘDZY ZYGMUNTEM III A KANCLERZEM I HETMANEM WIELKIM KORONNYM JANEM ZAMOYSKIM (1591-1603), pentru Kronika Zamkowa, Revista Palatului Regal din Varşovia.

Manifestări științifice în 2020:

1. Participarea la masa rotundă: Rzeczpospolita și Moldova sec. XV-XVIII. Paris, masa rotundă „Rzeczpospolita Polsko-Litewska – Księstwo Mołdawskie – Europa w XVI-XVIII wieku. Dorobek nauki i perspektywy badawcze” (Rzeczpospolita polono-lituaniană – Principatul Moldovei – Europa în sec. XVI-XVIII. Realizările științifice și perspectivele de cercetare) cu participarea istoricilor din Polonia, Franța și Moldova, 24 ianuarie 2020. Centrul Academiei Poloniei de la Paris (Franța).
2. **21.10.2020.** Participarea la seminarul doctoranzilor la istorie Epoca modernă (sec.XVI), Universitatea Cardinal Stefan Wyszyński.
3. **30.10.2020:** Seminar științific on-line Edukacja i rynek pracy w sytuacji pandemii - implikacje dla polityki edukacyjnej, społecznej i gospodarczej (Educația și piața muncii în situația de pandemie – implicații pentru politica educațională, socială și economică). Universitatea Pedagogică din Cracovia.
4. **18.11.2020: Discuție pe platforma zoom: Situația politică și alegerile prezidențiale în Moldova,** organizată de Laboratorul prof. Richard Pipes, Institutul de Cercetări Politice al Academiei de Științe a Poloniei. Discuție moderată de Marek Mojonar, cu participarea: Valentin Constantinov, Kamil Całus, Piotr Oleksy și Wiktor Ross.

26.11.2020: Întâlnire cu ambasadorul Republicii Moldova în Republica Polonă dl. Igor Bodiou și secretarul 1 al ambasadei Gheorghe Soltan. În timpul discuțiilor au fost abordate mai multe probleme legate de amplificarea schimburilor culturale între Republica Moldova

și Polonia și a fost stabilit planul de activități pentru anul 2021: în special – Comemorarea aniversării a 400 de ani de la Bătălia de la Hotin (1621) și 370 de ani de la trecerea în neființă a lui Miron Costin (1691)

Pe parcursul anului 2021, Centrul de Istorie și Cultură Poloneză a continuat activitate de promovare a imaginii Republicii Moldova în Polonia și a Poloniei în Republica Moldova. În condițiile de pandemie o parte din manifestări s-au desfășurat în regim on-line. Totodată, s-au realizat niște vizite de lucru în Polonia care s-au încadrat în aceeași concepție de aprofundare a colaborării între Universitatea de Stat din Tiraspol cu instituțiile de învățământ superior din Polonia: Universitatea Pedagogică „Comisia Educației Naționale” din Cracovia, Universitatea „Jan Długosz” din Częstochowa, Universitatea Jagiellonă din Cracovia, Universitatea Cardinal Stefan Wyszyński din Varșovia, Școala Superioară de Stat din Konin etc.

Din activitatea pe anul 2021 remarcăm organizarea Congresului Moldo-Polono-Român, la care au participat cercetători din mai multe țări, editarea materialelor Congresului (în trei volume), organizarea de conferințe, mese rotunde, seminare on-line (webinare), prezentarea de prelegeri deschise fie în regim staționar, fie în regim on-line etc.

1. Stagiul Erasmus+ la Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice din Cracovia între 12.04.2021 și 16.04.2021.
2. Organizarea Congresului Moldo-Polono-Român. Educație, Politici, Societate, care s-a desfășurat între 14 și 15 mai 2022.
3. Pregătirea spre editare a volumelor Congresului Moldo-Polono-Român – trei volume.
4. Stagiul Erasmus+ la Facultatea de Științe Sociale a Universității „Jan Długosz” din Częstochowa între 24.05.2021 și 28.05.2021.
5. 31.05.2021 – 05.06.2021 Stagiul de cercetare la Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice din Cracovia. Realizarea de prelegeri, întâlnirea cu doctoranzii de la institut, întâlnirea cu profesorii institutului și studiu în bibliotecile și arhivele din Cracovia.
6. 9-10.09.2021: Sympozjum Naukowe Polsko-Mołdawskie (on-line) „Nowe trendy w badaniach nad osobami starszymi”// Simpozion Științific polono-moldovenesc (on-line): Noile tendințe în studierea persoanelor în vârstă. Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice din Cracovia și Centrul de Istorie și Cultură Poloneză de la UST.

7. 15.09.2021: Prelegere științifică on-line: Valentin Constantinov, Wojna Polsko-Osmańska 1620-1621 a Księstwo mołdawskie (Războiul Polono-Otoman 1620-1621 și Țara Moldovei). Comunicare în limba poloneză.
 8. 19-20 octombrie 2021: Conferința științifică internațională: Na drodze ku demokracji – przemiany w Europie Środkowo -Wschodniej i na Bałkanach po upadku komunizmu, i rozpadzie państw federacyjnych (Pe drumul spre democratizare – schimbările în Europa Centrală și de Est și în Balcani după căderea comunismului și destrămarea statelor federale), II Sesiune plenară: Aktorzy międzynarodowi i ich rola w procesach demokratycznych i rządów prawa w Europie Środkowo-Wschodniej i na Bałkanach (Actorii internaționali și rolul lor în procesele de democratizare și de guvernare a dreptului în Europa Centrală și de Est și în Balcani) comunicarea: *Od republiki radzieckiej do państwa stowarzyszonego ze UE. Republika Moldova współczesne wyzwania* (De la republică sovietică la stat asociat al Uniunii Europene. Republica Moldova – provocările contemporane). Cracovia Polonia.
 9. 20-23 octombrie 2021: Conferința științifică internațională: Украина и Великое княжество Литовское в XIV–XVIII вв.: политические, экономические, межнациональные и социокультурные отношения в общеевропейском измерении. Comunicarea Молдавия во время Хотинской битвы 1621 года. 400 лет со дня Хотинской битвы. Cameneț-Podolsk – Kiev Ucraina.
 10. 10 noiembrie 2021: Inaugurarea Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, cu prelegerea ținută de dl. prof. dr hab. Władysław Włazlak, *11 noiembrie 1918 și proclamarea independenței Poloniei. Cu prilejul zilei naționale a Republicii Polone*.
 11. 26 noiembrie 2021: Conferința științifică internațională moldo-polonă „Polska i Mołdawia – z dziejów wiekowego sąsiedztwa”, 26 XI 2021/Polonia și Moldova – din istoria unei vecinătăți multiseclare.
- Participarea în colegiile de redacție și recenzarea lucrărilor pentru publicare la revistele: Labor et Educatio (Cracovia), Sport and Tourism. The Central European Scientific Journal (Częstochowa), Saeculum Christianum (Varșovia), etc.
 - Recenzarea volumelor de studii de specialitate apărute în coautorat cu colegii din Polonia, între care și *Areas of scientific research among young academics*, ed.

N.Pikuła, J. Łukasik, K. Jagielska, Cracovia, 2021, elaborat în colaborare cu doctoranzii de la școala doctorală UST.

Programul de activitate al Centrului de Istorie și Cultură Poloneză 2021-2022

1. 9-10.09.2021: Sympozjum Naukowe Polsko-Mołdawskie (on-line) „Nowe trendy w badaniach nad osobami starszymi”// Simpozion Științific polono-moldovenesc (on-line): Noile tendințe în studierea persoanelor în vârstă. Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice din Cracovia și Centrul de Istorie și Cultură Poloneză de la UST.
2. 15.09.2021: Prelegere științifică on-line: Valentin Constantinov, Wojna Polsko-Osmańska 1620-1621 a Księstwo mołdawskie (Războiul Polono-Otoman 1620-1621 și Țara Moldovei). Comunicare în limba poloneză.
3. 19-20 octombrie 2021: Conferința științifică internațională: Na drodze ku demokracji – przemiany w Europie Środkowo -Wschodniej i na Bałkanach po upadku komunizmu, i rozpadzie państw federacyjnych (Pe drumul spre democratizare – schimbările în Europa Centrală și de Est și în Balcani după căderea comunismului și destrămarea statelor federale), II Sesiune plenară: Aktorzy międzynarodowi i ich rola w procesach demokratycznych i rządów prawa w Europie Środkowo-Wschodniej i na Bałkanach (Actorii internaționali și rolul lor în procesele de democratizare și de guvernare a dreptului în Europa Centrală și de Est și în Balcani) comunicarea: *Od republiki radzieckiej do państwa stowarzyszonego ze UE. Republika Mołdowa współczesne wyzwania* (De la republică sovietică la stat asociat al Uniunii Europene. Republica Moldova – provocările contemporane). Cracovia Polonia.
4. 20-23 octombrie 2021: Conferința științifică internațională: Украина и Великое княжество Литовское в XIV–XVIII вв.: политические, экономические, межнациональные и социокультурные отношения в общеевропейском измерении. Comunicarea Молдавия во время Хотинской битвы 1621 года. 400 лет со дня Хотинской битвы. Camenêț-Podolsk – Kiev Ucraina.
5. 10 noiembrie 2021: Inaugurarea Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, cu prelegerea ținută de dl. prof. dr hab. Władysław Wlazlak, *11 noiembrie 1918 și proclamarea independenței Poloniei. Cu prilejul zilei naționale a Republicii Polone.*

6. 26 noiembrie 2021: „Polska i Mołdawia – z dziejów wiekowego sąsiedztwa”, 26 XI 2021/Polonia și Moldova – din istoria unei vecinătăți multiseclare.
 7. Februarie: Lucrările Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, prezentarea lucrării: *Areas of scientific research among young academics*, Cracovia, 2021.
 8. Martie: Lucrările Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, Janusz Korczak – inovator în teoria și practica pedagogică.
 6. 11-13 Aprilie 2022. Organizarea Congresului științific Moldo-Polono-Român, Ediția a III-a, Chișinău-Cracovia-Craiova: Societate-Politici-Educație. Publicarea materialelor congresului.
- Participarea în colegiile de redacție și recenzarea lucrărilor pentru publicare la revistele: Labor et Educatio (Cracovia), Sport and Tourism. The Central European Scientific Journal (Częstochowa), Saeculum Christianum (Varșovia), etc.
 - Recenzarea volumelor de studii de specialitate apărute în coautorat cu colegii din Polonia.

Programul de activitate al Centrului de Istorie și Cultură Poloneză pentru anul calendaristic 2022

7. 12-24 ianuarie 2022: Stagiul de cercetare și documentare la instituțiile superioare de învățământ din Cracovia și Varșovia – Polonia. În cadrul deplasării au fost realizate mai multe obiective:
8. Două prelegeri la Institutul de Științe Politice și Administrative a Universității Pedagogice din Cracovia: 1. Na kresach Unii Europejskiej. Wzywania transformacji i stosunki narodowościowe (La granița Uniunii Europene. Provocările transformării și relațiile interetnice); 2. Na kresach Unii Europejskiej. Problemy migracyjne w Republice Mołdawii. Prelegeri organizate pentru studenții de la specializarea Relații internaționale și Politologia. 13.01.2022
9. Vizita la Varșovia și întâlnirea cu dl. Gheorghe Soltan Secretar I al Ambasadei Republicii Moldova în Polonia. Au fost evaluate rezultatele colaborării Centrului de Istorie și Cultură Poloneză cu mediile științifice și academice din Polonia pe anul 2021 și au fost stabilite perspectivele unor asemenea proiecte pentru anul 2022. 14.01.2022

10. În timpul vizitei de lucru la Varșovia a avut loc întâlnirea cu dl. Dariusz Milewski dr. hab, prof. al Universității Cardinal Stefan Wyszyński, specialist în istoria relațiilor moldo-polone și coordonatorul programelor de colaborare între specialiștii polonezi și cei din Republica Moldova. În cadrul întâlnirii au fost dezbătute realizările colaborării pe anul 2021 și stabilite perspectivele colaborării pentru anul 2022. 14.01.2022
11. Vizita de lucru la Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice din Cracovia. Întâlnirea cu colectivul Institutului și discutarea perspectivelor de colaborare pentru anul 2022. Elaborarea planului prospect pentru un ciclu de prelegeri cu tema: Probleme sociale în Republica Moldova și Polonia. Studiu comparativ. 17.01.2022.
12. Prelegerea pentru studenții de la Institutul de Istorie și Arhivistică: Między demokracją szlachecką i oryentalnym despotyzmem. Mołdawia w pierwszych dekadach XVII w. (Între democrația nobiliară și despotismul oriental. Țara Moldovei în primele decenii ale secolului al XVII-lea). 19.01.2022.
13. Conferința științifică internațională: Europa po Jeseni Narodów. Następstwa przemian 1989 roku w Europie (Europa după Toamna Națiunilor. Urmările transformărilor din 1989 în Europa). 20-21.01.2022, unde a fost prezentată comunicarea în ședința plenară: Na kresach UE. Republika Mołdawii – wyzwania transformacji (La granița UE. Republica Moldova – provocările transformărilor).
14. Lucru de documentare în bibliotecile și arhivele din Cracovia, 13-24 ianuarie.
15. Pregătirea unui ciclu de prelegeri de 10 ore academice: Probleme sociale în Republica Moldova și Polonia. Studiu comparativ pentru a fi ținute în regim on-line la Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice „Comisia Educației Naționale” din Cracovia.
16. Pregătirea unui ciclu de prelegeri de 15 ore academice: Instituții de ajutorare a refugiaților și minorităților naționale: pentru a fi ținute în regim on-line la Institutul de Relații Sociale a Universității Pedagogice „Comisia Educației Naționale” din Cracovia.
17. Pregătirea unui ciclu de prelegeri dedicate istoriei comune moldo-polone, sec. XIV-XVIII, pentru a fi ținute la Institutul de Istorie și Arhivistică a Universității Pedagogice din Cracovia.

18. Februarie 2022: Lucrările Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, prezentarea lucrării: *Areas of scientific research among young academics*, Cracovia, 2021.
19. Martie 2022: Lucrările Seminarului științific *Dialog intercultural polono-moldovenesc*, Janusz Korczak – inovator în teoria și practica pedagogică. În colaborare cu Facultatea de Pedagogie UST. Referent dr. hab. Władysław Włazlak - Universitatea Pedagogică din Cracovia.
20. 11-13 Aprilie 2022. Organizarea Congresului științific Moldo-Polono-Român, Ediția a III-a, Chișinău-Cracovia-Craiova: Societate-Politici-Educație.
21. Conferința științifică internațională din Albania Sixth International Scientific Conference "The State, Society and Law: challenges of today and prospects for tomorrow".
22. Pregătirea pentru publicarea materialelor Congresului Moldo-Polono-Român.

- Participarea în colegiile de redacție și recenzarea lucrărilor pentru publicare la revistele: *Labor et Educatio* (Cracovia), *Sport and Tourism*. *The Central European Scientific Journal* (Częstochowa), *Saeculum Christianum* (Varșovia), etc.
- Recenzarea volumelor de studii de specialitate apărute în coautorat cu colegii din Polonia.

Prin urmare, colaborarea științifică între UST și universitățile din Polonia este una prodigioasă. Diferitele dimensiuni ale acestei colaborări vin să prezinte un tablou frumos multilateral și complex în care se regăsesc bunele tradiții ale colaborării internaționale de la universitatea noastră. Realizările și succesele obținute în această muncă integrează universitatea noastră în circuitul științific european ceea ce ne-am dorit din totdeauna.

RĂZBOIUL DE LA NISTRU – MOMENTUL (NE) ADEVĂRULUI

Tudor COZARI, doctor habilitat, profesor universitar

Laureat al Premiului Academiei Române, Laureat al Premiului Național

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rar mi se întâmplă să încep un eseu, nu de la început și nu în conformitate cu rigorile clasice ale literaturii – adică după calopodul conceptual – „*prefață-introducere-conținut-concluzii-postfață*”, dar ... de la sfârșit. Și, totuși, în această cheie, oarecum distorsionată din punct de vedere conceptual și logistic, voi continua mai departe, încercând să fac puțină ordine în roiul de amintiri care mă încearcă în această după amiază a începutului de an 2022.

Așadar, pateticul și eroismul în ceea cu ce mi-am dorit să închei acele frământări de suflet prin care am trecut în vara anului 1992 sunt absolut inadmisibile fiindcă, în caz contrar, el ar fi fost cu un iz de mușgai spiritual – adeseori folosit de unii pentru a-și da cât mai multă importanță, de aceea voi încheia cu ceea ce am simțit atunci pe bune.

... Deruta, disperarea, criza profundă dintre dorința de răzbunare și neputința personală, falsul puterii și bâlbâiala unor demnitari în fața forțelor străine ce-au tăbărit peste noi sub drapelele salvării noastre naționale – sunt doar unele din puținele sentimente de care eram copleșiți cu toții pe acele timpuri: profesorii și studenții Universității de Stat din Tiraspol (pe atunci – Institutul Pedagogic de Stat) constrânși să părăsim locul de muncă și să luăm calea pribegiei.

Cele destăinuie de mine acum nu sunt adresate nicidecum generațiilor actuale – în speranța credulă că, ca să vezi, ei, pe exemplul generației noastre, vor trage anumite învățăminte din cele întâmplate în țara lor și, astfel, vor încerca să readucă pe făgașul normalității această părticică foarte mică a Țării Românești – care și până acum rămâne în derută și, pe alocuri, nehotărâtă în alegerea ce trebuie odată și odată făcută și care rezidă în ruperea aceluia Nod Gordian care se referă la: **Cine suntem (1), De unde venim (2) și Încotr-o mergem (3)?**

Zic, nu și încă odată, Nu! Fiindcă aceste cuvinte din postfață sunt adresate în primul rând mie și colegilor mei; or, pentru a ne izbăvi odată și odată de molima sovietismului din noi care se aseamănă cu o caracatiță a cărei tentacule au pătruns și se mai mențin încă în fiecare colțișor al sufletului nostru – zis-român (?!), dar așa cu voce slabă și nu în public – , trebuie, în mod neapărat, să ne spovedim. Fiindcă numai procedând în felul acesta, vom reuși poate să scăpăm, odată și odată, de molima sovietismului militant și să ne duminim,

totuși, până la urmă, ce vrem să facem în această societate actuală, atât de dinamică și de imprevizibilă ce are un impact crucial asupra omului.

Iar acum, în speranța că cineva va manifesta un oarecare interes și față de acele evenimente care s-au petrecut pe parcursul conflictului armat de pe Nistru – așa cum au fost simțite de unul dintre miile de refugiați care au fost nevoiți să se strămute din partea stângă a Nistrului pe cealaltă parte a acestui bătrân fluviu – care, de-a lungul istoriei, a văzut și romani, și turci, și ruși dar și sovietici-eliberatori –, voi începe a depăna lucrurile în mod cronografic.

... Iulie 1992. În sala festivă a Institutului Pedagogic „T. G. Șevcenco” am fost adunați cei peste două sute de profesori și alți colaboratori ai corpului didactic pentru a ni se anunța că din acest moment instituția noastră se desființează și în locul ei se formează așa-numita Universitate Transnistreană. De aceea, acei care doresc să-și continue mai departe activitatea profesională, trebuie să scrie o nouă cerere de angajare, în care, în mod neapărat, să fie stipulat că „...recunosc statutul juridic al noului stat format – Republica Moldovenească Transnistreană”. În același timp, a fost prezentat și noul așa-zis ministru al educației al acestei pseudorepublici. Iar la întrebarea mea pentru care merite profesionale a fost ales acesta în noua sa funcție, el a răspuns: „... Neispovedimî puti Gospodnie”, ceea ce tradus din limba rusă înseamnă – Nebănuite sunt căile Domnului (!!).

Nu cred că se merita de pierdut în continuare timpul cu acești demagogi și vasali credincioși ai Rusiei bolșevice, de aceea, împreună cu alți colegi de-ai mei, am părăsit sala. Iar, în timp ce ieșeam, am fost huiduiți: „Rumânam – scatertiu doroga” – cale bătută, românilor! Această sudalmă în limba lor, a fost pentru noi în acele momente – cea mai înaltă apreciere; ea însemnând, de fapt, că noi suntem adevărați fii ai Neamului Românesc, de îndată ce nu am acceptat să fim parte a unei așa-zise „pseudorepublici sovietice socialiste (ne)moldovenești!

Dar, ... calvarul de abia avea să înceapă fiindcă pe scările largi care coborau de la etajul doi spre parter stau două rânduri de soldați înarmați cu arme automate și cu baionete pe țeavă care ne așteptau.

Recunosc: frica – acest instinct de autoapărare, oarecum rușinos dar absolut indispensabil în asemenea situații periculoase, care m-a cuprins din cap până la picioare, m-a adus imediat la realitatea dramatică și destul de periculoasă în care ne mai aflam.

Dar fie că acești gardieni au rămas uimiți de îndrăzneala noastră de a părăsi sala, fie pe motiv că nu au primit niciun ordin, însă ne-au lăsat să trecem pe lângă ei. Jos ne aștepta o altă surpriză neplăcută: în fața ușilor de la intrare sta o mașină militară gata pregătită

pentru acei ce nu au înțeles corect „politica noii puteri sovietice” și trebuiau ulterior duși la răcoare...

Mi-am lăsat familia în Transnistria și, la început spre Odesa, apoi spre localitatea Maiaki și, în sfârșit, pe la punctul de trecere a frontierei de la Palanca, am intrat în Republica Moldova.

La Chișinău, în clădirea de pe strada Ștefan cel Mare, 200, se adunau colegii mei care au fugit și ei care și pe unde din Transnistria, iar acum, cu valize, soții și copii, stau la intrarea în așa-numitul sediu nou al universității noastre. Au urmat zile triste și pline de griji; inițial, am început cu întocmirea listei așa-numiților refugiați din Transnistria: Mitrofan Cioban, Ion Pancenco, Sezont Ciubară, Vladimir Macoveev, Vasile Panico, Igor Postolache, Teodor Para, Eugenia Melentiev, Eugenia și Liubomir Chiriac, Veaceslav și Tatiana Cârlig, Ana Pelin ș.a. – erau printre primii refugiați care apărură-se în Chișinău...

În calitate de prodecan, trebuia să mă ocup de cazarea studenților, fugiți și ei de urgia acestui război; aceștia stând pe băncile și valizele din fața blocului de studii de pe str. Gh. Iablocikin, 5. Apropo! Între timp, la cererea fostului rector Mihai Coșcodan care era acum membru al Guvernului, ni s-a oferit acest bloc de studii și un cămin de pe strada Mesager 5/1. De aceea, profesorii erau cazați în acest cămin, pe când studenții trebuiau să locuiască în unul din căminele Universității Agrare; unde mai apoi au și fost repartizați.

Era luna august a anului 1992 și noi, în loc să fim în vacanță, ne ocupam intens cu finalizarea anului de învățământ: primeam atât ultimele examene de curs, cât și cele de absolvire; așa încât în luna octombrie, de îndată ce am terminat anul de studii 1991-1992, am și început următorul.

... Prin cele ce a trecut corpul didactic și studenții universității se poate de povestit la nesfârșit, însă eu mă voi opri aici, punctând doar anumite aspecte care mi se par esențiale:

- Toți membrii facultăților lucrau cu îndârjire și la limita capacităților individuale pentru a restabili structura logistică a instituției natale;
... Birouri, săli de curs, laboratoare, biblioteci, materiale didactice, completarea contingentului profesoral și cel al studenților, admiterea – erau doar unele dintre problemele majore, extrem de complicate ce trebuiau de rezolvat;
- Soluționarea problemelor de transferare la Chișinău a familiilor profesorilor, care pe lângă faptul că erau urmărite de forțele K.G.B.iste; lucrurile se complicasă și mai mult din cauza că o parte din membrii familiilor nu aveau posibilitatea de a-și urma soții/soțiile la Chișinău;

- Căutarea unor noi spații și/sau localuri pentru organizarea procesului didactic în alte instituții de învățământ superior din capitală etc.
- Realizarea procesului instructiv-educativ al universității într-un regim normal, așa încât studenții și corpul didactic să activeze în condiții confortabile și în mod eficient.
- Restabilirea relațiilor științifice și didactice cu instituțiile superioare de învățământ din țară și de peste hotare cu care universitatea noastră avea anterior relații și contracte de colaborare.

În aceste condiții de izbeliște, facultatea de Biologie și chimie, a beneficiat de ajutorul frățesc al Universității de Stat din Chișinău, Universității Agrare, Universității Pedagogice „Ion Creangă”, ș.a. Așa, spre exemplu, șeful catedrei Zoologie, academicianul Ion Toderaș, ne-a pus la dispoziție laboratoarele de specialitate pentru ca studenții noștri să poată să realizeze seminarele și lucrările de laborator la zoologie, anatomie, ecologie, genetică etc. În același mod au procedat și alți șefi de catedre ai Universității de Stat, punând la dispoziția noastră sălile de curs și lucrări practice pentru orele de geografie, chimie, filologie, pedagogie etc.

În încheiere aș vrea să menționez următoarele:

- Patriotismul nu este cel declarat de la tribune, dar acel care se manifestă zi de zi de către fiecare cadru didactic și/sau persoană care a trecut prin acel dezastru cumplit;
- Universitatea noastră a fost supusă unui examen de viață foarte sever în acea perioadă, pe care ea l-a susținut cu brio. Dovadă a acestui fapt sunt decorațiile, dar și onorurile care i s-au adus mai apoi; oarecum întârziate, în opinia mea;
- Cele ce s-au întâmplat atunci cu universitatea dar și cu toți cetățenii implicați în mod direct sau indirect în acel război cumplit, trebuie să servească tuturor și, în primul rând oamenilor de stat drept un avertisment clar că totul și toate în lumea aceasta trebuie să fie soluționate doar pe cale pașnică, la masa de negocieri și nu pe câmpul de luptă.

Și, în sfârșit, ultima concluzie la care eu am ajuns în acele timpuri și care îmi servește drept călăuză definitivă și astăzi: Niciodată nu dispera, rabdă și muncește, fiindcă succesul vine numai atunci când tinzi foarte mult spre un țel bine stabilit și acționezi!

P.S. Scriu aceste rânduri cu o mare durere în suflet imediat după ce ne-am întors de la întâlnirea cu ministrul Educației, Culturii și Cercetării care ne-a adus la cunoștință că în scurt timp vom fi „absorbiți”, de o altă universitate din metropolă. Rușinea și umilința prin

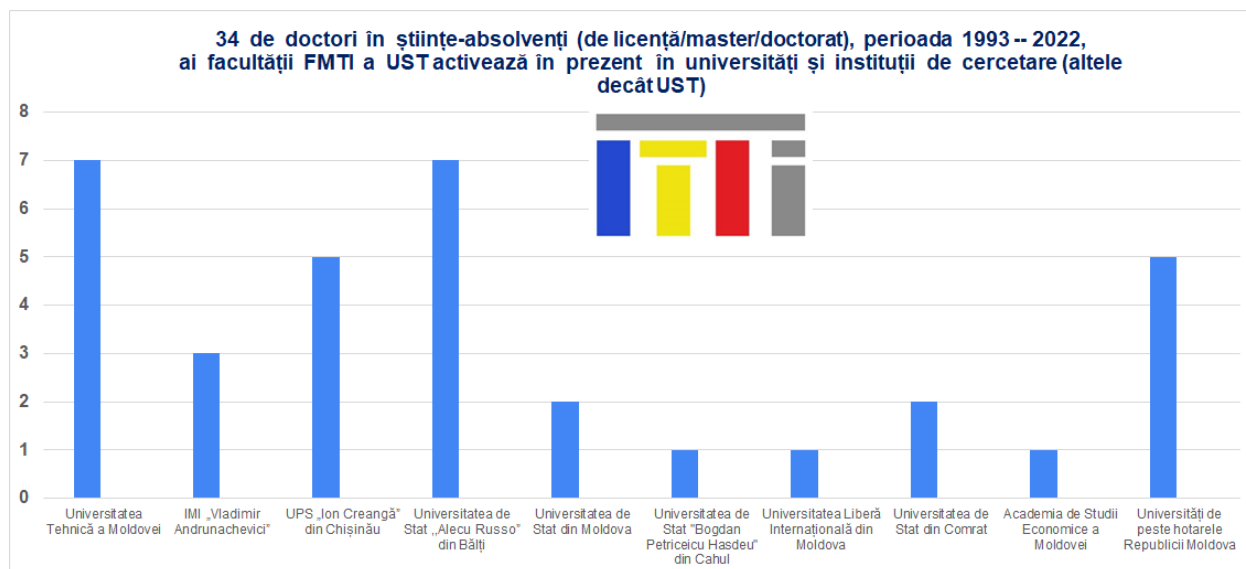
care am trecut, nu are margini. Dar, facă-se voia Domnului ? Să sperăm, că PAS cu PAS vom trece și de această urgie și rușine națională ???

Așa să ne ajute Dumnezeu!

IMPACTUL FACULTĂȚII FIZICĂ, MATEMATICĂ ȘI TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Andrei BRAICOV, doctor, conferențiar universitar
decanul facultății Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale
Universitatea de Stat din Tiraspol

Peste 60 de doctori în științe sunt absolvenți (de licență/master/doctorat), perioada 1993 - 2022, ai facultății FMTI a UST. Treizeci și patru dintre ei, inclusiv doctorii în științe Ana Costăș, Victor Orlov, Elena Cibotaru, Marina Ciobanu, Constantin Pîrțac, Valentina Nichifor-Pîntea, Tatiana Velicova, Raisa Kovrikova, Victor Andronatiev, Inga Țîțchiev, Cristina Bujac, Olga Văcăraș, Sergiu Port, Boris Țarălungă, Neagu Natalia, Tatiana Chiriac, Corina Negară, Radu Dumbrăveanu, Ina Ciobanu, Zastînceanu Liubovi, Cabac Eugeniu, Cabac Ghenadie, Lidia Popov, Maria Marin-Cristei, Teodora Fulea, Diana Bîclea activează în prezent în alte universități și instituții de cercetare decât UST!

FACULTATEA BIOLOGIE ȘI CHIMIE DUPĂ ANUL 1992

Nicolae ALUCHI, doctor, conferențiar universitar

decanul facultății Biologie și Chimie

Universitatea de Stat din Tiraspol

Facultatea *Biologie și Chimie* este una din primele facultăți ale Universității de Stat din Tiraspol, care a fost înființată în anul 1930. Până în anul 1936 purta denumirea de Facultate de Agrobiologie, apoi a fost redenumită în Facultate de Biologie și chimie.

În anul 1992, odată cu declanșarea conflictului armat de pe Nistru Facultatea Biologie și chimie, împreună cu toată Universitatea a fost evacuată în Chișinău, mai întâi în blocul de studii din str. Gh. Iablocikin, 5, iar apoi din anul 2002 – în blocul de studii din str. Drumul Viilor, 26A.

În anul 2000 în cadrul facultății funcționau patru catedre în care activau 2 doctori habilitați, profesori universitari; 16 doctori în științe biologice sau chimice, conferențieri universitari; 3 doctori în științe, lectori superiori și 7 lectori universitari. În cele 16 grupe cu instruire în limba română și în 5 grupe cu instruire în limba rusă la învățământ cu frecvență își făceau studiile 380 de studenți, iar la învățământul cu frecvență redusă își făceau studiile circa 300 de studenți.

Din anul 1930 și până în prezent au fost pregătiți un număr impunător de specialiști biologi, ecologi, chimiști. Au absolvit facultatea peste 15500 persoane.

În cadrul facultății actualmente funcționează 3 catedre: Biologie Vegetală, Biologie Animală, Chimie. O contribuție considerabilă în crearea și dezvoltarea bazei materiale, organizarea procesului de studii la Facultatea Biologie și chimie au adus-o decanii. Din anul 1992 și pînă în prezent facultatea a fost condusă de decanii: P. Pulbere, A. Begu, B. Nedbaliuc, N. Aluchi.

Facultatea dispune de un colectiv didactic experimentat. Circa 90% din profesorii facultății posedă titluri științifice de doctori habilitați și doctori în științe biologice, chimice și pedagogice.

Concomitent cu munca didactică, corpul de profesori ai facultății desfășoară și o amplă activitate științifico-didactică. În ultimii ani la toate catedrele nominalizate au fost pregătite și publicate un număr impunător de manuale, monografii, compendii, îndrumări metodice, articole științifice destinate studenților, precum și manuale școlare de *Biologie și Chimie*. Profesorii și studenții din cadrul facultății sunt încadrați în proiecte de cercetare științifică. Ca rezultat al acestei activități sunt obținute anumite rezultate științifice, care

sunt publicate în diferite reviste și prezentate la diferite foruri științifice atât în țară, cât și peste hotare. În anul 2022 studenții facultății sunt încadrați în 3 proiecte de cercetare ale studenților.

Facultatea dispune de laboratoare și mijloace tehnice de cercetare la toate disciplinele aplicative. În cadrul facultății în această perioadă au fost deschise și funcționează laboratoarele științifice: *Chimie experimentală, Biotehnologii ecologice, Compuși polifuncționali cu proprietăți utile pentru biologie și industrie, Genetică, fiziologie și biochimia plantelor, Ecologie umană și sanologie.*

La facultate au fost deschise programe noi de studii la Ciclul I: Biologie, Chimie și Biologie, Chimie și Fizică, Chimie și Tehnologii Informaționale, Securitate Ecologică, Ecologie, Chimie – învățământ cu frecvență; Biologie cu Aprofundare în Sanologie – învățământ cu frecvență redusă. Din anul 2008 a început pregătirea la facultate a specialiștilor la Ciclul II la următoarele programe: Biologie Modernă și Tehnologii în Instruire; Biologie Aplicată; Biologie și Psihologia Sănătății; Chimie Contemporană și Tehnologii Educaționale; Chimie Ecologică. În anul 2022 a fost autorizat un nou program de studii la masterat - Expertiza Chimică și Legală a Materialelor și se înaintează spre autorizare provizorie de funcționare un nou program de studii la master - Biotehnologii Ecologice și Valorificarea Rațională a Resurselor Naturale.

Facultatea Biologie și chimie acordă studenților bursă și cămin. În afară de burse de studii studenții facultății beneficiază de burse nominale și alte tipuri de burse.

La Facultate sunt acreditate toate programele active de la ciclul I la nivel național și un program la nivel internațional. Astfel, în anul 2015 la Facultate a fost acreditat internațional programul *Biologie și Chimie* la ciclul I de către experții Agenției Germane de Asigurare a Calității (AQAS). Am primit Certificatul de acreditare pe perioada până la 30 septembrie 2021 (HG RM nr. 82 din 20.02.2017). În anul 2016 la Facultate au fost acreditate național programele la ciclul I: *Chimie și Biologie* (învățământ cu frecvență), *Biologie și Chimie* (învățământ cu frecvență redusă) de către ANACIP (HG RM nr. 130 din 07.02.2018). În anul 2017 la Facultate au fost acreditate național programele la ciclul I: *Biologie, Ecologie, Chimie* (învățământ cu frecvență) de către ANACIP (actualmente ANACEC) (HG RM nr. 692 din 11.07.2018). În anul 2021 au fost acreditate 2 programe la masterat pentru o perioadă de 5 ani: *Biologie modernă și tehnologii în instruire* (Decizia ANACEC nr. 25 din 25.06.2021, ordin MECC nr. 1016 din 27.07.2021); *Chimie contemporană și tehnologii educaționale* (Decizia ANACEC nr. 26 din 25.06.2021, ordin

MECC nr. 1016 din 27.07.2021). În anul 2022 au fost acreditate 2 programe la masterat pentru o perioadă de 5 ani: *Biologie și psihologia sănătății* și *Chimie ecologică*.

La nivel de Facultate funcționează Comisia de Asigurare a Calității (CmAC). CmAC este o structură permanentă a Consiliului Facultății, formată în scopul coordonării, controlului și analizei activităților de asigurare a calității procesului educațional la toate programele de studii realizate în cadrul facultății.

La catedrele de profil cadrele didactice realizează activități incluse în planurile individuale, care sunt aprobate la începutul anului de studii.

Pe lângă activitatea didactică propriu-zisă, studenții facultății sunt implicați activ într-un șir de activități, organizate atât în cadrul Facultății: cercul de chimie „Tânărul Chimist”, cercul de botanică „Botanistul”, cercul la Fiziologia umană, în cadrul căruia, la ședințele lunare se discută noutăți din domeniul Chimiei și Biologiei, cât și din cadrul universității: cercul de dans popular și dans modern, arta teatrală, arta corală, cercuri sportive. Senatul studentesc reprezintă o structură de organizare și desfășurare a activităților studentești, în cadrul căruia un interes deosebit pentru studenți este voluntariatul. Balul bobocilor este concursul în cadrul căruia studenții anului I își pot demonstra abilitățile obținute pe parcursul anilor de liceu, dar și primul pas în viața studentască. Activ studenții facultății participă la Clubul erudiților și Clubul dezbaterilor, demonstrând cunoștințele din domeniu.

Una din componentele de bază ale formării calitative a specialiștilor este practica pe teren, realizată în diferite raioane de vegetație a Republicii Moldova, pe terenuri experimentale a diferitor instituții științifice aplicative din țară și de peste hotare. Universitatea de Stat din Tiraspol a încheiat Convenție de practică cu Stațiunea Biologică ”Petre Jitariu” Potoci-Neamț, conform căreia studenții Facultății realizează anual stagii de practică în România. De asemenea Universitatea a încheiat acorduri de colaborare cu Universitatea din Craiova (România) și Universitatea Pedagogică din Cracovia (Polonia), în cadrul căruia studenții de la ciclul I și II realizează stagii de practică. La programele de studii de la domeniul Științe ale Educației studenții realizează stagiul de practică pedagogică I și II. La finalul stagiilor de practică se organizează la facultate Conferința de totalizare, în cadrul căreia studenții practicanți și conducătorii prezintă dări de seamă cu referire la activitățile realizate în cadrul stagiilor.

Actualmente la facultate își fac studiile 290 studenți la învățământ cu frecvență și circa 300 studenți la învățământ cu frecvență redusă. Absolvenții au posibilitatea de a

continua studiile prin masterat și doctorat, de a participa la diferite concursuri naționale și internaționale.

Conform prevederilor procesului de la Bologna se stabilesc legături bilaterale cu universitățile europene pentru a crea posibilitatea schimbului de studenți. În conformitate cu acordurile de colaborare cu diverse universități din țară și de peste hotare, studenții și profesorii Facultății Biologie și chimie realizează mobilitate academică. Facultatea Biologie și chimie colaborează cu următoarele instituții:

- Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România;
- Universitatea din Craiova, România;
- Universitatea de Științele Vieții „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, România;
- Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România;
- Universitatea Pedagogică din Cracovia, Polonia;
- Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași, România;
- Centrul Național de Sănătate Publică;
- Grădina Botanică Națională (Institut) „Alexandru Ciobotaru”;
- Institutul de Chimie;
- Institutul de Zoologie;
- Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor;
- Institutul de Ecologie și Geografie;
- Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie;
- Institutul de Microbiologie și Biotehnologie;
- Institutul de Fizică Aplicată;
- Rezervația Naturală “Codrii”;
- Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova;
- Universitățile din Republica Moldova;
- IPLT „Mircea cel Bătrân”, Chișinău;
- IPLT „Mihail Berezovschi”, Chișinău;
- IPLT „Ion Creangă”, Chișinău;
- IPLT „Mihail Kogălniceanu”, Chișinău;
- IPLT „Titu Maiorescu”, Chișinău.

Începând cu 2014, în lunile martie-aprilie se organizează la Facultate Seminarul științifico-didactic „*Instruire prin cercetare pentru o societate prosperă*”. În anul 2018 a avut loc ediția a V-a a acestui Seminar, care a fost dedicată profesorului Pavel Pulbere. În anul 2020 a avut loc Conferința științifico-practică „*Instruire prin cercetare pentru o*

societate prosperă” consacrată jubileului de 90 de ani ai Facultății Biologie și chimie. Actualmente acest eveniment are statut de conferință internațională. În cadrul acestei conferințe se organizează concursul „Tânărul cercetător”, la care participă elevi din țară și de peste hotare (România, Ucraina).

În cadrul facultății anual, în luna aprilie se organizează Conferința științifică studentască, în cadrul căreia studenții prezintă rezultatele cercetărilor proprii, fiind ghidați de conducătorii științifici.

La facultate în fiecare an au loc trei ședințe ale Seminarului la Didactica Chimiei și Biologiei, fiind moderate de Dl Rector Eduard Coropceanu, **doctor, profesor universitar**. În cadrul ședințelor Seminarului sunt abordate subiecte actuale din Didactica Chimiei și Biologiei. La ședința Seminarului din ianuarie 2022 au participat peste 700 de participanți.

Pentru a ține ore publice la facultate sunt invitați profesori din alte instituții din țară și de peste hotare cu care avem acorduri de colaborare.

La finalul anilor de studii facultatea organizează ședința de înmânare a actelor de studii, la care participă absolvenții, profesorii, părinții, etc. Aproape în toate școlile, liceele, așezămintele de învățământ superior și în instituțiile de cercetare din Republica Moldova, din sudul Basarabiei și Bucovina (Ucraina), precum și în unele județe din România activează cadre didactice și științifice pregătite de specialiștii Facultății de Biologie și chimie.

Colectivul facultății se mândrește cu personalitățile marcante – foști absolvenți ai facultății: *Negru Andrei* – academician, absolvent promoția 1960, domenii de cercetare: floristica evolutivă, ecologie; *Șișcanu Gheorghe* – academician, absolvent promoția 1957, domeniu de cercetare: fotosinteza plantelor pomicole; *Calalb Tatiana* – doctor habilitat în științe biologice, absolventă promoția 1980, domenii de cercetare: structura și ultrastructura vegetală, biotehnologie vegetală *in vitro*; *Ștefîrță Anastasia* – doctor habilitat în științe biologice, absolventă promoția 1965, domenii de cercetare: fiziologia regimului hidric al plantelor, rezistența plantelor la secetă, exces de umezeală în sol, la fluctuația extremală a umidității și temperaturii; *Ștefârță Ana* – doctor habilitat în științe biologice, absolventă promoția 1965, domenii de cercetare: paleobotanică, floristică; *Florea Vasile* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1962, domeniu de cercetare: introducerea plantelor medicinale în cultură; *Zubcov Elena* – doctor habilitat în științe biologice, membru corespondent al AȘM, absolventă promoția 1971, domenii de cercetare: hidrobiologie, ihtiologie, ecotoxicologie, ecologie acvatică; *Manic Ștefan* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1970, domeniu de cercetare: macromicetele;

Postolache Gheorghe – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1964, domenii de cercetare: geobotanică, floristică și silvicultură; *Batîr Dumitru* – doctor habilitat în științe chimice, absolvent promoția 1951, domeniu de cercetare: chimia coordinativă; *Bulhac Ion* – doctor habilitat în științe chimice, absolvent promoția 1968, domeniu de cercetare: chimia coordinativă; *Bodrug Mihai* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1963, domenii de cercetare: plante aromatice din flora spontană, biochimia plantelor aromatice, introducerea în cultură a plantelor aromatice; *Codreanu Valentin* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1960, domeniu de cercetare: anatomia plantelor; *Comanici Ion* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1957, domenii de cercetare: biologia, cultura și selecția nukului; *Sava Victor* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1964, domeniu de cercetare: floricultura; *Zagorneanu Eudochia* – doctor habilitat în științe biologice, absolventă promoția 1960, domenii de cercetare: structura și ultrastructura vegetală; *Alexandrov Eugen* – doctor habilitat în științe biologice, absolvent promoția 1995, domenii de cercetare: biologia, hibridarea distantă; *Andon Constantin* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1965, domenii de cercetare: introducerea plantelor decorative, ecofiziologie; *Leșenco Simion* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1965, domeniu de cercetare: floricultura; *Zubcov Nicolai* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1968, domenii de cercetare: zoologie, ornitologie, ecologia păsărilor; *Munteanu Andrei* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1965, domenii de cercetare: zoologie, ecologie funcțională, ecofiziologie a animalelor; *Larion Alina* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1991, domenii de cercetare: zoologie, ecologie funcțională, ecofiziologie a animalelor; *Gherasim Elena* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 2010, domenii de cercetare: zoologie, parazitologie, ecologie a reptilelor, amfibienilor, moluștelor; *Lazu Ștefan* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1963, domenii de cercetare: vegetația forestieră, de luncă și alte tipuri de vegetație; *Țîmbali Valentina* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1977, domenii de cercetare: introducerea plantelor tropicale și subtropicale, implementarea plantelor tropicale și subtropicale în înverzirea și amenajarea spațiilor închise; *Ciocârlan Nina* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1993, domenii de cercetare: plante medicinale și aromatice din flora spontană și cultivată; *Miron Aliona* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 2001, domenii de cercetare: geobotanica, conservarea diversității plantelor, ameliorarea și gestionarea pajiștilor, silvobiologie; *Cutcovshi-Muștuc Alina* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 2007, domenii de cercetare:

biotehnologia, stabilirea particularităților biologice de creștere, dezvoltare și elaborarea tehnologiei de cultivare a plantelor în cultura *in vitro* și în teren deschis; *Cîrlig Natalia* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 2008, domenii de cercetare: conservarea și utilizarea eficientă a culturilor furajere netradiționale; *Bucățel Vasile* – doctor în științe biologice, absolvent promoția 1981, domenii de cercetare: dendrologie, arhitectură peisajeră; *Negru-Onica Elizaveta* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1981, domeniu de cercetare: dendrologie; *Ciochină Valentina* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1990, domenii de cercetare: mecanisme fiziologice de constituire, menținere și fortificare dirijată a sănătății somatice și psihice; *Gînju Stela* – doctor în științe biologice, absolventă promoția 1993, domenii de cercetare: flora spontană; *Sandu Maria* – doctor în științe chimice, absolventă promoția 1967, domenii de cercetare: chimia analitică, protecția mediului, protecția apelor; *Ciocârlan Alexandru* – doctor în științe chimice, absolvent promoția 1993, domenii de cercetare: chimia compușilor naturali și biologic activi; *Gorincioi Elena* – doctor în științe chimice, absolventă promoția 1994, domenii de cercetare: aplicația RMN în chimie și medicină; *Moșanu Elena* – doctor în științe chimice, absolventă promoția 1998, domenii de cercetare: chimia ecologică, studiul ecosistemelor naturale; *Danilescu Olga* – doctor în științe chimice, absolventă promoția 2005, domenii de cercetare: chimia coordinativă; *Croitor Lilia* – doctor în științe chimice, absolventă promoția 2006, domenii de cercetare: ingineria cristalelor și cristalochimia; *Brașoveanu Valeriu* – doctor în științe chimice, absolvent promoția 2009, domenii de cercetare: evaluarea impactului antropic asupra componentelor mediului în context local și transfrontalier; *Rija Andrei* – doctor în științe chimice, absolvent promoția 2004, domenii de cercetare: chimia coordinativă; etc.

Ne mândrim cu absolvenții facultății, care activează în învățământul preuniversitar și dețin grade didactice la Biologie sau Chimie și funcții manageriale. Printre aceștia putem enumera: *Gînju Gheorghe*, *Gorincioi Valeriu*, *Sterpu Tamara*, *Ivancov Ludmila*, *Chihai Nina*, *Grigoreanu Svetlana*, *Tataru Gheorghe*, *Raicu Ion*, *Arhip Stela*, *Ciobanu Ana*, *Frumusachi Svetlana*, *Iavița Tatiana*, *Sudica Angela*, *Zîcu Galina*, *Pogurschi Valeriu*, *Ciobanu Galina*, *Zlotea Larisa*, *Gîndea Elena*, *Patraș Tatiana*, *Lambos Elena*, *Cotelea Eudochia*, *Țurcan Elena*, *Sîrbu Galina*, *Brașoveanu Ala*, *Dolgoter Ion*, *Țiganaș Carolina*, *Nedbaliuc Rodica*, *Statii Tatiana* etc.

SEMIOTICA FORMULELOR DE SALUT ȘI ADRESĂRILOR ÎN LIMBAJUL ARTISTIC

Anatol IONAȘ, doctor, conferențiar universitar
decanul facultății Filologie
Universitatea de Stat din Tiraspol

Actele de comunicare umană sunt extrem de variate (ca formă și calitate), iar interpretarea lor ține de domeniul semioticii și al pragmaticii, care au scopul să explice semnele și felul în care acestea codifică informația, condițiile receptării ei, particularitățile schimbului de informații. Un rol important în procesul de comunicare îi revine *salutului*, fiindcă el are menirea de a deschide canalul și a verifica codul; el nu transmite o informație cu sens referențial, ci una de decor, care, din start, arată posibilitatea sau imposibilitatea comunicării de mai departe. Prin salut (forma de salut) se conturează un anumit comportament al emițătorului și receptorului. Salutul îndeplinește mai multe *funcții sociale* ale limbii, cum ar fi:

- **comunicativă** – formule consacrate, formale, neutre, precum *Bună dimineța!*, *Bună seara!*, decodificate: „Îți doresc ca ziua, seara să fie bună”, stabilesc și constituie codul comun al celor ce se salută;

- **fatică** – de contact, se realizează atât în limbajul verbal, cât și în cel nonverbal, paraverbal (prin mimică, gesturi, intonație);

- **conativă** – de implicare, de atragere. Predomină în formulele de salut / adresare utilizate de crainicii de la radio, TV, mai ales în emisiunile interactive [1, 228].

Se pot stabili *două tipuri principale de salut*:

- **convențional**, adică formal, neutru, de exemplu, salutul oficial, tradițional, în comunicarea scrisă: corespondența diplomatică, de afaceri, având în majoritatea cazurilor funcții comunicative (de ex., *Bună ziua!*, *Sărut mâna!*, *Bun întâlnișul!*, *O seară bună!* etc.);

- **nonconvențional**, adică nonformal, utilizat cu scopul de a capta atenția, de a impresiona; tendința utilizării acestui tip de salut este *persuasivă*, uneori *ironică*, îndeplinind funcția conativă, de ex., *Ciao!*, *Hi!*, *Hai, noroc!*, *Pa!* etc.[1, 162].

Salutul reprezintă o modalitate de exprimare a politetei și totodată un mijloc de integrare sociolingvistică. Politețea este o componentă esențială a comportamentului verbal desemnând ansamblul strategiilor lingvistice „care servesc la instituirea, menținerea sau dezvoltarea relațiilor interpersonale” [2, 66].

Sunt multe forme de salut care actualmente nu mai există sau care se folosesc într-o formă prescurtată. Modul în care oamenii se salută atunci când se întâlnesc sau când se despărțesc spune multe despre relația dintre ei, ca și despre tipul de societate în care trăiesc.

În limba vorbită și, în special, în comunicarea populară prin suprimarea formulei generale de salut (*Bună ziua* sau *Bună seara*) se modifică codul, el se axează pe alți parametri semantici și urcă pe o altă treaptă semiotică – cea a unui cod mai complicat, la prima vedere, dar mai apropiat de situația concretă, de exemplu:

- Ce mai faci?
- Mulțumim dumneavoastră.

Dialogurile personajelor literare sunt inițiate și de alte formule de salut, cum ar fi expresiile interrogative: *Încotro? Cum viața? La apă? Ce vânt te-a adus? Mai stați la vorbă? Bun găsit! Bună să-ți fie inima! Ne pare bine!* ș.a. Acestea au funcția de verificare (fatică), de menținere a codului și a particularităților tematice concrete de comunicare.

În procesul de comunicare, informația poate fi produsă, transmisă, receptată cu ajutorul cuvintelor (comunicare verbală), dar și cu ajutorul altor mijloace nelingvistice (comunicare nonverbală). În cadrul semioticii, ca acte de comunicare nonverbală, intră *gesticulația* și *mimica* (kinezica), *modurile de interacțiune în spațiu* (proxemica), iar în cazul vorbirii orale – *intonația*. Același mesaj, expus într-un caz oral, iar în alt caz în scris poate avea efecte/semnificații diferite. Mesajul oral va fi cu mult mai bogat în conotații, deoarece receptorul poate lua în calcul toate elementele metalingvistice (intonația, gesturile, privirea, locul și timpul comunicării, - toate acestea având o importanță deosebită în cazul decodificării formulelor de salut). Savantul român Solomon Marcus consideră în acest sens că „*zâmbetul* este implicat în cele mai multe *saluturi* și, în general, în funcția fatică a comunicării umane. El a devenit atât de social, încât s-a transformat, pentru sute și milioane de oameni, într-o obligație profesională. Uneori, poate nu atât *zâmbetul*, cât *absența lui*, este semnificativă”[3, 190]. Efectele/virtualitățile semiotice ale *zâmbetului* pot fi diferite, în funcție de mai multe situații: într-un fel este *zâmbetul* când persoana se află în singurătate, de alt fel – în fața unui partener, exprimând simpatia, buna dispoziție etc. Conform cercetătorilor, partenerul poate decodifica *zâmbetul* în 35 de feluri, iar fața omenească poate furniza 18 tipuri de informații: *identitatea personală, rasa, dinastia/rubedenia, genul, temperamentul, personalitatea, frumusețea, atractivitatea sexuală, inteligența, patologiile, emoțiile, dispoziția, emblematica, adaptabilitatea, regulatorii în comunicare* (colecție de expresii și gesturi care ne ajută să înțelegem mai

bine conversația: contactul vizual, atingeri corporale, gesticulare din mâni, cap, expresii ale feței și intonația vocală), *vârsta, viața emoțională anterioară*.

Formula de salut se alege de locutor în funcție de locul comunicării, numărul celor prezenți, durata întrevederii (într-un fel este salutul când două persoane sunt în trecere și cu totul de alt fel când cele două persoane se opresc pentru a comunica), statutul persoanelor salutate. Are importanță pentru alegerea formulei de salut dacă persoana care trece și salută este apropiată de grup (rudă, prieten, vecin) sau îndepărtată prin relații.

♦ **Formulele de adresare**

Printre actualizatorii pragmatici cu o puternică nuanță sugestivă sunt și *formulele de adresare*. În cadrul lor se conturează mai multe niveluri care reflectă diferite trepte ale politetei: • politete neutră (*dumnealui, el, dumnealor, dumneaei, dumneasa*); • politete medie (*dânsul, dumneata*); • politete marcată cu forme specifice (*dumneavoastră, Domnia Sa, Domniile lor, Domniile voastre, Domnia lui*); politete maximă, folosită în stilul solemn (*Măria Ta, Majestatea Ta, Înălțimea Voastră, Excelența sa etc.*). Mai găsim în literatura de specialitate încă o treaptă, și anume *familiaritate ocrotitoare* (de ex., și tu, maică; și tu, taică...) [4, 219].

Formulele de adresare și regulile de etichetă erau cândva extrem de formale. Însă, în a doua jumătate a sec. al XX-lea eticheta, în mare parte, a devenit mai puțin formală și chiar, în diferite cercuri/trepte sociale, destul de importantă. Multe reguli au rămas valabile și astăzi, iar altele s-au adaptat contemporanității.

Formulele de adresare (de multe ori și cele de salut) reflectă perioada în care se desfășoară acțiunea, statutul social al personajelor, nivelul de apropiere al vorbitorilor, gradul de rudenie. Asemenea actualizatori redau din plin atmosfera și tipul relațiilor dintre personaje, atitudinea lor unul față de altul.

Rețineți maxima latinească:

Ut salūtas, ita salutabēris
(*Cum te saluți, așa vei fi salutat*)

Referințe bibliografice:

1. M. Pietreanu, *Salutul în limba română: studiu sociolingvistic*, București, 1984
2. L. Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversația: structuri și strategii: Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, București, 1995.

3. S. Marcus, *Semiotica zâmbetului//Studii de stilistică, poetică, semiotică*, Cluj-Napoca, 1980.
4. I. Condrea, *Semiotica textului artistic tradus*, Chișinău, 2003.

EVOLUȚIA FACULTĂȚII PEDAGOGIE ÎN CEI 30 DE ANI DE EVACUARE

Tamara MUNTEANU, doctor, conferențiar universitar

decanul facultății Pedagogie

Universitatea de Stat din Tiraspol

Substratul istoric al Facultății Pedagogie datează din anul 1979, când Universitatea de Stat din Tiraspol (fostul Institut Pedagogic de Stat „T. G. Șevcenco” din Tiraspol) a deschis o nouă Facultate – **Pedagogia**, cu specialitățile *Pedagogie și metodică învățământului primar* și *Pedagogie și psihologie preșcolară*. La sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, Facultatea devine cea mai numeroasă în cadrul Institutului.

Primul decan al Facultății Pedagogie a fost Dumitru Marinescu. Din 1963 și până la sfârșitul vieții (26 februarie 1997) a activat la Universitatea de Stat din Tiraspol în funcție de asistent, lector superior și conferențiar universitar. A fost unul din întemeietorii Facultății Pedagogie și primul Decan al acesteia în perioada 1979 – 1984.

Ulterior, Facultatea Pedagogie a fost condusă de: Vasile Guțu (1984-1989); Valentina Gello (1989-1992); Ilie Boian (1993-1996); Vasile Panico (1992-1993; 1996-2016); Galina Chirică (2016 – 2021); Tamara Munteanu (2021 – până în prezent).

Personalitate notorie care a stat la temelia Facultății Pedagogie, în cea mai complicată perioadă pentru țara noastră, dar și pentru Universitate este dr., prof. univ. Vasile Panico. Este OMUL care și-a dedicat, mai bine de 40 de ani, formării profesionale a tinerii generații, cercetării și inovării științifice și peste 20 de ani managementului Facultății Pedagogie.

În anul 1992 la Facultatea Pedagogie exista o singură catedră – *Pedagogie și metodici generale*, șef catedră Dumitru Șiman (1992-1993). În anul 1994 a avut loc o nouă reorganizare a catedrelor, astfel divizându-se în Catedra *Pedagogie și Metodică Învățământului Primar*, șef catedră Valeriu Plângău și Catedra *Pedagogie și Educație Preșcolară*, șef catedră Valentina Botnari.

Facultatea Pedagogie, după evacuare, nu dispunea de sediu propriu pentru decanat și catedre. Drept birou de activitate al decanului, prodecanului și secretarei decanatului, servea aula 109 - Catedra de Pedagogie și Psihologie Generală, căminul și băncile din fața

blocului central de pe Gh. Iablockin 5 sau holurile blocului de studii. Orele cu studenții se realizau în incinta Universității de Stat din Tiraspol, Gh. Iablockin și a Universității Pedagogice „I. Creangă”. Abia la începutul lunii decembrie 1992, Facultatea Pedagogie a fost transferată în incinta Colegiului Pedagogic „A. Mateevici” din Chișinău.

Listele studenților au fost restabilite în conformitate cu cele de la Tiraspol, iar borderourile - în baza carnetelor de note ale studenților. Aproximativ 80% din studenți au refugiat concomitent cu Universitatea.

Inițial, baza materială a Facultății Pedagogie s-a constituit din donațiile universităților din Chișinău. Ajutor ne-au acordat Universitatea Agrară din Moldova, Institutul de Educație Fizică și Sport, Universitatea de Stat de Medicină „Nicolae Testemițeanu”, Colegiul Național de Viticultură și Vinificație din Chișinău și alte instituții, organizații de Stat. Facultatea a beneficiat de sprijin inclusiv prin oferirea de locuri în cămine studenților de la învățământ cu frecvență. Este de remarcat și contribuția cadrelor didactice ale Facultății, din care s-a procurat cele mai stringente mijloace didactice pentru a asigura minimul necesar în vederea funcționării eficiente a procesului instructiv-educativ în urma refugierii.

În anii 1994-1996 și 1997-2003 au fost câteva tentative (interne și externe) de dizolvare a facultăților de Pedagogie din cadrul universităților din Republica Moldova. Au fost dezbateri aprinse privind pregătirea cadrelor didactice în instituțiile de învățământ pedagogic superior. În aceste discuții o echipă neformală, constituită din cadre didactice de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și Universitatea de Stat din Tiraspol (Maria Gusac, Maria Harea, Petru Jelescu, Vasile Panico) a participat activ în aceste dezbateri, aducând argumente convingătoare referitor la pregătirea cadrelor didactice în Republica Moldova.

Cea mai dificilă tentativă a avut loc la finele secolului XX, începutul secolului XXI, atunci când planul de admitere la facultățile de Pedagogie a fost elaborat și aprobat în luna august. Grupul neformal alcătuit din persoanele nominalizate a fost nevoit să ceară audiență la Ministerul Educației, Guvernul RM, Președintele Parlamentului (DI Moțpan și Președintele RM, DI P. Lucinschi), să argumenteze științific și economic necesitatea pregătirii cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar în universități. Discuțiile de la Parlament și Președinție s-au încununat cu succes.

În anul de studii 1993-1994, la Facultate a fost deschisă o nouă specialitate - *Pedagogia învățământului primar și preșcolar*, cu durata studiilor de 5 ani, în baza învățământului secundar și cu termenul de studii de 4 ani, pentru absolvenții colegiilor

pedagogice și deținătorilor diplomelor de bacalaureat, la învățământ cu frecvență și cu frecvență redusă. Începând cu anul de studii 1999 – 2000, a fost restabilită specialitatea *Pedagogia și psihologia învățământului primar și preșcolar*. În anul 2002 s-a creat specialitatea *Pedagogia învățământului primar și limba engleză*, iar începând cu anul 2005 toate specialitățile au fost renominalizate, în conformitate cu Nomenclatorul specialităților.

Procesul didactic se organiza, de regulă, în două schimburi. Schimbul doi era destinat pentru studenții Facultății Pedagogie, în sălile de clasă ale Colegiului „Alexei Mateevici” din Chișinău. Până în anul 2003 Facultatea Pedagogie dispunea doar de un birou al decanatului și spațiu foarte modest al catedrelor. Începând cu anul 2003, Facultatea Pedagogie și-a schimbat locația, în blocul central al Universității de Stat din Tiraspol, unde i s-a alocat spațiu pentru ambele catedre și decanat, respectiv și săli de studiu. A fost înființat laboratorul *Pedagogie și metodică învățământului primar* și laboratorul *Psihopedagogie și educație preșcolară*.

O contribuție substanțială la dezvoltarea Facultății și în formarea specialiștilor au avut-o *cadrele didactice universitare evacuate*: Vasile Panico, Dumitru Șiman, Larisa Șofron, Petru Guzun, Eugenia Burlea, Ilie Boian, Zinaida Hapco, Maria Stamati. Puțin mai târziu, după finalizarea studiilor doctorale din orașul Moscova, la catedră au aderat Valentina Botnari și Galina Chirică. Tot în această perioadă s-a reîntors la vatra Facultății și Valeriu Plângău.

Este greu de cuprins în câteva pagini viața și activitatea personalităților care au contribuit, pe parcursul acestor patru decenii, la fortificarea Facultății Pedagogie, dar nu putem lăsa în umbră abnegația, forța morală, fermitatea celor evacuați de la Tiraspol, trecuți în eternitate în perioada aflării la Chișinău: Valeriu Plângău, Petru Guzun, Dumitru Șiman, Galina Chirică.

În prezent, potențialul uman, de înaltă ținută profesională al Facultății Pedagogie, se atestă prin 38 de cadre didactice, dintre care: 3 doctori habilitați, profesori universitari; 2 doctori, profesori universitari; 17 doctori, conferențieri universitari; 8 doctori, lectori universitari; 7 asistenți universitari.

Activitatea didactică a catedrelor cuprinde implicarea în cadrul programelor de studii superioare de licență, master și doctorat, prin valorificarea spectrului larg al orelor de curs, seminare, lucrări practice și de laborator, activitatea individuală realizată cu studenții, precum și realizarea stagiilor de formare profesională continuă a specialiștilor din învățământul general.

Membrii Facultății Pedagogie sunt implicați în diverse proiecte internaționale și naționale: *Concepția și curriculum-ul general al instruirii psihopedagogice debutante din instituțiile de învățământ superior* – Vasile Panico; *Teoria și metodologia proiectării curriculumului universitar în contextul reformei învățământului superior în Republica Moldova* - Vasile Panico; *Reforma Învățământului în Republica Moldova* – Vasile Panico; *Inovarea sistemului național de evaluare a rezultatelor școlare din perspectiva paradigmei competențelor* – Silvia Golubițchi, Victoria Cojocar, Victoria Stratan; International Project 43304516 *Development of the Sector Education Plan for the Republic of Moldova* – Viorica Andrițchi; Proiectul internațional/bilateral „*Promovarea Învățământului Profesional Tehnic pentru o Economie Verde*”, *Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei & Agenția de Cooperare și Dezvoltare a Elveției* – Viorica Andrițchi; Proiectului transfrontalier „*Young Entrepreneurial School*”/YES – Angela Botezatu, Victoria Cojocar, Silvia Golubițchi, Lilia Cebanu; *Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice din perspectiva conceptului Clasa Viitorului* – Valentina Botnari, Valentina Mîslițchi, Lilia Lașcu, Ecaterina Moga; *Promovarea și dezvoltarea educației interculturale (EIC) în formarea inițială a cadrelor didactice, faza 2* – Valentina Mîslițchi, Diana Antoci, Lilia Pavlenko, Tatiana Vasian, Silvia Golubițchi, Liliana Poștan; ERASMUS+ *Crearea E-rețelei moldovenești pentru promovarea e-instruirii în formarea profesională continuă* (Creating Moldovan E-network for promoting e-teaching in the continuing professional education) – Valentina Botnari, Valentina Mîslițchi, Diana Antoci; *Tehnologii facilitatoare ale adaptabilității copiilor la mediul școlar* – Valentina Botnari, Valentina Mîslițchi, Lilia Lașcu; *Școli inovative, non-discriminatorii, sigure, participative, inclusive, respectuoase și eficiente* – Ecaterina Moga; *Edificarea calității vieții prin cercetarea resurselor de mediu, formarea competențelor vaaleologice și valorificarea standardelor comunitare în contextul implementării Acordului de Asociere* – Lilia Lașcu; *Calitatea învățământului superior – concepte și strategii în formarea cadrelor didactice* – Valentina Botnari, Valentina Mîslițchi, Lilia Lașcu etc.

Cadrele didactice ale Facultății au publicat cca 600 articole în ultimii 5 ani în culegeri și reviste științifice naționale și internaționale, participă cu comunicări științifice la diverse conferințe științifice naționale și internaționale, atât în țară cât și peste hotarele ei, sunt autori de monografii, manuale, ghiduri metodologice, suporturi de curs care sunt utilizate în procesul de instruire, sporind calitatea studiilor.

Membrii Facultății Pedagogie activează în cadrul Seminarului Științific de profil atât din cadrul Universității de Stat din Tiraspol (Profilul: 531.Pedagogie generală;

533. Pedagogie profesională; Specialitatea: 531.01. Teoria generală a educației; 533.01. Pedagogie universitară), cât și a altor instituții de învățământ superior din țară, în calitate de președinte, secretar științific, membri: dr. hab., prof. univ. Viorica Andrițchi, dr. hab., prof. univ. Victoria Cojocaru, dr., prof. univ. Vasile Panico, dr., prof. univ. inter. Valentina Botnari, dr., conf. univ. Valentina Mîslițchi, dr., conf. univ. Diana Antoci, dr., conf. univ. Silvia Golubițchi, dr., conf. univ. Larisa Șofron etc.

În cadrul Catedrelor Facultății funcționează trei laboratoare/centre specializate cu condiții optime pentru studii și cercetare: Centrul *Cercetare și Transfer a Tehnologiilor Inovatoare în Sistemul Educațional*, Laboratorul *Științe ale Educației și Psihologie*, Centrul *Educație Interculturală*. Baza materială a Facultății este concentrată în 12 săli de studii, aule cu calculatoare moderne și aparatură digitală performantă. Pentru desfășurarea activităților didactice și de cercetare la dispoziție sunt puse bibliotecile catedrelor, UST, dar și varii materiale didactice și metodologice.

Dezvoltarea instituțională și academică a Facultății Pedagogie a urmat în mod firesc stabilirea contactelor cu mediul universitar internațional. Universitatea de Stat din Tiraspol, Facultatea de Pedagogie, promovează cooperarea regională și internațională. Membrii Facultății valorifică acordurile de parteneriat încheiate de Universitatea de Stat din Tiraspol cu instituții de prestigiu de peste hotarele țării: Universitatea Pedagogică din Cracow, Polonia; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România; Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România; Universitatea din București, România; Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România; Casa Corpului Didactic din Suceava, România; Universitatea din Craiova, România; Universitatea din Genova; Universitatea din Minsk, Belarus; Національний Університет «Чернігівський Колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Ucraina; Universitatea Națională din Cernăuți, Ucraina; Universitatea din Ottawa, Canada; Asociația „Dascăli Emeriți” ; Asociația Română de Literatură, Iași, România etc.

Internaționalizarea programelor de studii este o altă prioritate în cadrul Facultății de Pedagogie. În acest sens, sunt invitate pentru a ține ore publice, cursuri universitare personalități notorii din țară și de peste hotare, printre care nominalizăm: cursul *Didactica universitară*, ținut de către dr., conf. univ. Claudiu Bunăiașu, Universitatea din Craiova, România, la programele de studii superioare de master: Psihopedagogia învățământului preuniversitar, Psihologia socială și a familiei, Managementul educației preșcolare (2018); cursul „*Etica și deontologia profesională*”, ținut de dr., prof. univ. emerit Laurențiu Șoitu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România, în cadrul programelor de studii superioare de master: Psihopedagogia învățământului preuniversitar, Managementul

educației preșcolare, Psihologia socială și a familiei, Psihologie și consiliere educațională (2019); ora publică „*Transmisia în comunicarea didactică*”, ținută de Profesorul univ. emerit dr. Laurențiu Șoitu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România (11 decembrie 2020); ora publică „*Practici canadiene (Québec) privind învățământul preșcolar și primar*”, ținută de dr. Veronica Uncu, Universitatea din Ottawa, Canada (12 decembrie 2020); ora publică „*Efectele influenței sociale*”, ținută de dr. în sociologie Veronica Uncu, Universitatea din Ottawa, Canada (17 decembrie 2020); disciplina *Asistența psihologică în sistemul de educație*, ținută de conf. univ. dr. Adriana-Denisa Manea de la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj- Napoca, România, la programul de studii superioare de licență Psihopedagogie (2021); cursul *Psihologia comunicării*, ținut de Prof. univ. emerit dr. Laurențiu Șoitu de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România, la programele de studii superioare de master: Managementul educației preșcolare, Psihopedagogia învățământului preuniversitar, Psihologia socială și a familiei, Psihologie și consiliere educațională (2021-2022); cursul *Tehnologii educaționale*, ținut de Prof. univ. emerit dr. Sorin Cristea de la Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, România, la programele de studii superioare de licență: Psihopedagogie și Pedagogie preșcolară (2022-2023).

În cadrul Facultății Pedagogie actualmente funcționează două catedre: *Psihopedagogie și Educație Preșcolară* și *Pedagogie și Metodica Învățământului Primar*.

Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară și-a demarat activitatea în anul 1979, odată cu deschiderea Facultății Pedagogie și a specialității Pedagogie și Psihologie Preșcolară. Disciplinele preconizate pentru specialitatea nominalizată au fost distribuite Catedrei de Pedagogie și Psihologie a Vârstei Preșcolare și Școlare Mici, Institutul Pedagogic de Stat „T.G. Șevcenco” din Tiraspol, șeful catedrei fiind desemnat dr. în pedagogie, conf. univ. Ușer Rozentali.

Ulterior, descendentă prin dezmembrarea catedrei anterior nominalizată, a fost formată Catedra *Pedagogie Preșcolară și Metodici Speciale*, fortificată prin aportul cadrelor didactice universitare: Э.И.И. Натанзон, Valentina Botnari, Valentina Pascari, Tatiana Gaidarlî-Banul, Elena Trestianu-Maler, Zinaida Caușnean-Hapco.

Treptat statele vacante au fost completate cu absolvenți performanți ai primelor promoții: Galina Odobescu-Chirică, Anastasia Cerbușcă, Maria Stamatî.

Unitățile Catedrei au fost suplinite, de asemenea, cu specialiști din diverse centre științifice reprezentative: T.A. Covaliciuc (Рівне, Украина), Н.Г. Белоус (Пермь, Россия), В.А. Гелло (Комсомольск-на-Амуре, Россия).

Pe parcursul anilor următori, activitatea Catedrei a fost monitorizată de managerii: Svetlana Cornițcaia-Primac (1983-1987); Andrei Caraman (1987-1992).

În anul 1992, în urma evenimentelor politice care au avut loc în Republica Moldova, Universitatea de Stat din Tiraspol a fost evacuată în orașul Chișinău. Catedrele Facultății Pedagogie existente la momentul respectiv au fost comasate în Catedra *Pedagogie și Metodici Generale* care, în circumstanțe destul de dificile, a fost condusă de către Dumitru Șiman. Începând cu anul 1993 Valentina Botnari este desemnată șef al Catedrei *Pedagogie și Metodici Generale*, care, ulterior, în 1996 a fost redenumită în Catedra *Pedagogie și Educație Preșcolară*.

Între timp, piața muncii din Republica Moldova solicita specialiști în psihopedagogie. De asemenea, prioritățile de activitate ale catedrei se modifică și în legătură cu distribuirea responsabilității catedrei pentru deschiderea studiilor postuniversitare de masterat la specialitatea Psihopedagogie în anul 2002. În acest context, la Facultatea Pedagogie în anul 2007 a fost deschisă Catedra de profil Psihopedagogie și Educație Preșcolară (PEP).

De-a lungul timpului, unitățile științifico-didactice ale Catedrei PEP au fost fortificate prin angajarea în calitate de titulari ai subdiviziunii a cadrelor didactice universitare: Valentina Mîslițchi, Veronica Uncu, Diana Antoci, Lilia Lașcu, Viorelia Lungu etc.

Oferta educațională propusă de Catedra PEP începând cu anul 2008 vizează inclusiv programele de studii superioare de master: Psihopedagogia învățământului preuniversitar, Managementul educației preșcolare, Psihologie socială și a familiei, Psihologie și consiliere educațională.

Experiența și bunele practici în asigurarea managementului de calitate exercitat mai bine de 20 ani de către dr., prof. univ. inter. Valentina Botnari, ce și-a adus contribuția remarcabilă la prosperarea Catedrei PEP, își găsește continuitatea în activitatea managerială a actualului șef de catedră – dr., conf. univ. Valentina Mîslițchi, care monitorizează activitatea Catedrei din anul 2016.

Preocupată de ralierea permanentă la necesitățile și exigențele pieței muncii, în anul 2018 Catedra PEP extinde oferta programelor de studii pentru Ciclul I. Studii superioare de licență, cu încă două programe: Psihopedagogie, Pedagogie preșcolară (învățământ cu frecvență, 3 ani, 180 de credite).

În perioada 2016-2022 unitățile Catedrei PEP sunt completate cu noi specialiști în domeniul Științe ale Educației și Psihologie: dr. hab., prof. univ. Viorica Andrițchi, dr., conf. univ. Lilia Pavlenko, dr., conf. univ. Iulia Iurchevici, dr., lector univ. Ecaterina Moga,

dr., lector univ. Inga Platon, dr., lector univ. Aurica Buzenco, dr. lector univ. Tatiana Vasian, asistent univ. Elena Stamatî, asistent univ. Gabriela Repeşco, dr., asistent univ. Lilia Luchianenco, asistent univ. Albina Scutaru.

Catedra *Pedagogie şi Metodica Învăţământului Primar* îşi începe activitatea în anul anul 1984, în cadrul Facultăţii de Pedagogie a Institutului Pedagogic de Stat „T. G. Şevcenco” din Tiraspol. Din ziua fondării şi până la 6 iulie 1992 catedra a fost condusă de Valeriu Plîngău, doctor în pedagogie, conferenţiar universitar.

În anul 1992, în urma evenimentelor politice care au avut loc în Republica Moldova, Universitatea de Stat din Tiraspol a fost evacuată în oraşul Chişinău. Catedrele facultăţii Pedagogie au fost comasate, reorganizându-se în catedra de *Pedagogie şi Metodici Generale*, şef de catedră fiind numit Dumitru Şiman.

În anul 1994 are loc o nouă reorganizare a catedrelor, astfel, divizându-se în Catedra de *Pedagogie şi Metodica Învăţământului Primar* şi Catedra de *Pedagogie Preşcolară*. Dl V. Plîngău este numit în calitate de şef al Catedrei de *Pedagogie şi Metodica Învăţământului Primar*, care, revenind în instituţia natală, a suplinat această funcţie până în ianuarie 2009.

Din ianuarie-septembrie 2009 conducerea catedrei a fost monitorizată de către decanul Facultăţii de Pedagogie, Vasile Panico, iar începând cu luna septembrie 2009 şi până în ianuarie 2012 funcţia dată a exercitat-o Mariana Vacarciuc. Din februarie 2012-2017, funcţia nominalizată a fost exercitată de Vasile Panico.

Actualul şef de Catedră, Silvia Golubiţchi, doctor în pedagogie, conferenţiar universitar, a fost membru al comisiei de atestare a cadrelor didactice în cadrul Colegiului de Medicină din or. Orhei şi Colegiul Politehnic al Universităţii Tehnice; redactor-coordonator al revistei Educaţiei Timpurii şi Preşcolare din Republica Moldova, Grădiniţa modernă; a expertizat Curriculumul Naţional: învăţământul primar, 2018 şi Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori, clasa a IV-a, 2015, 2017, 2018; autor al curriculumului Naţional Limba şi Literatura română, clasele V-IX (2019).

În decursul celor mai bine de patru decenii, Facultatea Pedagogie se afirmă prin rezultate remarcabile, prestigioase atât în domeniul învăţământului, cât şi pe plan ştiinţific. Facultatea Pedagogie a UST şi-a pus amprenta în învăţământul superior pedagogic autohton, evidenţiindu-se prin pregătirea profesională de excepţie a absolvenţilor, prin oferirea de programe academice acreditate, prin promovarea activităţilor ştiinţifice fundamentale şi aplicative de calitate în domeniul Ştiinţe ale educaţiei.

Actualmente, Facultatea Pedagogie oferă programe academice acreditate, **Ciclul I, studii superioare de licență**, la specialitățile:

- Pedagogie în învățământul primar și Pedagogie preșcolară
- Pedagogie în învățământul primar și Limbă engleză
- Pedagogie în învățământul primar și Psihopedagogie
- Pedagogie în învățământul primar
- Psihopedagogie
- Pedagogie preșcolară.

Ciclul II, studii superioare de master:

- Pedagogia și metodologia învățământului primar
- Managementul educației preșcolare
- Psihopedagogia învățământului preuniversitar
- Psihologia socială și a familiei
- Psihologie și consiliere educațională
- Managementul inovării și antreprenariat educațional
- Managementul proiectelor în organizațiile educaționale și de cercetare.

Devotamentul și dedicația administrației, cadrelor didactice au condus Facultatea Pedagogie spre ceea ce este astăzi: Facultate performantă, promotoare a culturii calității, valorilor naționale, a excelenței în domeniul învățământului pedagogic.

SECVENȚE DIN ISTORIA FACULTĂȚII PEDAGOGIE

Vasile PANICO, doctor, profesor universitar

Universitatea de Stat din Tiraspol

Facultatea Pedagogie a fost fondată în anul 1979 (an declarat de UNESCO *Anul Internațional al Copilului*) cu specialitățile inițiale *Pedagogie și metodica învățământului primar* și *Pedagogie și psihologie preșcolară*. La sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, Facultatea devine cea mai numeroasă în cadrul Universității de Stat din Tiraspol (pe atunci Institutul Pedagogic de Stat „T.G. Șevcenco” din Tiraspol).

Conducerea Facultății Pedagogie, în diferite perioade, a fost realizată de către decanii: Marinescu Dumitru, dr., conf. univ. (1979-1984); Guțu Vasile, dr., conf. univ. (1984-1989); Gello Valentina, dr., conf. univ. (1989-1992); Boian Ilie, dr., conf. univ. (1993-

1996); Panico Vasile, dr., conf. univ. (1992-1993; 1996-2016); Chirică Galina, dr., conf. univ. (2016 – 2021); Munteanu Tamara, dr. lector universitar (2021 – până în prezent).

Din iulie 1992 în urma declanșării conflictului militar de către forțele antinaționale, separatiste, Universitatea de Stat din Tiraspol este evacuată în mun. Chișinău. Anul de studii 1992-1993 începe la Chișinău, în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 480 din 9 iulie 1992, în condiții extrem de grele. În pofida lipsei suportului material, acumulat timp de decenii, Universitatea reușește să activeze în ritmuri stabile, fiind ajutată de conducerea Republicii Moldova și de universitățile și centrele științifice din Chișinău.

Facultatea Pedagogie nu dispunea de spațiu pentru decanat și catedre. Decanul, prodecanul și secretara Facultății își exercitau funcțiile prin birouri străine, în căminul studentesc sau chiar pe holurile blocului de studii. Orele cu studenții se realizau în incinta Universității de Stat din Tiraspol, strada Gh. Iablochin și a Universității Pedagogice „I. Creangă” din Chișinău. Abia la începutul lunii decembrie 1992, Facultatea Pedagogie a fost transferată în incinta Colegiului Pedagogic „A. Mateevici” din Chișinău. Baza materială a Facultății Pedagogie inițial s-a creat în baza donațiilor universităților din Chișinău, donațiilor cadrelor didactice ale facultății și procurării mijloacelor necesare (cele mai stringente) de către Universitate. Facultatea de Pedagogie a beneficiat de locuri în căminele studentești, oferite de către Universitatea Agrară din Moldova, Institutul de Educație Fizică și Sport, Universitatea de Stat de Medicină „Nicolae Testemițeanu”; Colegiul Național de Viticultură și Vinificație din Chișinău și alte instituții și organizații de Stat. Procesul didactic, în cadrul Colegiului Pedagogic „A. Mateevici”, se organiza de regulă în două schimburi. Schimbul doi era destinat pentru studenții Facultății Pedagogie. Până în anul 2003 Facultatea Pedagogie dispunea numai de un birou al decanatului și local foarte modest al catedrelor. Începând cu anul 2003, pentru ambele catedre și decanat, au fost alocate încăperi și săli de studiu. În aula 410 a fost creat cabinetul/laboratorul *Pedagogie și metodică învățământului primar*, iar în aula 107 laboratorul *Psihopedagogie și educație preșcolară*. În fiecare an catedrele și biblioteca universității era asigurată/ dotată cu surse științifice, metodice și didactice, inclusiv mobilierul și mijloacele tehnice necesare.

Menționez faptul că asupra existenței Facultății Pedagogie din cadrul Universității de Stat din Tiraspol, (inclusiv și asupra Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă”, Universitatea de Stat din Bălți) au fost câteva tentative (interne și externe) de dizolvare. Cele mai periculoase au fost în anii 1994-1996 și 1997-2003, din așa numită inițiativă a

Ministerului Educației și a unor demnitari politici, care urmăreau scopul de a stopa activitatea facultăților de Pedagogie din Republica Moldova. Au fost dezbateri aprinse pe marginea pregătirii cadrelor didactice în instituțiile de învățământ pedagogic superior. În aceste discuții, o echipă neformală, constituită din cadre didactice de la Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” și Universitatea de Stat din Tiraspol (Gusac Maria, dr., conferențiar universitar, Harea Maria, conferențiar universitar, Jelescu Petru, dr. hab., profesor universitar, Panico Vasile, dr., conf. universitar) au participat activ în aceste dezbateri, aducând argumente convingătoare referitor la pregătirea cadrelor didactice în Republica Moldova. În săptămânalul pedagogic *Făclia*, din 29 octombrie 1993 și 22 aprilie 1994, au fost publicate două articole sub denumirea „O concepție actuală” și „Pregătirea cadrelor didactice în Republica Moldova”, în care se fundamentează și se argumentează principiile pregătirii cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar în universități: organizarea pe baze științifice a procesului de pregătire, perfecționare și reciclare a cadrelor didactice pentru învățământul primar și cel preșcolar; respectarea echității juridice, morale, sociale, psihologice și pedagogice în pregătirea cadrelor didactice; pregătirea cadrelor didactice de înaltă calificare în corespundere cu necesitățile republicii și cu tendințele mondiale ale reformelor în învățământ; pregătirea cadrelor didactice într-un sistem unic, dinamic, continuu, deschis, ierarhizat pe trepte într-o continuitate permanentă pe parcursul vieții și al activității pedagogice; etapele pregătirii cadrelor didactice ș.a. Cea mai dificilă tentativă s-a desfășurat la finele secolului XX și începutul secolului XXI, atunci când planul de admitere la facultățile de pedagogie a fost elaborat și aprobat în luna august. Grupul neformal, alcătuit din persoanele nominalizate, a fost nevoit să ceară audiență la Ministerul Educației, Guvernul RM, Președintele Parlamentului, Dl C. Moțpan și Președintele RM, Dl P. Lucinschi, să argumenteze științific și socioeconomic necesitatea pregătirii cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar în universități. Discuțiile de la Parlament și Președinție s-au încununat cu succes.

Facultatea Pedagogie a UST și-a pus amprenta în învățământul superior pedagogic autohton, evidențiindu-se prin pregătirea profesională de calitate a absolvenților. În corespundere cu tendințele și exigențele de dezvoltare a învățământului superior, Facultatea Pedagogie își orientează activitatea în vederea realizării următoarelor obiective strategice:

- Promovarea activităților științifice fundamentale și aplicative în domeniul Științe ale educației;

- Elaborarea unui sistem coerent de formare continuă a cadrelor didactice din domeniul Științe ale educației;
- Implementarea unui curriculum modern, centrat pe personalitatea studentului, pe unitatea științei și practicii pedagogice, pe unitatea instruirii și autoinstruirii, pe caracterul prospectiv al instruirii, pe integrarea inter- și transdisciplinară.
- Crearea unui climat de muncă stimulatив pentru toți subiecții educaționali, implementând eficient politicile educaționale, promovând un învățământ activ, dezvoltativ, interactiv și formativ;
- Formarea competențelor intelectuale, a abilităților practice, a tehnicilor de lucru în echipă și a disponibilităților afective optime pentru asigurarea egalității șanselor și pentru o integrare socio-profesională eficientă;
- Dezvoltarea permanentă a viitoarelor cadre didactice prin educație intelectuală, morală, estetică, informațională și antreprenorială pentru a deveni persoane active, responsabile și cu competențe reale de gândire critică într-o societate democratică.
- Asigurarea unei culturi organizaționale, care să promoveze valori esențiale împărtășite de profesori, studenți, părinți și de actanții educaționali din comunitate în vederea centrării educației pe subiect, a formării unui minim eficient de competențe utile pentru o societate în schimbare.

EVOLUARE ÎN EVACUARE

Valentina BOTNARI, doctor, profesor universitar

Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară

Universitatea de Stat din Tiraspol

Evenimentele istorice tragice prin care a trecut Republica Moldova în anul 1992 căroră le-au căzut victime pe lângă militari și populație civilă, printre care membrii comunității academice a UST de etnie română, cât și reprezentanți ai altor comunități, au reprezentat un context care ne-au adus în Chișinău cu statut de evacuați. Condițiile psiho-sociale în care am fost propulsați ne-au solicitat eforturi semnificative pentru a ne adapta la circumstanțele capitalei unei țări „nou-nouțe”. Conjunctura nouă în care ne-am pomenit ne-a făcut să ne reevaluăm prioritățile, inclusiv cele profesionale, care trebuiau raliat la noile priorități ale politicilor educaționale.

Crearea unei noi societăți într-un stat tânăr și independent a conturat un nou profil al personalității careia i se va solicita să se integreze activ în construirea sociumului dorit. În acest context, se schimbă finalitățile educaționale, iar practica educațională se confruntă cu probleme specifice majore ce solicitau cu insistență rezolvare.

Așadar, cadrele didactice din UST își axau, pe de o parte, activitatea didactică, la solicitările timpului, adică pe pregătirea specialiștilor competitivi pe noua piață a muncii, iar pe de altă parte, realizau activitate investigativă în vederea găsirii soluțiilor la problemele pedagogice existente. În această ordine de idei, personalul academic din UST se implica în realizarea obiectivelor diferitor proiecte naționale și internaționale, în monitorizarea realizării tezelor de doctorat, inițial în cadrul învățământului postuniversitar, funcțional în UST, iar din 2015 în cadrul școlilor doctorale care au fost înființate ca subdiviziuni a UST. Realizarea funcțiilor enunțate solicitau și competențe profesionale pe măsură, fapt care motivau cadrele didactice universitare să se formeze continuu prin cursuri, stagii în țară și peste hotare, dar și ca autodidacți.

Performanța profesională atinsă s-a soldat cu rezultate **consiste** reflectate prioritar în formarea cadrelor didactice pentru învățământul general, fapt confirmat prin numărul impunător de absolvenți atât la ciclul 1 - Licență, cât și la ciclul 2 - Masterat și prin solicitarea continuă la admitere a specialităților acreditate de Agenții din țară și de peste hotare.

O preocupare specială a cadrelor academice a fost, precum am remarcat, pregătirea cadrelor de înaltă calificare. Prin determinarea subiectelor de actualitate a tezelor de doctorat se realizau, eventual se realizează obiective duble: pregătirea specialiștilor de înaltă calificare și concomitent prin rezultatele științifice obținute în cadrul realizării tezelor - obținerea soluțiilor pertinente pentru problemele existențiale în practica educațională. În această ordine de idei, pot aduce în atenție subiectele tezelor de doctorat susținute:

1. Continuitatea în formarea competențelor lingvistice la copiii de vârstă preșcolară mare și școlară mică. Doctorandă: Mîslițchi Valentina, 2012
2. Formarea competenței de comunicare asertivă la studenții din mediul multietnic. Doctorandă: Ianioglo Maria, 2013.
3. Educația atitudinii funcționale față de sănătatea proprie la copiii de vârstă preșcolară mare. Doctorandă: Iovva Olga, 2016.
4. Interconexiunea în formarea competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică. Doctorandă: Shtral Niva, 2019.
5. Impactul mediului educațional asupra evoluției lingvistice a copiilor din instituțiile

de învățământ preșcolar obișnuite și logopedice. Doctorandă: Boutboul Michal, 2019.

6. Formarea competenței de self-management a activității de învățare la studenți. Doctorandă: Lașcu Lilia, 2019.

Activitatea în proiecte de cercetare naționale și internaționale:

- 03 ianuarie 2020 – prezent – membru în echipa proiectului de cercetare/ cercetare – dezvoltare obținut prin competiție națională. Proiectul de cercetare: Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice din perspectiva conceptului Clasa Viitorului. Cod proiect: 0.80009.0807.37.
- 2015 – 2018 – executor în proiectul: Erasmus+ Crearea E-rețelei moldovenești pentru promovarea e-instruirii în formarea profesională continuă (TEACH ME), Fachhochschule des Mittelstands (FHM), Germany, Universitatea Sophia Antipolis din Nisa, Franța, Universitatea Kingston din Londra, Association of Distance Education (NADE), Lithuania, World University Service of the Mediterranean, Spania, Universitatea de Stat din Tiraspol, Universitatea „Alecu Russo” din Bălți, Universitatea Tehnică din Moldova, Universitatea „B.P. Hașdeu”, Universitatea de Stat din Comrat, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Institutul de Formare Continuă;
- 2011 – 2014 – executor în proiectul instituțional: Tehnologii facilitatoare ale adaptabilității copiilor la mediul școlar, Universitatea de Stat Tiraspol, Chișinău;
- Octombrie 2012 – mai 2013 – executor în proiectul: Incluziunea socială a persoanelor cu cerințe educaționale speciale prin dezvoltarea parteneriatului: familie – echipa multidisciplinară – comunitate. Grant: nr. 99/11/M finanțat de Ambasada Regală a Norvegiei, APDI-Humanitas, Chișinău, Moldova;
- 2008 – 2011 – executor în cadrul proiectului Educația centrată pe copil, susținut de către UNICEF Moldova;
- 2006 – 2010 – coordonator proiect instituțional: Calitatea învățământului superior – concepte și strategii în pregătirea cadrelor didactice, Universitatea de Stat din Tiraspol, Chișinău;
- 2003 – 2004 – coordonator proiect național Proiectarea și implementarea tehnologiilor moderne de predare-învățare-evaluare, Universitatea de Stat din Tiraspol, Chișinău.
- Numărul total de publicații științifice până la etapa actuală: peste 160 publicații.

Am expus sintetic demersul profesional evolutiv a propriei persoane de-a lungul anilor de activitate într-o instituție evacuată. Atare demersuri, dar și mult mai consistente au înregistrat și alte cadre universitare pe parcursul a 30 de ani de evacuare, completând topul valorilor științifice din Republica Moldova și nu numai...

CAMPANIA MOLDOVENEASCĂ A LUI IOAN ALBERT DIN 1497 CA EXPRESIE A PARTICIPĂRII ÎN MIȘCAREA DE CRUCIATĂ

Bartłomiej DŹWIGAŁA, doctor

[Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego](#), Varșovia, Polonia

Natalia Nowakowska a arătat că expediția moldovenească a lui Jan Olbracht din 1497 a fost îndepărtată în mod conștient de curtea regală de politica papală și de ideea unei cruciade înțeleasă ca o expediție de război paneuropeană. Scopul comunicării constă raportarea față de expediția lui Olbracht prin trimitere la concluziile cercetării formulate de unii istorici ai cruciadelor (Tyerman, Gaposchkin), potrivit cărora războiul de apărare a granițelor împotriva musulmanilor a fost înțeles ca o cruciadă în timpurile moderne timpurii. Prin folosirea izvoarelor liturgice din vremea lui Olbracht, este posibil să se exploreze fundalul cultural al expediției moldovenești din 1497, în centrul căreia se află ideea unui război în apărarea creștinismului.

PREGĂTIRILE MILITARE ALE CURȚII REGALE ALE LUI IOAN ALBERT PENTRU CAMPANIA MOLDOVENEASCĂ DIN 1497.

Agnieszka NALEWAJEK, doctor

[Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego](#), Varșovia, Polonia

Expediția moldovenească a lui Jan Olbracht din 1497 constituie o problemă importantă în problemele de cercetare ale curții regale poloneze la sfârșitul secolului al XV-lea. A avut ca rezultat dezvoltarea funcțiilor militare ale curții, în special în crearea a numeroase forțe de curte compus din curteni. Subiectul analizei îl constituie în principal probleme legate de extinderea formării curtenilor care au participat la expediție și pregătirile organizatorice ale curții regale pentru expediția militară. Problema numărului

steagului de curte a lui Jan Olbracht în timpul expediției moldovenești, estimat la circa 2.000 de curteni pe baza evidențelor cronicii, va fi supusă verificării la sursă.

Baza sursă a constatărilor sunt cărțile de conturi nepublicate, precum și registrele de semnături ale curtenilor lui Jan Olbracht. Pe baza acestor surse, s-au arătat pregătirile militare ale curții regale a lui Jan Olbracht pentru război de la întoarcerea domnitorului de la convenția de la Lewoczy în 1494 până la desfășurarea acesteia în 1497. Din a doua jumătate a anului 1495, regele a început să formeze forțele de curte în Rutenia, pe care le-a dezvoltat în anii 1496-1497. În Rutenia staționau trupe de curteni. Apoi aceste formațiuni au luat parte la expediția moldovenească. În legătură cu pregătirile pentru expediția de război, membrii curții au îndeplinit diverse sarcini în serviciul regal ce țin de domeniul militar. Cunoașterea acestor aspecte este importantă atât pentru cercetările asupra curților jagelone, cât și pentru istoria vechilor armate poloneze.

AREST TOTAL, INOPINAT ȘI BINE PLANIFICAT

Elena TABAN, doctor, conferențiar universitar

catedra Geografie Umană, regională și Turism

Universitatea de Stat din Tiraspol

Mereu am fost convinsă de faptul, că mediul social influențează suflete, caractere, destine omenești. Începând cu luna septembrie 1988, destinul meu și a familiei mele a fost în totalmente influențat de destinul celei mai puternice comunități academice din cadrul primei instituții de învățământ superior din Republica Moldova - Institutul pedagogic „T. G. Șevcenco” din Tiraspol, astăzi Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul în municipiul Chișinău.

Pentru cineva este o mare enigmă existența în denumirea instituției a denumirii or. „Tiraspol”, locația fiind deja de 30 de ani în municipiul Chișinău. Pentru mine, familia mea și familiile întregului corp profesoral-didactic și administrativ, precum și a studenților care au trecut prin procesul de arest și evacuare produs în vara anului 1992, UST a devenit „destin omenesc”, „viață de familie”, „cămin comun”, „luptă pentru continuitatea și crearea bazei tehnico-materiale, existență și dezvoltarea Universității în condiții de evacuare”. În acest articol se vor perinda amintiri din viața, „destinul familiei mele”, combinat cu destinul UST, prin următoarele aspecte: cum a ajuns familia mea în Tiraspol și rolul acesteia în viața UST, „arestul” patrimoniului material și uman al UST din 25 iunie 1992,

procesul evacuării și stabilirii colaboratorilor și studenților în municipiul Chișinău. Prin „destinul familiei mele” exprim în viziunea proprie, destinele asemănătoare a tuturor familiilor colaboratorilor și studenților evacuați din Tiraspol în Chișinău în vara anului 1992.

Am devenit contabil-superior în secția *Evidență patrimoniu* al Contabilității Institutului Pedagogic „T.G. Șevcenko” din Tiraspol în septembrie 1988. A fost dorința mea de a fi împreună cu soțul meu, Valeriu Taban, care devenise în acel an student la secția zi a facultății Fizică și Matematică.

În martie 1990 am fost rechemată de către administrația instituției din concediu pentru îngrijirea copilului (feciorul Pavel) pentru a fi trimisă la Institutul Unional de finanțe și economie din Moscova la un stagiu de dezvoltare profesională a contabililor șefi din instituții de învățământ superior din toate republicile membre ale URSS (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste). În rezultatul acestui curs, cu 2 ani înainte război, arest, evacuare, am devenit contabil-șef stagiar (01.06.1990), apoi contabil-șef (01.06.1991) al UST, perioadă de grea cumpănă, schimbări geopolitice, care aveau impact considerabil asupra activităților economico-financiare. Modificările țineau de multe aspecte financiar-economice cu referire la: reformele actelor normative cu referire la salarii, burse, achiziții, raportare etc.; modificarea modalităților de finanțare, schimbarea statutului și a actelor de constituire, ștampilelor, contractelor etc.; schimbarea sistemului bancar, (băncile sufereau o reformare totală, care avea și o conotație politică de constrângere a unicului cuib de patrioți din Tiraspol, fapt care a dus și la necesitatea de ridicare a banilor din dreapta Nistrului, localitatea Căușeni); devalorizarea rublei ex-sovietice și înlocuirea acesteia cu cupoane; la încasarea mijloacelor bănești se aduceau pentru plata salariilor și burselor, lunar a câte 4-7 saci mari cu bani, care necesitau numărați, transportați, încărcăți, descărcați cu asigurarea integrității acestora; necesitatea deservirii financiare a mai multor licee, școli din stânga Nistrului, care la fel aveau probleme cu băncile din Tiraspol, în baza deciziei Ministerului Educației.

Patrimoniul UST în vara anului 1992 era foarte valoros, încadrat în campusul studentesc înconjurat cu garduri bine amenajate. Acestea includeau:

- Cinci blocuri de studii (inclusiv administrativ) cu săli spațioase, mobilier modern, laboratoare științifico-didactice cu tehnică necesară procesului de studii la toate 5 facultăți.
- Biblioteca științifică universitară, dotată cu un număr enorm de cărți, care se echivala pe atunci cu fondul de carte a Bibliotecii Naționale din Chișinău.

Inventarierea fondului de cărți se efectua în decurs de luni întregi și în caz că nu cunoșteai locația era ușor să rătăcești în labirintul de stelaje enorme pline cu literatură de specialitate, științifică, artistică etc.

- Șapte cămine studențești, bine amenajate și dotate cu necesarul de cazare: paturi, saltele, albituri, săli de citire și de odihnă a studenților cazați.
- Profilatoriu sanatorial, dotat cu tehnică și cabinete medicale pentru deservirea studenților și colaboratorilor, personal medical.
- Stațiune agrobiologică cu suprafețe enorme de terenuri agricole, plantate cu diferiți arbori, arbuști, flori, plante pentru experimente didactico-științifice.
- Tabăra de vară de pe malul Nistrului pentru odihnă și sport a studenților, amenajată cu căsuțe și inventar necesar.
- Gospodărie auxiliară cu automobile, autobus, autoturisme pentru necesitățile instituției.
- Cantine studențești etc.

Colaboratorii contabilității UST, anul 1991.

Fotografie din arhiva contabilului șef Elena Taban (în centru). (Gorzina Svetlana, Ludmila Soloviova, Valentina Ivanovna, Elena Mihalache, Natalia, Lucia Patrașco, Natalia, Svetlana.)

Toată averea materială, menționată era gestionată de resursa cea mai valoroasă, cea mai sensibilă și totodată cea mai puternică a unei instituții universitare - resursa umană. Colaboratorii universității erau clasificați în componentele de bază:

- Administrația, formată din rector, prorectori, decani, șefi catedre, șefi gospodărie, contabil șef, șefi ale altor subdiviziuni;
- corpul profesoral-didactic, alcătuit din asistenți, lectori, lectori superiori, conferențieri universitari, profesori, cercetători științifici;
- Corpul auxiliar didactic, care includea metodiștii, laboranții, secretari;
- Corpul administrativ-gospodăresc de deservire.

Colectivul contabilității era alcătuit din persoane, care în majoritate aveau familii și erau băștinași din Tiraspol.

„Arestul” patrimoniului material și uman al UST din 25 iunie 1992 a fost bine planificat de către așa numitul pe atunci soviet suprem temporar al republicii transnistrene încă de prin anul 1990. Inițial, a fost pus la cale deschiderea unei universități corporative din orașul Tiraspol, care au avut agenți din cadrul angajaților de etnie rusă din UST. Aceștea au colaborat și furnizat informații exacte cu privire la locații, hărți ale administrației, blocurilor de studii, decanate, catedre, laboratoare, cămine și alte bunuri. Așa numitul document oficial „слияние двух вузов - Тираспольского государственного педагогического института им. Т. Г. Шевченко и Тираспольского государственно-корпоративного университета Приднестровского региона” în viziunea mea a fost un **arest total, inopinat și bine planificat** al patrimoniului material și uman creat de-a lungul istoriei celor 62 de ani ai UST (1930-1992). Actul a fost realizat prin numirea, în locul celor care ocupau funcții administrative din UST, a unui grup de oameni veniți din cadrul universității corporative într-un moment inopinat și ocuparea acestor funcții, prin schimbarea de lacăte la ușile cabinetelor, fără a se crea careva comisii de transmitere (așa ca la furt). Exact așa a fost și cu contabilitatea. Au venit noul contabil șef și economistul, care au luat cheile de la casieria centrală, birou și safeu, oferindu-mi o masă și un scaun în biroul comun al contabilității. Am solicitat permisiunea de activitate temporară cu scop de întocmire a raportului semianual (ianuarie-iunie 1992) pentru finanțarea primită de la Ministerul Educației a Republicii Moldova. Întocmisem aceste rapoarte în 2 exemplare, unul fiind ascuns în haină și adus ulterior în Chișinău.

Din cauza războiului și a mobilizărilor la război a tuturor bărbaților, inclusiv a studenților, nimeni din ei nu mai erau prin preajmă. Plecase în Chișinău, la prima citație - cu trenul marfar, prin Odesa, pentru a nu fi impuși să lupte cu frații lor.

Erau în toi examenele de licență, concediile de vară, admiterea pentru noul an de studii. Am fost anunțată ulterior să finalizez toate rapoartele și să vin de urgență la Chișinău, unde așteptau deja colaboratorii și studenții evacuați. Era necesar de întocmit

toate documentele de constituire a UST cu statut de evacuare temporară la Chișinău, de deschis noi conturi bancare, de creat comisii de primire - transmitere a patrimoniului acordat prin decretul Președintelui Mircea Snegur, de creat comisii de examinare și de admitere, de asigurat o continuitate, care cu mare regret, durează deja trei decenii.

Aveam doar 26 de ani, tineri de tot la răscruce de drumuri, fără să avem certitudinea viitorului UST, dar și a destinului familiar propriu.

Entuziasmul tuturor, uniți prin idei comune și speranțe la un viitor mai luminos au făcut să ne mobilizăm forțele și să creăm totul de la zero. În vara respectivă a fost depusă o muncă enormă pentru restabilirea decanatelor, catedrelor, crearea comisiilor de licență și comisiilor de admitere, restabilirea la studii a studenților, care s-au refugiat din Tiraspol la Chișinău. A fost depusă multă muncă și mult suflet pentru a crea colective pentru fiecare facultate, catedră, secții, inclusiv, contabilitatea.

Colectivul contabilității UST din a. 2010.

Inițial, au fost restabilite listele colaboratorilor evacuați, care nu-și ridicase banii pentru concediul din vara 1992. Am deschis cont bancar la BC „Banca Socială”, apoi am primit primele finanțări. În memorie a rămas și faptul că, până s-a găsit un safeu și o locație specială, dormeam cu banii ridicați pentru concediu sub cap, în odaia de la etajul 7 din căminul familiar din str. Mesager 5/1, unde au fost cazați toți colaboratorii refugiați. Au fost create comisii de primire-predare a patrimoniului și desigur luate la evidență contabilă activele primite în gestiunea UST.

Astfel, cu ajutorul conducerii țării, am primit un patrimoniu: clădirile fostului Colegiu Tehnologic Unional, căminul din str. Mesager 5/1, un bloc din str. Iablocikin 5 (fosta str. Cubani 5), unde a fost instalat blocul administrativ-didactic cu 3 facultăți - Fizică

și Matematică, Biologie și Chimie, Filologie, Geografie. Facultatea de Pedagogie a fost localizată pe str. Pușkin, împreună cu Colegiul pedagogic, iar din 1997 facultatea de Geografie - a fost transferată pe str. Ștefan Cel Mare 200 cu drept de locațiune. Ulterior în 2002, UST primit în patrimoniu clădirea din str. Drumul Viilor 26 A și căminul studențesc din str. V. Cheltuială 11.

Ulterior, evenimentele au decurs prin prisma incertitudinii continue cu discuții de genul - „În anul următor de studii ne vom întoarce la Tiraspol și vom reveni la normalitate”. Cine și-a pus întrebarea „Ce s-a întâmplat cu familiile celor care au venit aici, la Chișinău și au circulat decenii întregi Chișinău-Tiraspol-Chișinău, uneori înfometați, uneori disperați de dispersarea de soții și copii care au rămas în Tiraspol, uneori cerșind o mică compensare a cheltuielilor de transport, deși, cred eu, li se cuvenea mult mai mult?” . Trăind în căminul din strada Mesager 5/1, în condiții aproape inumane pentru un profesor, doctor habilitat, academician, aceștia fiind elita țării, creatori de viitoare cadre didactice pentru întreg sistemul educațional, cred că toți sunt eroi în felul lor, pentru faptele sale, pentru refugiul în scopuri mărețe. Acum, în timp, recunosc, că am un respect și mai enorm, mă închin până la pământ tuturor, celor, care au stat cot la cot și au creat continuitate, au creat baza tehnico-materială a sălilor și laboratoarelor de studii aici la Chișinău, fiind mereu cu gândul la un viitor mai bun, la revenire acolo, în campusul universitar din inima orașului Tiraspol în calitate de biruitori, în calitate de proprietari ai bunurilor adunate cu suport personal al lor în tinerețe.

Întotdeauna am sperat la o revenire cu toate drepturile, la o țară integră, la o patrie fără războaie, cu oameni pașnici, fericiți. Asta mi-am dorit să las moștenire celor trei feciori Pavel, Ion, Ștefan, crescuți și educați cu mare grijă de Valeriu și Elena TABAN în sânul Universității de Stat din Tiraspol evacuată la Chișinău.

”FAC ȘI...ÎNȚELEG”

Igor POSTOLACHI, doctor, conferențiar universitar

catedra Fizică Teoretică și Experimentală

Universitatea de Stat din Tiraspol

Acest motto-u vine din străvechea înțelepciune chinezească. Chiar dacă aud și văd, voi înțelege și cunoaște numai dacă „*Fac și...înțeleg*”, adică acționez. Dar a acționa în fizică înseamnă a cunoaște și a înțelege prin experimentare.

Istoria catedrei de Catedrei de Fizică Teoretică și Experimentală începe odată cu fondarea Universității și facultății de Fizică și Matematică, 1 octombrie 1930. Pe parcursul istoriei, numele, baza materială și structura catedrei a fost modificată de mai multe ori. Însă, permanent, în paralel cu lecțiile de prelegeri și lecții practice de rezolvare a problemelor studenții realizau și lucrări de laborator pentru verificarea experimentală a legilor de bază.

În rezultatul conflictului din Transnistria din anul 1992 ne-am pomenit la Chișinău în localul unui colegiu fără bază materială pentru realizarea lucrărilor de laborator la fizică. În primii doi ani studenții realizau lucrările practice și de laborator la universitățile din Chișinău:

- lucrările de laborator la mecanică și fizică moleculară erau realizate la Universitatea Agrară de Stat din Moldova;
- lucrările la electromagnetism la Universitatea Tehnică a Moldovei;
- lucrările la optică și fizica atomului la Universitatea de Stat din Moldova.

Pe parcursul a doi ani (1992-1994) au fost procurate materiale ilustrative și aparate pentru demonstrarea experimentului fizic. În 1994, șeful catedrei de fizică Eugen Gheorghită vine cu inițiativa de a restabili, mai precis, de a crea baza proprie a laboratoarelor de fizică generală. Au fost aprobate următoarele responsabilități:

Laboratorul de mecanică - responsabil Mihail Cernei;

Laboratorul de fizică moleculară - Raisa Coșcodan, Valentina Postolachi;

Laboratorul de electromagnetism - Pantelei Untilă;

Laboratorul de optică și fizică atomică - Igor Postolachi;

Coordonator – Eugen Gheorghită.

Laboratorul la mecanică a fost proiectat de Mihail Cernei împreună cu Eugen Gheorghită și realizat de Anatolie Buga, tatăl studentului de la specialitatea matematică și fizică Valentin Buga. La sfârșitul anului de studii 1994-95 absolventul V. Buga în teza de

licență descrie 12 lucrări de laborator la mecanică. Toate mecanismele și dispozitivele erau confecționate la strung din metal. Laboratorul de optică și fizica atomului a fost proiectat de membrii catedrei (E. Gheorghiță și I. Postolachi) și realizat de profesorul universitar Mihai Caraman și conferențiarul Petru Lozovanu (USM). Pentru laboratorul de electromagnetism au fost procurate standuri educaționale destinate pentru realizarea lucrărilor de laborator și de cercetare produse în Belarusia. Multe lucrări de laborator, instalații de cercetare au fost realizate de studenții absolvenți sub conducerea cadrelor didactice de la catedră. Astăzi aparatajul clasic existent este completat de o serie de detectoare, module și senzori digitali de ultimă generație. La moment, în cadrul proiectului „Metodologia implementării TIC în procesul de studiere a științelor reale în sistemul de educație din Republica Moldova din perspectiva inter/transdisciplinarității (concept STEAM)”, (director de proiect Chiriac Liubomir, profesor universitar), până la sfârșitul anului 2023 se vor elabora ghiduri în care se va descrie metoda realizării activităților practice și de laborator la științe și la fizică cu senzori digitali pentru fiecare treaptă de învățământ.

O ISTORIE DE SUCCES ÎN EVACUARE: LABORATORUL SIG AL FACULTĂȚII DE GEOGRAFIE

Vitalie DILAN, asistent universitar

Universitatea de Stat din Tiraspol

Dezvoltarea continuă a sistemului educațional și racordarea la necesitățile pieței muncii a determinat ca Facultatea de Geografie să se adapteze și să introducă tehnologii inovatoare pentru a spori calitatea procesului de predare – învățare – evaluare și de cercetare. Integrarea aspectelor geografice cu noile tehnologii informaționale a rezultat cu crearea Laboratorului Sisteme Informaționale Geografice, laborator fondat în anul 2005 ca urmare a Hotărârii Senatului Universității de Stat din Tiraspol din ianuarie 2005. Decizia de creare a laboratorului a venit și ca rezultat a suportului proiectului Intergraph Synergy Registered Research Laboratory, prin care laboratorul a obținut licență “Intergraph” ce a inclus 5 licențe GeoMedia, 5 licențe GeoMedia Professional, 5 licențe GeoMedia Terrain, 5 licențe GeoMedia Grid, 5 licențe SMMS for GeoMedia, o licență GeoConnect, o licență map server GeoMedia Web Map Professional, 2 licențe GeoMedia Image. Membrii Laboratorului au promovat de-a lungul timpului integrarea instrumentelor SIG la mai multe

discipline din planurile de învățământ, iar o dată cu fortificarea capacității instituționale și profesionale a corpului didactic – profesoral prin participarea la diverse **seminarii**, traininguri, proiecte naționale și internaționale în anul 2011 a fost inițiat primul program de master specializat în Geoinformatică în Republica Moldova. Programul de master are 120 credite la domeniul general de studii Științe ale Naturii. Forma de organizare a învățământului este la zi, organizat în patru semestre a câte 30 credite pe semestru, ultimul fiind orientat spre lucrul asupra tezei de master. Bunele practici și schimbul de experiență din cadrul proiectului “Tehnologia geoinformațională pentru dezvoltarea durabilă a Țărilor Vecinătății Estice” (GIDEC) a fost pilonul principal care a stat la baza deciziei de a crea Programul de masterat în Geoinformatică prin Hotărârea Senatului UST din 18 aprilie 2011 și care a fost autorizat prin Ordinul Ministerului Educației din 04 ianuarie 2012. Proiectul GIDEC a fost finanțat din Programul TEMPUS IV, implementat în perioada 2010 – 2013 în parteneriat cu Institutul Regal de Tehnologii (KTH) din Stockholm, Suedia. Fortificarea capacităților ca rezultat al implementării proiectului GIDEC a constat în asigurarea cu pachete software ArcGIS și hardware – un server, 10 PC, plotter, imprimantă, proiector etc.

Modernizarea continuă a laboratorului este imperios necesară, astfel din noiembrie, 2019 a fost inițiat un nou proiect finanțat de Comisia Europeană prin Programul Erasmus+ - Proiectul “Business driven problem-based learning for academic excellence in Geoinformatics” (GEOBIZ/ Nr. 610225-EPP-1-2019-1-HR-EPPKA2-CBHE-JP). Proiectul este implementat în parteneriat cu Facultatea de Geodezie a Universității din Zagreb, Croația pe o durată de 3 ani. Scopul proiectului este pe de o parte de a asigura modernizarea programului de master Geoinformatică, iar pe de altă parte lansarea unui nou program de formare continuă în domeniu – Bazele Sistemelor Informaționale Geografice – program orientat să formeze specialiștii din domeniu de la diverse instituții publice și private din țară. Modernizarea Programului de master presupune pe de o parte actualizarea **curriculelor** la disciplinele existente prin abordarea PBL, dar și introducerea de noi cursuri precum *Metode și tehnici de achiziții a datelor spațiale*, dar și dotarea Laboratorului SIG cu noi echipamente și softuri specializate: dronă DJI Phantom cu cameră multispectrală și softul Pix4D, server, 5 stații grafice, receptor GNSS etc.

Rezultatul acestor eforturi a fost decizia Consiliului de conducere al ANACEC din 28 aprilie 2022 de acreditare a programului de studii superioare de master Geoinformatică, domeniul general de studiu 053 Științe fizice, master de profesionalizare cu 120 credite ECTS, forma de învățământ cu frecvență, pentru o perioadă de 5 ani.

Parteneriatele cu alte instituții de stat și de peste hotare, precum și cu mediul de afaceri asigură buna funcționalitate a laboratorului, contribuie la desfășurarea activităților de cercetare și dezvoltare a soluțiilor inovative prin integrarea tehnologiilor informaționale. Printre partenerii strategici cu care au fost menținute relații de colaborare sunt: Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru (Universitatea Tehnică a Moldovei), Institutul de Ecologie și Geografie, Departamentul de Geografie (Facultatea de Geografie și Geologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), Departamentul de Hidroameliorații și Protecția mediului (Facultatea de Hidrotehnică, Geodezie și Ingineria Mediului, Universitatea Tehnică “Gh. Asachi” din Iași), Facultatea Cadastru și ingineria mediului (Universitatea Agrară de Stat din Moldova), companiile: Bloom (membră a trustului european Bloom), Agenția “Apele Moldovei”, companiile Terra Concept, VEC SRL, Cart Engineering, Bosal Solutions etc.

Pe parcursul timpului, membrii Laboratorului SIG, implicit membri ai Facultății de Geografie au editat în comun cu specialiști de la alte instituții din țară și de peste hotare, o serie de manuale, ghiduri practice în domeniul SIG și Teledetecție dedicate în special studenților, dar și altor actori – cheie interesați de domeniu, precum: Teledetecție. Curs universitar., 2013 (autori: Badea, Al.; Nistor-Lopatenco, L.; Dilan, V.), Inițiere în SIG. Curs universitar., 2013 (autori: Castraveț, T.; Bejenaru, Gh.; Căpățînă, L.; Dilan, V.), Tehnologii geoinformaționale avansate. Curs universitar., 2013 (Grama, V.; Cepoi, E.; Dilan, V.), Teledetecție. Ghid metodic., 2013 (Badea, A.; Dana, I.; Nistor-Lopatenco, L.; Dilan, V.), Inițiere în SIG. Ghid metodic., 2013 (Castraveț, T.; Bejenaru, Gh.; Căpățînă, L.; Dilan, V.), Geoinformatica și analiza spațială., 2012 (Castraveț, T.; Dilan, V.), Tehnologii GIS cu ArcGIS. Aplicații., 2006 (Grama, V., Dilan, V., Nistor, L., Iacovlev, A.) etc.

AMINTIRI DE RĂZBOI. EVACUAREA UNIVERSITĂȚII MELE

Vitalie MAMOT, doctor, conferențiar universitar

catedra Geografie Umană, Regională și Turism

Universitatea de Stat din Tiraspol

Începutul anilor '90 poate fi considerată “perioada de aur” a Facultății de Geografie, în mare măsură datorită faptului că la cârma universității și a facultății erau geografi demni de tot respectul și toată admirația, precum și a interesului sporit al abiturienților față de geografie, la facultate fiind înregistrat un număr mare de studenți. În acea perioadă, funcția de decan era deținută de Dl Sezont Ciubară, dr. conf. univ., iar funcția de rector - de Dl Mihai Coșcodan, dr. conf. univ. (<https://tinyurl.com/y9sjezew>). La fiecare an de studii erau câte 3 grupe de studenți, dintre care 2 grupe cu predare în limba română și o grupă cu predare în limba rusă, respectiv, 50 și 25 de persoane. Studenții se cunoșteau între ei foarte bine, menținând relații de colegialitate și prietenie. Situația academică a studenților era diferită, erau studenți foarte buni, buni, dar și din cei care aveau o altă orientare vocațională.

În anul 1992 am fost cazat într-o cameră în căminul Facultății de Matematică. În cameră eram stabiliți 4 colegi (Mamot Vitalie, Paladi Mihai, Postica Veaceslav și Lupașco Nicolae). Fiecare dintre noi aveam diverse sfere de preocupare, interese și hobby-uri. În camera propriu-zisă ne unea rutina zilnică, pregătirea hranei și luarea mesei. Mihai Paladi era iubitor de plimbări și foarte des pleca în oraș la plimbare. De regulă, venea de la ore, se pregătea de ieșire, îmbrăcându-se de gală și dându-și părul cu gel. Nicolae Lupașco era originar din Ucraina, localitatea Ciudei, regiunea Cernăuți. În acea perioadă, își făceau studiile mulți studenți originari din regiunea Cernăuți și Odesa, aceștia venind printr-un schimb de studenți cu Ucraina. Nicolae era iubitor de lectură de loisir, respectiv, citea foarte multă literatură artistică, savurând câte o carte pe zi. Era iubitor, în special, de noutăți literare, cum ar fi detectiv, dar și romane de dragoste. Postică Veaceslav este vărul meu, pasionat de geografie și care destul de des făcea naveta la Mereni.

Am fost cazați într-o cameră bântuită de istorie și de multe generații de studenți și, de regulă, cazarea începea cu reparația cosmetică a camerei. Părinții ne dădeau de acasă păretare, pentru a le pune pe perete, de-a lungul patului, pentru a ne proteja de răceală. Aveam și eu unul, pus la perete, iar deasupra lui un tricolor cât patul de mare. Cei care ne vizitau în cameră, adeseori îmi spuneau să-l scot de pe perete, întrucât era periculos și oricând vre-un cazac putea să își facă de cap. Într-o seară, când deja era război, în căminele Facultăților de Geografie (căminul nr. 4) și de Matematică au dat buzna cazaci cu

Kalaşnikov şi au tras câteva rafale. Țin minte că atunci în cameră era doar Nicolae, care citea următoarea carte. Au deschis uşa şi l-au întrebat cine este şi unde-s spionii-români. Probabil era un cazac drogat care căuta spioni şi care nu a reuşit să vadă tricolorul pe perete, acesta fiind de fapt acoperit cu uşa deschisă. Întâlnirea cu cazacii s-a încheiat cu bine.

Aş vrea să mă refer puţin la drumul făcut pe direcţia Mereni – Tiraspol, întrucât anume aflându-mă în transport, am simţit pentru prima dată emoţia războiului. Dimineţile de duminică le petreceam acasă, iar în a doua parte a zilei, pe la orele 14-15 mă pregăteam să mă deplasez la gara Mereni, astăzi Merenii Noi. Până la gară era o distanţă de vre-o 6 kilometri. Țin minte că se ajungea cu greu, chiar şi dacă exista o rută regulată de autocar spre Chişinău ce traversează această localitate. Era o necoincidenţă cu mersul trenului şi de asta încercam să ajungem mai repede în gară. De fapt, mai era o opţiune de a veni cu o maşină de ocazie de la Chetrosu până la Tiraspol, noi numeam această ocazie - de a găsi un “motoraş”, la preţul de 2 ruble în 1989 sau echivalentul lor ulterior. Deci cei mai bogaţi ajungeau cu “motoraşul” iar ceilalţi veneau cu trenul la preţul 40-60 kopeici (bani).

În anul 1989 am fost înmatriculat la Facultatea de Geografie a Institutul Pedagogic de Stat ”T.G. Şevcenko”. Când a început războiul, în 1992, eram student la anul 3 de studii. Eram în plină sesiune. Deja susţinusem 3 examene şi mai aveam un examen la cursul de Fitofiziologie, profesor Dl Şatcovschii. Războiul se întindea de mult timp, încă din martie 1992, însă, în Tiraspol acest fapt încă nu se resimţea. În oraş se trăia într-o rutină urbană obişnuită. Am realizat toate orele planificate în semestrul de primăvară-vară, conform orarului, până la începutul sesiunii. Conform planului de învăţământ, în acea perioadă, studenţii-geografi trebuiau să desfăşoare o practică de teren la Camenca (practica de după anul 3 de studiu). În general, la facultate se desfăşurau multe practici de teren. Mi-au rămas toate în memorie... De fapt, îmi plăcea să mergem în teren şi să realizăm principiul legăturii teoriei cu practica, efectuând măsurători, descrieri, analize etc. De fapt, erau planificate 4 practici de teren, care aveau loc la finele fiecărui an de studii – la Tiraspol, Krasnogorka (anul I), Lipnic (Ocniţa) anul II, Camenca, anul III şi Crimeea, în anul IV. Deci, eram în aşteptarea desfăşurării practicii de teren, chiar şi dacă toţi dintre noi, eram gata să admitem faptul că aceasta nu poate avea loc din cauza războiului.

Pe timp de sesiune plecam acasă la Mereni, care era la o distanţă de vre-o 30-40 km de Tiraspol. Era vineri, data de 19 iunie 1992. Traversam cu trenul Calfa, unde de fiecare dată acesta încetinea mersul, mai mult datorită reliefului accidentat. La intrarea în Bender, deodată am văzut cum prin tufăriş se ascundeau soldaţi şi cazaci țințiți cu privirea spre direcţia Varniţa. Mulţi din tren s-au speriat. Țin minte că unii s-au trântit la podea. Eram

prea tânăr să înțeleg ce se întâmplă. Trenul s-a oprit la gara din Bender unde au ieșit pasageri. Pe peron stateau cazaci agitați, care tot fluturau cu Kalașnikov. Trenul a continuat calea spre Odesa, a traversat podul peste râul Nistru la Parcani. Când am ajuns în gara Tiraspol era liniștea pe care o știam de fiecare dată în acel oraș. Tiraspolul era un oraș multinațional, destul de curat și liniștit. De la gară am luat troleibuzul nr. 10 care circula din Piața gării, pe strada Lenin, apoi pe strada Karl Liebknecht, și ajungea la strada Mira (Păcii) unde se afla campusul nostru universitar. În campus erau amplasate căminele tuturor facultăților: căminul nr. 2 al Facultății de Biologie și Chimie; căminul nr. 1 al Facultății de Pedagogie (chiar la intrarea în campus din partea blocului administrativ); căminul nr. 3 era al Facultății de Fizică și Matematică; căminul nr. 4 al Facultății de Geografie și căminul nr. 5 al Facultății de Filologie, iar lângă acest cămin era așa-numitul „rai” al studenților – așa numitul Profilatoriu. Aici studenții aveau ocazia de a se recupera după munca asiduă de student. Când am intrat pe poarta campusului (care, de altfel, de fiecare dată era încuiată cu un lanț lung și cu un lacăt mare), dinspre stadionul orășenesc, afară în zona căminelor erau puțini oameni. Le-am zis despre ceea ce am văzut și puțini au luat în seamă. Am mers în cameră și mi-am căutat de treburi, aveam de învățat pentru examenul la cursul de Fitofiziologie, care ne părea pe atunci o barieră de netrecut. Spre dimineața, pe la ora 4 am auzit primele bubuituri de tun. Printre studenți a început puțină panică. Eram tineri și nu sesizam urgia războiului. Priveam totul cam în șagă. Pentru noi, războiul era departe, chiar dacă într-adevăr, luptele se dădeau la Bender, Parcani și Chițcani. Am mers la institut să vedem ce facem mai departe. Afară erau mulți profesori care ne-au recomandat cu insistență să mergem acasă cu trenul prin Odesa, iar de acolo până la Basarabeasca și să așteptăm mesaje cu instrucțiuni ce să facem mai departe. Am revenit în cămin, unde deja se simțea o situație tensionată și o stare de evacuare. Adică, sesizam că avem puțin timp pentru a strânge lucrurile personale și a pleca cât mai urgent din oraș. Atunci, credeam că vom reveni în oraș după ce va fi eliberat de cazaci. Însă, nu a fost să fie. Aveam multe cărți luate de la biblioteca institutului. Mă uitam la ele și alegeam ce să iau cu mine. Cineva mi-a zis să le las și să-mi caut de drum pentru că în curând nu vor fi trenuri, dacă este închisă calea dinspre Chișinău. Nu mai țin minte cum am ajuns la gară. Aici s-a început infernul. Până atunci eram mare amator de filme despre război. Dar ceea ce am văzut la gară m-a marcat foarte mult. Era ca într-un film. Mii de oameni, care voiau să se urce în acel tren interurban de pasageri care nu mai țin minte cum era acolo, cred că a venit de la Odesa, fiind trenul cu care am venit și eu, vineri la Tiraspol. Toți doreau să ajungă la Odesa, de fapt să iasă din acest oraș numit Tiraspol. Am reușit să mă cațăr într-un vagon. Până la

Odesa toți pasagerii parcă au luat apă în gură. A fost un drum al tăcerii, unde toți nu prea înțelegeam ce se întâmplă. Am ajuns la gara Odesa, probabil în vre-o 3 ore. Acolo deja am văzut multe fețe cunoscute de profesori tineri, care locuiau în căminul nr. 4, unde era un etaj pentru familii de tineri profesori. În gară, sosise trenul Odesa-Basarabeasca. Era plin de pasageri. O bună parte dintre ei, stăteau în picioare. Țin minte că am stat toate 7 ore în picioare, atât cât a circulat trenul până la Basarabeasca. La sosire am umplut repejor piața gării. Deja se făcuse seara. Cineva dintre profesori, Chiriac Liubomir, a plecat la administrația publică a orașului să vadă dacă găsesc vre-un autocar pentru a ne deplasa la Chișinău. Cred că, pe la ora 23.00 ne-am pornit spre Chișinău. Am stat în gara Chișinău toată noaptea. Dimineața la ora 5 eram deja în autobuzul cu Ruta Chișinău – Mereni. Am mai avut până atunci situații unde trebuia să demonstrez maturitate, însă atunci când eram în autocarul spre Mereni, mă uitam în jur, la oamenii din jurul meu și îmi dădeam seama că am reușit, având doar vârsta de 19 ani. Dar trebuie să constat că am mai avut examene de maturitate, atunci când lipeam tricoloruri din hârtie pe monumentul lui Suvorov și pe alte edificii din Tiraspol, împreună cu colegii mei (Bacal Petru, Melnic Angela și Cocârla Aliona), dar și când eram la Cahul în 1990 cu un autocar întreg de studenți de la institutul nostru (cu Machidon Mihai, Stelea Vitalie, Donea Vasile etc) baricadați în sediul Consiliului orașenesc etc.

Războiul s-a încheiat repede. Nu mai credea nimeni dintre studenți și profesori că se vor întoarce înapoi la Tiraspol. De fapt, se vehicula și până la război că Facultatea de Geografie sau chiar tot institutul va fi transferat în Chișinău. În luna august cred că m-am pornit la Tiraspol, să-mi mai iau ce mi-a rămas din haine și cărți. Am mers la sediul Facultății de Geografie. Nu-mi venea a crede când afară l-am văzut pe Dl Șatcovschii, profesorul la care trebuia să susțin ultimul examen. M-am apropiat de el și i-am zis cine sunt, l-am întrebat când vom desfășura examenul, fiind cu speranța că îl vom susține la Chișinău. Domnia Sa a privit spre mine și mi-a acordat câteva întrebări din fiziologia plantelor. Mi-a cerut carnetul de note și mi-a pus notă. Abia atunci am înțeles tragedia profesorilor noștri. Unii dintre ei fiind stabiliți bine la Tiraspol, având familii mixte, nu au putut lăsa familiile și să se refugieze la Chișinău. Este de apreciat eroismul profesorilor noștri înaintași care au circulat și circulă 30 de ani de la Tiraspol spre Chișinău și invers.

La cămin, de regulă, persoanele de serviciu de la poartă erau doamne în etate. Țin minte că veneau să se angajeze persoane din organele securității, care după ce se pensionau ajungeau în funcția de intendent la cămin și oameni de gardă, iar când erau mai liberi, ne mai „turnau” pe la KGB-ul lor. În campus era liniște. Am intrat în cămin cu ușurință. Eram

singur, am strâns tot ce aveam și am plecat de acolo fără niciun regret. Unii colegi (Manic Stelian și Cuciureanu Gheorghe) au intrat și prin căminul geografilor. Ziceau că era un dezastru, întrase în cămin gardienii, îi căutau pe cei cu armata făcută să le înmâneze citații pentru ca să vină la comisariatul militar și să fie înrolați în detașamentele de gardiști contra forțelor constituționale moldovenești. Băieții au găsit undeva aruncat panoul de la intrarea în căminul 4, astăzi fiind o amintire de valoare despre acele zile cumplite.

Apelul, probabil, a fost transmis prin intermediul televiziunii sau radioului. Ne-au invitat pe toți cei care aveam vre-o legătură cu această universitate să ne întâlnim la Chișinău cu indicația Ștefan Cel Mare, 200. Acolo era un oficiu în care i-am întâlnit pe profesorii mei Dl Ciubara Sezont, dl Boboc Nicolae și cred că mai era și Dl Botnaru Valeriu. Ei ne-au explicat care e situația. Așa țin minte eu începutul perioadei de evacuare a Universității de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău).

FENOMENUL EVACUĂRII

Nicolae BOBOC, doctor, conferențiar universitar

Universitatea de Stat din Tiraspol

În anul 1992, spre sfârșitul lunii iunie, la Universitatea de Stat „T.G. Șevcenko” din Tiraspol, procesul educațional se realiza în condițiile unei presiuni agresive din partea unor grupări înarmate, de reprezentanți a așa zisului „OSTK”; căminele studențești erau asediate de grupuri paramilitare, cazaci înarmați, studenții frecvent fiind maltratați, amenințați cu pistoale Kalashnikov.

La sfârșitul lunii iunie anul 1992, prin decizia conducerii așa zisei republici moldovenești nistrene, baza materială/infrastructura universității (blocurile de studii cu întreaga bază materială și științifico-didactică, inclusiv, și căminele studențești), prin forța armată, a fost ocupată de către detașamentele de cazaci ruși, cu implicarea, cu regret, și a formațiunilor paramilitare ucrainene. Și în ziua, când corpul profesoral a fost convocat în Sala festivă, unde i-a fost adus la cunoștință ordinul lui Smirnov despre crearea unei noi universități, conducerea nouă a acestei universități s-a prezentat, până la intrarea în Sala de festivități, fiind însoțită de un grup înarmat. La aceasta adunătură??? ni s-a comunicat că toți colaboratorii universității sunt concediați și trebuie să prezentăm cerere de reangajare în noua universitate nistreană din orașul Tiraspol, care ne va permite să primim salariul pe luna iunie și salariul pentru concediu. Pentru majoritatea cadrelor didactice a

facultății a devenit, evident, că nu mai putem continua activitatea didactică și științifică în orașul Tiraspol.

La 06 iulie, eu, Nicolae Boboc, împreună cu rectorul din acea perioadă, domnul Petru Tolocenco și domnul doctor Ion Goraș, după mai multe peripeții, cu autobusele de rută Tiraspol - Odesa și Odesa - Chișinău (prin Palanca - Căușeni – Grigorievca - Anenii Noi) am ajuns la Chișinău.

La întrebarea „Cum am aflat despre evacuare?” este greu de răspuns. Mai bine zis, putem pune întrebarea, în ce mod Guvernul a ajuns la concluzia că este necesar de a lua o decizie privitor la soarta Universității din Tiraspol, după ce o parte din profesori au reușit deja să ajungă în capitală și să ceară de la Guvern necesitatea de a transfera Universitatea din Tiraspol la Chișinău.

Ulterior, la 09 iulie 1992, a fost adoptată Hotărârea de Guvern nr. 480, prin care Universității din Tiraspol i se oferă statut de „instituție provizoriu evacuată în orașul Chișinău”.

Suntem convinși că nu putem vorbi despre evacuarea Universității din Tiraspol în Chișinău conform respectivei Hotărâri de Guvern. Credem ca fenomenul de evacuare reprezintă un sistem de măsuri cu un conținut mult mai complex. Evacuare ar fi însemnat scoaterea din stânga Nistrului a universității în mod organizat, cu baza sa materială, cu grupul de cadre didactice și familiile acestora. Dar, cu regret, guvernul Sangheli nu a avut capacitatea, nici dorința de a oferi ceva mai mult nici în primele zile ale aflării corpului didactic și științific al universității în Chișinău, nici mai târziu. Deci, nu putem vorbi de evacuare în înțelesul strict al cuvântului. Practic, colaboratorii facultăți, ca și colaboratorii Universității, în general, nu au primit statutul de cetățeni evacuați.

CE AM FĂCUT ÎN ULTIMII 30 DE ANI?
Tudor CASTRAVEȚ, doctor, conferențiar universitar
catedra Geografie Generală
Universitatea de Stat din Tiraspol

Era vara anului 1991 și urma să împlinesc, în toamnă, tocmai 17 ani. O vârstă mult prea fragedă dacă ești impus să ei o decizie care să-ți controleze tot restul vieții. În acel an, absolvisem școala medie de la mine din sat și urma să aleg o facultate pe care să o urmez. Din fericire, a fost destul de simplu să mă decid cu facultatea, fiindcă privind specialitatea – geografia – eram cât se poate de hotărât de prin a 5-a, și așa cum facultatea era unica din țară la care se făcea geografie. Retrospectiv privind, constat că am avut noroc de această împrejurare, astfel urmând 5 ani de studii la Facultatea de Geografie a Universității de Stat din Tiraspol. O experiență unică într-o perioadă de timp nu tocmai liniștită. Orașul ne-a întâmpinat cu reticență. Încă de prin 1989 universitatea se pomenise într-un mediu oarecum rece, iar în 1992 - chiar ostil. Eu și colegii mei de la anul I am avut de petrecut câteva luni de neliniște și nesiguranță și, probabil, doar infantilismul caracteristic tinerilor ne-a ținut în loc. O stare, pe alocuri, asemănătoare cu cea pe care, probabil, o trăiesc aceste zile studenții noștri. În vara lui 1992 ne-am trezit studenți la Chișinău. Apoi au urmat încă 4 ani de facultate, înghesuiți, 5 facultăți în clădirea deținută anterior de un colegiu. Să nu se creadă însă că măcar unul dintre foștii mei colegi au regretat, sau regretă acum, peste ani, privind alegerea neinspirată a facultății, atunci, în 1991. Dimpotrivă, Universitatea de Stat din Tiraspol ne-a marcat în sens bun viețile, carierele și chiar felul nostru de a fi. Deci, ce-am făcut în ultimii 30 de ani? Fiecare dintre noi și-a urmat parcursul vieții în conformitate și ca consecință a acelor 5 ani de studii la Universitatea de Stat din Tiraspol. În prezent colegii mei activează în învățământ, cercetare, în administrare și în alte, cele mai diverse, domenii profesionale, toți făcându-și meseria cu destoinicie, fiind buni cetățeni ai acestei țări și oameni cumsecade.

30 DE ANI DE LA EVACUARE – REFLECȚII PERSONALE

Vasile GRATI, doctor, conferențiar universitar

Universitatea de Stat din Tiraspol

Anul 1992 a fost un an de cumpănă a Universității de Stat din Tiraspol (fostul Institut Pedagogic de Stat „T. G. Șevcenco”), un an de chin al colectivului didactic, un an de selecție a tuturor lucrătorilor universității, deoarece mulți erau hotărâți să plece cât mai repede din Tiraspol, odată și pentru totdeauna să se despartă de regimul separatist și terorist, care se stabilise; alții – fideli ai acestui regim, năzuind posturi mari de conducere, sperau la schimbări radicale în viața personală; a treia categorie tindeau să ocupe o poziție bilaterală – să activeze și în Tiraspol și în Chișinău (unde am fost evacuați).

În luna martie 1992 am fost ales în calitate de decan al facultății de Biologie și Chimie. În calitate de prodecan a activat Vladimir Macoveev, care avea deja practică de lucru în decanat. Mi-a fost foarte greu să lucrez. Conducerea veche nu se putea împăca cu schimbările noi. Facultatea avea cinci catedre (Botanică, Zoologie, Anatomia și Fiziologia Omului, Fiziologia Plantelor și Didactica Biologiei, Chimia) și o stațiune agrobiologică. Mult timp stațiunea agrobiologică era în subordonarea facultății și mai ales a catedrei de Fiziologie a Plantelor și Didactica Biologiei, iar în ultimii ani devenise ca o unitate structurală a Universității. Mare atenție catedrei de Chimie și întregii facultăți dădea fostul decan Eugeniu Nirca. Fostul rector al Universității, Ion Procopeț, a înzestrat catedra de Anatomie și Fiziologie a Omului cu aparate moderne de cercetare. Pe lângă catedră funcționa și un laborator de cercetări științifice. Într-un timp îngrăditura blocului de Geografie din partea străzii Sverdlov era transformată într-o fermă de animale – obiecte de studiu la Fiziologie. Catedra de Botanică avea un herbar bogat – al treilea din republică (după Grădina Botanică și al Universității de Stat din Moldova). Bogate colecții de animale avea catedra de Zoologie. Pe lângă catedră a fost organizat și un muzeu. Însă mândria facultății era Stațiunea agrobiologică, care devenise una dintre cele mai bune stațiuni didactice din fosta Uniune Sovietică. Anume de aici au început cercetările științifice ale academicianului Boris Matiencu, ale profesorului universitar Petru Tarhon, care au atras mulți studenți în cercetare, iar mai târziu au devenit și ei oameni de știință. Stațiunea agrobiologică de la Tiraspol era un laborator în câmp deschis pentru studenții și profesorii a trei facultăți: Biologie și chimie, Geografie și Pedagogie.

În luna martie 1992 au început operațiunile militare pe Nistru însă Universitatea trebuia să lucreze într-un regim obișnuit. Careva dispoziții nu au fost. Drept că studenții și

colectivul de profesori au căzut în panică. Bărbații de vârstă militară care simțeau că pot fi înrolați în armata gardiștilor au trecut râul Nistru spre Basarabia și se ocupau care și cum. Aveam probleme cu aplicațiile pe teren, care se petreceau pe subgrupe. În luna iunie au avut loc examenele de licență. Eu am fost numit președinte al Comisiei de Stat pentru susținerea examenelor, totodată eram și decan și șef de catedră. Studenții s-au speriat și s-au împrăștiat care și unde. Aproape în fiecare zi primeam examene de stat, deoarece studenții veneau la întâmplare. Toată documentația catedrelor și decanatului a rămas în mâinile ocupanților. Eu am fost eliberat din toate posturile. Am nimerit în obiectivul aparatelor lor de fotografiat când mergeam în coloană cu studenții la defilare. Familia mea Grati la mulți tiraspoleni era ca un nod în gât, fiindcă un bărbat cu aceeași familie din satul vecin Suclea făcea parte din Frontul popular. Nu știu care a fost soarta lui de mai departe. N-aveau ochi să mă vadă nici foștii colegi de laborator de la Institutul de cercetări științifice din Tiraspol, nici locuitorii din acest raion deși n-am făcut rău nimănui, pe mulți i-am ajutat la nevoie. În decurs de 30 de ani numai de două ori am vizitat Tiraspolul: la o nuntă și la vizita unui bolnav. Împreună cu anii studenției în Tiraspol am locuit 28 de ani, dar nu mă atrage Tiraspolul sau poate că nu am avut vreme pentru nostalgie.

La sfârșitul lunii iunie 1992 deja se știa despre evacuarea Universității și noi trei (Pavel Pulbere, Vladimir Macoveev, Vasile Grati) am plecat spre Chișinău. Podul peste Nistru la Tighina era blocat, de aceea am plecat pe la Râscăeți (r-l Ștefan-Vodă), or. Căușeni. Era o zi caldă și un drumeț din Căușeni ne-a invitat la un pahar de vin: „De pus pe masă n-am ce, dar dacă doriți – spune dânsul – puteți servi niște zarzăr”. În ogradă avea un zarzăr foarte roditor și copt de cădeau fructele pe jos. Acesta ne-a fost prânzul. La Chișinău am fost primiți de colegii noștri cu bucurie, care ne-au cazat în căminul de pe strada Mesager, am primit indicații despre activitatea de mai departe și ne-au promis că noi vom activa după un statut special și ne vom bucura de ajutor din partea statului. Într-adevăr în a doua jumătate a anului 1992 eu am primit o bucată de săpun și două pachete de crupe de câte un kilogram (hrișcă și arpacaș), iar mai pe urmă am rămas cu promisiunile. Familia îmi era la Tiraspol, iar eu lucram la Chișinău și jumătate de an o dată pe săptămână făceam naveta Chișinău – Tiraspol – Chișinău. Călătoria nu era o plăcere, dar un chin. Trenul Chișinău – Odesa nu circula, ne duceam cu trenul Chișinău – Calfa, de acolo mergeam pe jos un sector de drum până la stația autobusului Bender – Tiraspol. Unii profesori, inclusiv și eu, am dovedit în decurs de jumătate de an să schimbăm apartamentele, alții sperau că în Chișinău vor primi apartamente de la stat, iar a treia categorie s-au împăcat cu situația

creată și făceau tot timpul naveta. Într-un timp acești profesori primeau o mică compensație pentru transport din partea universității.

S-a evacuat la Chișinău nu tot colectivul facultății, ceva mai mult de jumătate din profesori. Este greu de învinuit pe cei care nu s-au evacuat, deoarece oamenii s-au pomenit în diferite situații, dar o parte erau românofobi înrăiți – moldoveni, care erau duși în eroare de forțele separatiste.

La Chișinău rector al Universității de Stat din Tiraspol, prin decretul Președintelui Republicii Moldova Mircea Snegur a fost numit Petru Tolocenco, iar dumnealui a creat structura universității reieșind din condițiile existente. Decan al facultății Biologie și chimie a fost numit Pavel Pulbere. Catedra de Botanică a fost comasată cu catedra de Fiziologie a Plantelor (șef a fost numit Vasile Grati), catedra de Zoologie a fost comasată cu catedra de Anatomie și Fiziologie a Omului (șef a fost numit Tudor Cozari). Prin urmare din cinci catedre a facultății au rămas trei: una de chimie și două de biologie (Vegetală și Animală). Aceste trei catedre s-au păstrat și funcționează până în prezent. La catedra Biologie Vegetală au fost întărite cursurile de botanică, citologie, biogeografie, didactica biologiei, fiziologia plantelor, agrobiologie, genetică, evoluționism, microbiologie, cursuri pregătitoare pentru admiterea în universitate.

Datorită muncii organizatorice bine chibzuite din partea administrației către 1 septembrie 1992 s-a făcut tot posibilul ca să începem anul nou de studii 1992-1993 și să continuăm lucrul de pregătire a cadrelor: a avut loc admiterea studenților la studii, s-au finalizat examenele de absolvire, au fost pregătite sălile de studii. În această privință trebuie de menționat marele ajutor acordat din partea Ministerului Învățământului, Academiei de Științe și universităților înrudite, ca: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Medicină și Farmacie, Universitatea Agrară de Stat din Moldova. În aceste universități studenții noștri au petrecut lucrările de laborator, s-au folosit de terenul experimental, de toate materialele necesare, iar unele cursuri (microbiologie, fiziologia plantelor și altele) au fost ținute chiar și de profesorii acestor universități. Aici studenții noștri au câștigat mult nu numai în cunoștințe teoretice dar și unele abilități. La ședințele catedrelor și în mod personal nu o dată m-am adresat colegilor să folosească cunoștințele avute, să împrumute, să ceară de la colegii din alte organizații și să acumulăm toate materialele de care avem nevoie. Mă simțeam foarte fericit când vedeam că la catedră materialele didactice se adună, și nu numai din cele vechi, dar unele noi-nouțe, care au fost date uitării. Multe tabele au fost pregătite cu ajutorul studenților, unele din ele chiar erau mai bune decât cele de la tipografie. La procurarea materialelor didactice tot timpul am fost susținuți de administrația

universității. Foarte gospodăroși în privința acumulării materialelor didactice au fost: Ion Olaru, Eugenia Pulbere, Boris Nedbaliuc, Vladimir Macoveev, Eugenia Chiriac, Rodica Nedbaliuc, Elena Iurcu.

În anul 1992 la secția cu frecvență aveam două specialități duble: Biologie și chimie, Biologie și agrobiologie, iar la secția frecvență redusă – monospecialitate – Biologie. La Tiraspol învățământul se petrecea în două limbi: română și rusă. Catedrele noastre de biologie deserveau trei facultăți (Biologie și chimie, Geografie, Pedagogie) în planul de studii a cărora erau cursuri de biologie. La Chișinău facultatea de Pedagogie a scos biologia din planul de studii, iar la Geografie multă biologie s-a redus, dar în zadar. Planurile de învățământ sovietice aveau multe elemente pozitive. Eu defel nu regret, că făcând specialitatea de Biologie și chimie am studiat bine Geologia dinamică și istorică. Acum la facultatea de Biologie și chimie nu mai este Geologia. Pedagogilor nu le-ar fi de prisos să cunoască plantele și animalele, ecologia și ocrotirea lor.

În anul 1992 la facultate încă era specialitatea de Biologie cu bazele agriculturii, în planul de învățământ erau stipulate aplicații pe teren la Didactica biologiei, Fiziologia vegetală, Genetică, Agrobiologie. Aveam nevoie de un sector de pământ. Primăria Chișinăului ne-a intrat în situație și patru ani de-a rândul am primit câte un lot de pământ în diferite locuri și pe un termen scurt: puțin mai la sud de autogara de sud-vest, lângă trasa Calea Orheiului, la stațiunea școlii de vinificație din Stăuceni, la marginea raionului Ciocana. Pământul era bun, cernoziom, dar au apărut probleme cu paza, cu păstrarea inventarului și odată cu întocmirea planurilor noi de învățământ practica de teren la obiectele sus numite a fost scoasă. Cu atât mai mult că și specialitatea Biologie cu bazele agriculturii a fost închisă, de stațiune agrobiologică ne-am lăsat.

Ministerul învățământului din Republica Moldova în colectivul universității noastre întotdeauna a avut un sprijin de siguranță. În anul 1991 Dl Vasile Grati împreună cu Pavel Pulbere și Vladimir Macoveev au fost autorii primelor programe de învățământ pentru licee (profil real și umanist), colegii și gimnazii. Am participat la alcătuirea programului și am fost membru al comisiei de atestare a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, sunt coautorul curriculumului național pentru învățământul liceal (biologie, 1999), a manualului de biologie pentru clasa a X-a (2002, 2006), a unui dicționar de biologie (2003) și a altor materiale didactice. În anii 2000 și 2002 V. Grati a absolvit stagii de formare pe lângă Institutul de Științe ale Educației, a activat în calitate de formator central pentru implementarea curriculumului în școală și la ținerea cursurilor pentru învățământul continuu a profesorilor școlari, a fost președinte pentru desfășurarea Olimpiadei

Republicane a elevilor la biologie, a recenzat lucrări pentru obținerea gradului didactic a profesorilor de școală.

Fiind încă la Tiraspol simțeam o criză de manuale în limba română, iar venind la Chișinău n-avem manuale nici într-o limbă. De aceea una din sarcinile catedrei a fost de a căuta și de a folosi manuale pentru obiectele catedrei de pe la alte universități înrudite din republică, din România; de alcătuit cu forțe proprii compendii, ghiduri, manuale pentru cursurile lipsite de suporturi didactice. Pentru îndeplinirea acestei sarcini a fost mobilizat tot colectivul mai ales responsabilii de cursuri. Într-un timp relativ scurt catedra de Biologie vegetală, da cred că și alte catedre, și-au pregătit literatura didactică necesară pentru activitatea normală a studenților și însușirea trainică a cunoștințelor. De exemplu:

1. Grati V., Begu A., Pulbere E., Chiriac E., Nedbaliuc B. *Botanica. Sistematica plantelor superioare*, manual. Chișinău: Evrica, 2005. 370p.
2. Grati V., Pulbere E., Chiriac E., Grama O. *Citologie generală*. Compendiu de lucrări practice. Chișinău: Prut-Internațional, 2006. 100p.
3. Grati V. *Citologie generală*, partea I. Manual universitar. Chișinău: Prut-Internațional, 2006. 200p.; Partea II, Chișinău: Prut-Internațional, 2007. 171p.
4. Grati V., Pulbere E. *Anatomia și morfologia plantelor*. Compendiu de lucrări practice. Chișinău: Prut-Internațional, 2008. 231p.
5. Begu A. *Biogeografie ecologică*. Chișinău, 2006. 180p.
6. Grati V. *Introducere în evoluționism*, suport de curs. Chișinău, 2016. 311p.
7. Grigorcea S., Grati V., Chiriac E., compendiu. Chișinău, 2018. 126p.

În mod analogic au fost elaborate suporturi de curs la Fiziologia plantelor (Aluchi N., Iurcu E.), Bazele agriculturii (Olaru I., Patienco P.), Microbiologie (Nedbaliuc B.), Didactica Biologiei (Navroțchi M., Nedbaliuc B., Nedbaliuc R.). Foarte solicitate sunt lucrările absolvenților universității noastre: Gheorghe Postolache. *Vegetația Republicii Moldova*. Chișinău, 1995. 338p.; Andrei Negru. *Determinator de plante din flora Republicii Moldova*. Chișinău, 2007. 391p.; Vasile Florea *Cultura plantelor medicinale*. Chișinău, 2006.

O cotitură radicală în activitatea universității și subdiviziunilor ei s-a produs odată cu aderarea Republicii Moldova în 2005 la procesul de la Bologna. Învățământul superior se desfășoară în două nivele (primul nivel - licență, al doilea nivel – master). Universitatea pregătește specialiști la monospecialități (biologie, chimie, ecologie) cu durata studiilor de 3 ani și la specialități duble (Biologie și chimie, Geografie și biologie) cu durata studiilor de 4 ani. Sistemul de evaluare a cunoștințelor studenților se efectuează în credite

transferabile, esențial s-a schimbat metodologia evaluării cunoștințelor. Specialitățile sunt evaluate și acreditate periodic de către o comisie specială.

Noul sistem universitar de învățământ dă o mare atenție lucrului științific al studenților. Dacă în perioada sovietică susținerea lucrării de licență înlocuia numai examenul de Stat de specialitate, apoi în prezent studentul la finele studiilor universitare susține numai teza de licență. Pentru pregătirea și susținerea tezei de licență se înaintează cerințe mari. De la profesori la fel se cer rezultate esențiale în lucrul științific.

Venind în Chișinău profesorii au continuat cercetările în aceleași direcții ca și la Tiraspol căutând noi posibilități.

De exemplu V. Grati, E. Chiriac, N. Aluchi au stabilit legături de colaborare cu Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor; I. Olaru și P. Patienco - cu Universitatea Agrară de Stat din Moldova; M. Navroțchi și R. Nedbaliuc – cu Institutul de Științe ale educației; B. Nedbaliuc – cu Universitatea de Stat din Moldova. Crearea bazei materiale a catedrei, pregătirea materialelor didactice, lucrul științific în condiții de evacuare au cerut mari eforturi intelectuale și fizice, dar colectivul a rezistat și s-a soldat cu succese îmbucurătoare. După evacuare, aflându-ne la Chișinău, au pregătit și susținut tezele de doctor în știință Nicolai Aluchi, Odetă Grama (după soț Țiganaș), Stela Nistor (după soț Gînju). Petru Patienco a susținut teza de doctor habilitat în legumicultură și a devenit profesor universitar. Catedra de Biologie vegetală a fost organizație de profil pentru susținerea tezelor de doctor în biologie a câtorva competitori, a examinat dosare pentru prezentare la titlu științific de membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Datorită colaborării fructuoase cu Institutul de Cercetări Științifice din Tiraspol, cu Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor au fost create 10 soiuri noi de tomate (cu aportul nemijlocit a domnului V. Grati), majoritatea din care sunt omologate în Republica Moldova. Fiind prezentate la expozițiile naționale și internaționale realizările obținute au fost menționate cu 18 medalii (9 de aur, 5 de argint și 4 de bronz) și diplome de excelență. Dl V. Grati a fost membru a patru seminare științifice de profil în domeniul: Botanicii, Geneticii, Legumiculturii, Didacticii și Pedagogiei. Deseori dumnealui este inclus în componența Consiliilor Științifice pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat, mulți ani a fost membru al Comisiei de experți de pe lângă ANACEC, a activat în calitate de președinte și membru al comisiilor specializate de evaluare academică și acreditare a institutelor științifice, specialităților universitare. În colaborare cu cercetătorii de la Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, a Grădinii Botanice (Institut) pe terenul lor experimental, au fost realizate multe lucrări de licență și de master. Unii din

absolvenții catedrei (Mârâi Liliana, Cutcovscaia Alina, Miron Aliona și alții) după susținerea tezei de doctor continuă cercetările mai departe. Un exemplu excelent pentru viitorii cercetători este Doamna Sofia Grigorcea, care lucrează cu tomatele, a realizat teza de licență, teza de master, teza de doctor în Biologie și în prezent activează la catedra Biologie Vegetală în calitate de conferențiar universitar.

Colaboratorii catedrei Biologie Vegetală au fost deținători de granturi de cercetări, executori ai unor proiecte de cercetare, iar rezultatele științifice au fost comunicate la multe conferințe naționale și internaționale. În comparație cu perioada de până la evacuare în prezent catedra are cu mult mai multe avantaje și perspective de dezvoltare, ea dispune de toate condițiile de desfășurare pe scară largă a colaborărilor cu diferite instituții din țară și de peste hotare, atât în domeniul pregătirii cadrelor cât și pe tărâmul științific. Aflându-se în capitală 3-4 ani studenții au posibilitatea să-și ridice cu mult nivelul cultural, să devină adevărați patrioți și promotori ai culturii Române la sate. Consider că din partea fostului Președinte al Republicii Moldova Mircea Snegur și liderilor Universității din Tiraspol în anul 1992 a fost luată o decizie înțeleaptă de a transfera Universitatea din Tiraspol nu la Ungheni sau la Dănceni dar numai la Chișinău. Astăzi colectivul catedrei, facultății și Universității dispune de un potențial intelectual înalt, de o bază tehnico-materială satisfăcătoare pentru a face față cerințelor și a activa la nivel european, iar aniversarea de 30 ani de la evacuare sperăm să devină un punct nou de pornire spre noi performanțe.

JAN ZAMOYSKI – UN GENIU AL DIPLOMAȚIEI ȘI CONDUCERII.

CAMPANIA DIN MOLDOVA, ANUL 1595

Hubert BECZEK, drd.

[Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego](#), Varșovia, Polonia

Intrarea trupelor poloneze în Moldova în 1595 a fost un succes deplin. Deși a fost relativ ușor să-l aduci pe Ieremia Movilă prieten al Republicii Polone, pe tronul de acolo, a fost chiar ușor să aperi o astfel de stare de lucruri. La cucerirea Moldovei spera și hanul Ghazi Giray, care avea la dispoziție o forță militară mult mai mare, decât cancelarul și în același timp Marele Hatman al Coroanei Jan Zamoyski care comanda armata poloneză. Acesta a gestionat cu măiestrie și cu un oarecare noroc situația, care, așa cum spune celebrul proverb „îi favorizează pe cei mai buni”, și astfel și-a atins obiectivele.

Zamoyski și-a închis trupele într-o tabără fortificată din cotul Prutului. Era singura soluție logică pentru a evita zdrobirea de o armată mult mai mare a Hanului, susținută de întăriri turcești. Mai mult decât atât, crimeenii, care s-au specializat în lupte în câmp deschis, nu au fost capabili să conducă un asalt eficient asupra fortificațiilor poloneze.

Adversarul, însă, nu trebuia subestimat. În ciuda faptului că tătarii și-au declarat disponibilitatea de a face compromisuri, ei au încercat de fapt să liniștească vigilența comandanților armatei poloneze și să-i atace pe neașteptate pentru a profita de efectul surpriză. Cu toate acestea, Zamoyski nu a crezut asigurărilor deputaților celeilalte părți și a ordonat menținerea unei pregătiri constante pentru luptă. Nu s-a înșelat în aprecierea sa, ceea ce a împiedicat încercările de a lua cu asalt tabăra poloneză. Drept urmare, a fost semnat un acord, foarte favorabil Republicii Polone și Ieremia Movilă, datorită căruia și-a păstrat puterea în Moldova, iar influența poloneză în această țară a crescut semnificativ.

CAMPANIA LUI KORECKI ȘI WIŚNIEWIECKI ÎN MOLDOVA ÎN ANII 1615/1616

Zbigniew CHMIEL, drd.

[Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego](#), Varșovia, Polonia

Statutul politic al Moldovei la cumpăna dintre secolele al XVI-lea și al XVII-lea a fost reglementat prin tratatul de la Cecora din 1595. Acest tratat și prezența temporară a trupelor poloneze au stabilizat situația în principat, chiar și în timpul lungului război turco-habsburgic (1593-1606). Această stare de lucruri a continuat pe tot parcursul domniei lui Ieremia, Simon și apoi Constantin Movilă. Influența politică a Rzeczpospolitei în principat a fost tolerată de Imperiul Otoman deoarece a protejat Moldova de încercările de a prelua controlul asupra acesteia de către Imperiul Habsburgic. Situația politică s-a schimbat abia după tratatul încheiat sub Braha, care a fost epilogul intervenției nereușite a trupelor coroanei în principat în iulie 1612.

Cu toate acestea, magnații coroanei, înrudiți cu familia Movilă prin soțiile lor, nu și-au pierdut interesul pentru Moldova. Deși Stefan Potocki, comandantul expediției din 1612, era încă în captivitate, armata a fost adunată de doi prinți: Michał Wiśniowiecki și Samuel Korecki. Activitățile lor militare, începute în noiembrie 1615, au fost favorizate de faptul că în principat a existat o puternică opoziție împotriva stăpânirii domnului Stefan Tomșa, în vreme ce dificultatea **consta în dezavuare de** această întreprindere a autorităților

supreme ale Republicii, conduse de Hatmanul coroanei Stanisław Żółkiewski, precum și politica consecventă a Imperiului Otoman, ostilă față de Alexandru Movilă și aliații săi. În ciuda acestui fapt, lupta pentru controlul principatului a fost dusă cu noroc schimbător până în august 1616.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL – LA CEAS DE COMEMORARE

Elena Cristina GHEORGHE, drd.

Județul Vâlcea, România

Emoția noilor începuturi rezonază nu de puține ori în sufletul nostru. Fiecare început de drum, fiecare proiect inițiat, fiecare decizie pe care o luăm sau fiecare pas pe care îl facem de-a lungul existenței, așază în fața noastră o paletă impresionantă de experiențe ce trăiesc prin noi, și alături de noi, creionând tabloul propriului sine și contribuind fără tăgadă la construirea personalității noastre.

În calitate de doctorand al Universității de Stat din Tiraspol, cu aplecare și gratitudine ofer aceste rânduri acestei frumoase familii academice pe care am descoperit-o nu mai devreme de toamna anului 2020, odată cu înscrierea la studiile doctorale.

Am pătruns în acest univers cu mari emoții, cu incertitudini și multe semne de întrebare, neștiind ce se află în spatele acestei prestigioase instituții, ce oameni, ce caractere ascund ale sale ziduri, care sunt așteptările măștrilor pedagogi, cum îmi place să-i numesc pe cei care ne dau aripi zi de zi, ajutându-ne să devenim cea mai bună versiune a noastră, atât în calitate de dascăli, cât și în calitate de oameni. Ceea ce am descoperit trecând pragul Universității, a fost UNIC. De ce? Întrucât am descoperit că dincolo de exigență, avem uman, dincolo de inovație și expertiză, avem omenesc, dincolo de știință, avem parte de oameni dedicați gata să-ți ofere credit, oameni cu suflet mare care parcă te cunosc de-o veșnicie și abia așteaptă să îți dăruiască din cunoștințele dumnealor pentru ca astfel, să aprindă flacăra cunoașterii în tine.

Corpul profesoral este de departe unul de înaltă pregătire, iluștrii pedagogi ai vremurilor noastre care cu măiestrie și metodă sădesc în sufletul fiecăruia dintre noi nu doar știință sau cunoștiință, ci sentimente de încredere, de apartenență, de putință în fața provocărilor care ne așteaptă și cărora suntem datori să le facem față.

Într-o lume îndepărtată tot mai mult de valori, am regăsit aici - VALOAREA, atât pe cea de natură didactică, dar mai cu seamă pe cea UMANĂ, căci dascălii și îndrumătorii

noștri sunt CULTURĂ, sunt TRADIȚIE, sunt INOVAȚIE, sunt SENTIMENT în stare naturală.

Universitatea aceasta înseamnă înainte de toate - suflet, înseamnă dăruire și aplecare spre nevoile și interesele celor care îi calcă pragul, înseamnă frumos și artă pedagogică în egală măsură. Pentru acest întreg, nu pot decât să vă mulțumesc că mi-ați permis să vă fiu alături, că mi-ați oferit posibilitatea să cresc alături de dumneavoastră și să-mi desăvârșesc formarea alături de niște oameni ce se deosebesc prin distincție, prin inteligență și dragoste de meserie.

Mulțumirile mele se îndreaptă de asemenea, către omul, către pedagogul, către distinsul cercetător, profesor doctor Nicolae Silistraru, în față căruia mă aplec cu prețuire și recunoștință, căci în dânsul am găsit ceea ce la mine în țară, în România, nu am putut recunoaște în niciun pedagog: calmul, blândețea, cultura, tradiția, inovația, creația, răbdarea, într-un cuvânt - EXCELENȚA.

Pentru toate acestea și probabil pentru mai multe asemenea, voi rămâne recunoscătoare Universității de Stat din Tiraspol, instituție care-și merită locul de onoare în educația din Republica Moldova.

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL LA 30 DE ANI DE LA EVACUARE – VECHI AMINTIRI ȘI NOI SPERANȚE

Larisa ȘOFRON, doctor, conferențiar universitar
catedra Pedagogia și Metodica Învățământului Primar
Universitatea de Stat din Tiraspol

Niciodată nu mi-aș fi putut imagina că o să ajung să fiu refugiat în țara mea. Între anii 1970-1975 mi-am făcut studiile la Facultatea de geografie a Institutului Pedagogic de Stat din Tiraspol. După absolvire, am decis să mă angajez în calitate de profesoară în școală. După 14 ani de activitate didactică, am revenit la Alma Mater în calitate de lector. Aici, munca îmi aducea multă satisfacție și împlinire. Însă, cu părere de rău, peste 4 ani lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură. Într-o dimineață de iulie, 1992, am fost trezită de un zgomot foarte puternic. Era explozia unei bombe. M-am speriat îngrozitor. În acel moment, frica a pus stăpânire pe mine. Debusolată și îngrijorată, a trebuit să merg la facultate, fiindcă în acea zi urmau să se desfășoare examenele de absolvire (de stat). Președintă a comisiei

era o doamnă care locuia la Bender și, evident, nu s-a prezentat la universitate. Examenele au fost anulate.

Începuse războiul. Nu puteam să cred că se poate întâmpla una ca asta. Încercam să-mi păstrez echilibrul în numele copiilor mei, cărora eram obligată să le ofer siguranță și am fost nevoită să plec cu familia din oraș. În luna august am revenit din concediu, dar deja la Chișinău.

Mai mult de 10 ani a trebuit să fac naveta cu trenul Chișinău-Odesa, fiindcă copiii erau la Tiraspol și mai aveam și casă la sol, pe care n-o puteam lăsa în voia sorții.

În momentul declanșării războiului de pe Nistru, Universitatea de Stat din Tiraspol era unica instituție din regiunea transnistreană care se subordona autorităților de la Chișinău. După o perioadă de persecuții și intimidări, colectivul nostru profesoral a fost transferat la Chișinău, unde activăm și astăzi. În pofida tuturor încercărilor, dar și a condițiilor economice, socio-politice nefavorabile, universitatea noastră a rezistat și și-a continuat activitatea, contribuind la pregătirea cadrelor profesoral-didactice de înaltă calificare, la modernizarea învățământului în contextul integrării europene, la procesul de renaștere națională și restabilire a identității naționale.

La început, am întâmpinat mari dificultăți – lipseau resursele tehnice și didactice necesare, nu aveam suficiente auditorii, dar am rezistat, fiindcă eram uniți, eram patrioți adevărați ai acestei instituții, dovada o constituie și faptul că este unica instituție de învățământ superior de la noi decorată la 1 octombrie 2010 cu ordinul „Credință Patriei”. În câțiva ani, universitatea noastră și-a asigurat propria dotare necesară pentru a pregăti de sine stătător specialiști în domeniul didactic.

Mă mândresc cu universitatea mea – Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău, unde m-am format ca personalitate, am obținut cunoștințe trainice, pe care le-am transmis altor generații. E simbolul integrității, bărbăției și rezistenței în fața grelelor încercări. Astăzi, practic în toate localitățile republicii, în instituțiile administrației publice centrale și locale, în centrele de cercetare activează absolvenții noștri.

FORMAREA CULTURII COMUNICĂRII LA PREȘCOLARI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚII LITERAR ARTISTICE

Maria ȚIFRAC, drd.

Maramureș, România

Nevoia de a comunica, de a transmite sau afla de la semenii noștri idei, informații, sentimente este o trăsătură fundamentală a omului, devenind o necesitate vitală. Cu toții trăim și muncim împreună și de aceea trebuie să ne cunoaștem trebuințele și interesele în mod reciproc, deoarece cunoașterea stă la baza existenței noastre. Comunicarea nu este un privilegiu al omului, ea există și la animale, plante.

Cultura este universul creat de om prin capacitatea sa de comunicare simbolică. Putem astfel vorbi de o corespondență între formele culturii și formele de comunicare. Omul trăiește într-un univers creat de el însuși – iată o propoziție ce poate rezuma axioma la care au ajuns disciplinele sociale în încercarea de a defini specificul existenței umane. Acest univers, pe care omul și l-a creat prin activitatea sa practică și cognitivă, poartă denumirea generic de cultură.

Cultura verbală constituie o parte a culturii poporului ce ține de utilizarea corectă a limbajului. În ea se include însuși limbajul, specificul lui etnic, diversitatea funcțională și socială, încorporate într-o formă scrisă sau orală; posedarea normelor limbii literare orale și scrise (pronunțarea corectă, accentul, folosirea cuvintelor, a gramaticii, a stilisticii), cât și capacitatea de a folosi mijloacele expresive ale limbii în diverse condiții de comunicare.

Cultura vorbirii este în centrul oratoriei, literaturii și a altor discipline majore. Una din cele mai eficiente activități ale preșcolarilor, organizată în baza folclorului și literaturii pentru copii, este activitatea literar-artistică. În cadrul ei se efectuează dezvoltarea literară a copiilor, dezvoltare ce contribuie direct la formarea personalității, începând cu vârsta preșcolară.

Trebuie avut în vedere că personalitatea copilului este în curs de dezvoltare, și nu gata constituită. Activitățile pregătite de educatoare vor respecta, prin complexitatea lor gradată, nivelul de maturitate și de achiziții ale vârstelor ce constituie perioada preșcolarității. Aceste activități trebuie reluate cu o anume ritmicitate.

Metodologia activităților literar-artistice facilitează comunicarea, motivează descoperirea principiilor, taina cadrelor didactice și a preșcolarilor în ceea ce au ei mai bun. Pe lângă acestea mai fac parte curriculum, care este folosit în proiectare și care este subiectul comunicant alături de cadrul didactic. Arta și literatura cer tehnologii adaptate

didactic și psihologic, poezia antrenând metode și tehnici de stimulare a imaginației, conținând tendințe intime, iar proza activități intelectuale.

În procesul instructiv-educativ esențialul rezidă nu numai în însușirea cunoștințelor și în formarea priceperilor și deprinderilor, ci și în dobândirea de către copil a unor abilități, ce ar putea fi aplicate în diverse situații. În activitatea artistică a preșcolarilor modalitățile generalizate de acțiune prezintă un reper substanțial pentru fundamentarea tacticii și instruirii.

DE LA TIRASPOL PÂNĂ LA CHIȘINĂU

Valentin DELINSCHI

Autor, Artist al Poporului din Republica Moldova

Peste Moldova se revarsă zorii
Precum o rugăciune la altar,
Catedrele și-așteaptă profesorii
Și-ncepe-o nouă zi în calendar.

Azi vom mai răscoli a noastră soartă
Pășind înspre origini, pas cu pas,
Și v-om deschide poartă după poartă
Colegii toți, care am mai rămas.

Ce ne-o aduce oare amintirea
Despre Tiraspol, clipe de neșters
În care mai mocnește moștenirea
Ce duce-n ea întregul Univers.

Acei ce au gustat mucenicia
Din truda, crezul și izbânda lor
Astăzi le poartă grijă veșnicia
Și noi ne tragem din sămânța lor.

O, Alma mater, câtă-nțelepciune
Ai încropit în noi și ne-ai crescut
Ne-ai dat și aripi să zburăm prin lume
Ne-ai fost și crez și spirit ne-ntrecut.

A noastră scumpă Universitate
Câtă lumin-ai revărsat prin ani,
A tale-nțelepciuni n-au fost secate
Nici chiar atunci când ne credeai orfani.

Atât de-a noastră, nu știu, mică – mare
Treceai prin noi din seva, ce și-acum,
O mai simțim din cap pân în picioare
Chiar dacă soarta ne-a purtat pe drum...

Cu aripile frânte și-njurată
Ai îndurat fără să-ngenunchezi,
Te-au smuls din noi bucată cu bucată
Și am plecat știind că lăcrimezi!

Ce a fost asta, pentru ce păcate,
Ți-au ars toți laurii ce-au fost ai tăi,
Acei ce ne-au scuipat în demnitate
Ce mame au născut acei călăi?

Dar am luat cu noi a ta lumină
Și al tău nume și al tău avânt
A noastră cale e de tine plină
Și-nțelepciunea Ta ni-e legământ!

Purtăm în inimi grijile materne
Cu vremi cicatrizate în Destin
Și Hotărâri luate de Guverne
Când lupta era unicul vaccin.

Scânteia din cenușa răscolită
În trei decenii te-a revendicat,
Și zi cu zi tot mai nepotolită
Reverși izvorul cărții, nesecat!

Bătrânul Nistru apele-și mai mână
Și salcii peste ele se răsfrâng,
Mai lăcrimează limba cea română
Din malul drept privind spre malul stâng.

Și doar în noapte, când e pace mare
Mai fluieră un tren prin somnul tău,
Și visele pornesc fără hotare
De la Tiraspol pân' la Chișinău.

TREIZECI DE VERI

Anatol IONAȘ, doctor, conferențiar universitar
decanul facultății Filologie
Universitatea de Stat din Tiraspol

E zi frumoasă, luminată
Și importantă pentru noi.
E zi cu Soare și marcată
De anul nouăzeci și doi.

Acum, pentru a câta oară,
Iar bate Clopotul cel Sfânt
Pentru Noi și pentru Țară,
Pentru Pace pe Pământ.

Cu cele-n timp 30 de veri,
Lumină-n cuget ce-au aprins,

Noi – cei de azi - de cei de ieri
Ne amintim cu glas nestins.

E zi frumoasă, luminată
Și împlinită pentru noi.
Povara cea îndepărtată
Rămâne-n nouăzeci și doi.

Și azi, peste treizeci de veri,
Ce-am reușit? Ce am făcut?
Nnicând n-am plâns, când n-am putut,
Ne-am ridicat și am făcut.

Am intuit o poezie,
Dar vreau să sune diferit:
Un „Manifest” scris pe hârtie
Pentru tot ce-am izbândit.

Azi UST-i un Univers
De cutezanță și progres,
Luceafăr, radiind lumină
Pe-o boltă Pașnică, Senină.

Vivant, Vivant, Profesori!
Pentru Vói azi mii de flori.
Vivat, Universitate,-
Peste ani – prosperitate!

E-o cale cu-mplinire pentru noi
Din anul nouăzeci și doi.

NISTRU ZBUCIUMAT

Liuba PROCOPII

doctor, conferențiar universitar, autor

S-a înălțat pe Nistru o așezare
Cu o instituție în ea,
Zeci de ani creștea prin educare
Dascăli pentru toată țara mea.

Și mergeau pe drumuri nebătute,
Puneau umăr, vrednicii copii,
De-apăreau în țară institute,
Universități, academii.

În război, se pomeni departe
Stramutată pân'peste Ural
Dar și-acolo tot se făcea carte,
Chiar și-n timpu-acela infernal.

A trecut urgia și revine
Iar acasă, -n vechile cetăți,
Și înalță blocuri noi, cămine,
Și deschide noi specialități.

Curgea Nistrul – apă potolită...
Dar veniră vremuri de răstriați,
UST se face poreclită
”Insulă de naționaliști”.

Cu credință graiului și țării
Tricolorul a fost arborat!
El trezise ură în ”mizerii”,
În drapelul sfânt s-a împușcat!

Se-abătu un timp ca o himeră,
Când pe Nistru gheața s-a pornit,
Nu de primăvara cea stingeră,
Ci de tunuri care-au răbufnit.

Și-a-nceput măcelul de pe Nistru!
Apă rece, tu de ce-ai tăcut?!
Ca-ntr-un joc macabru și sinistru
Malurile ambele-au jemuț.

Doar o apă între două maluri
Tot Moldovă-i – cel stâng și cel drept.
Nistrul, zbuciumat, se-nspumă-n valuri,
Să înfrunte lovitura-n piept,

Și cădeau ca secerați soldații,
Multe mame după ei vor plânge...
Nistrule, îți știi pe nume frații –
Unda ta e roșie de sânge!

Frontieră-i apa pătimită,
UST pe stânga n-are rost,
Și, refugiată, prigonită
În alt loc găsește adăpost.

Iar și iar, ca pasărea măiastră,
Din cenușă ea a renăscut.
Nistrule, cu apa ta albastră,
Ai fost martor, cum s-a petrecut.

Zi de zi muncit-au profesorii
Să ridice Universitatea,
Prin realizări și noi victorii
Să-i sporească faima, demnitatea.

Și din nou se-nvoldurează zorii,
Nistrule, tu știi de jalea mea.
Vin să ne distrugă impostorii,
Și copilul, ce-am crescut – să-l ia.

Iar e timp hain ca o himeră,
Ne-nconjoară răul cu pași grei,
UST e iarăși străniera,
Nedorită chiar în țara ei.

Nouăzeci – e vârsta înfloririi,
UST deșteaptă-i și semeț!
Oare vom lăsa s-o dea pieirii?
Sau îi apărăm dreptul la viață?!

Mă mândresc cu ea, cu Alma Mater,
Aici studenția mi-a trecut,
M-am format ca personalitate,
Și atâți prieteni mi-am făcut.

Și nu vreau să cred că e sfârșitul,
Cât ne vom lupta toți împreună.
Nistrule, pe unda liniștită
Să duci răul, să aduci veste bună.

Lumea să-nțeleagă omenește:
Șerpuindu-și apele la vale,
Nistrul nu separă, ci unește
Cele două maluri ale sale.